

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

AYN RAND

İlkay Yılmaz

2010

İÇİNDEKİLER

Hayatı ve Önemli Eserleri	3
Giriş	5
METAFİZİK: OBJEKTİF GERÇEKLİK	7
Üç Temel Aksiyom: Varoluş, Bilinç ve Özdeşlik	7
Nedensellik	8
Varoluşun Bilince Üstünlüğü	9
Metafizik Olarak Veri Olana Karşı İnsan Yapımı Olan	10
Objektivizmin İdealizme ve Materyalizme Karşı Oluşu	12
EPİSTEMOLOJİ: USLAMLAMA	14
Epistemolojinin Objektivizm Açısından Önemi	14
Algılama ve Algılamanın Geçerliliği	14
İnsanın Özgür İradesi	16
Kavramların Oluşturulması	18
Kavramlar Matematik ve Ölçüm	20
Objektivite	22
Akıl (Uslamlama)	25
ETİK: KİŞİSEL ÇIKAR	28
Etîğin Anlamı, Kaynağı ve İşlevi	28
Temel Erdem Olarak Akılcılık	30
Bağımsızlık, Tutarlılık, Dürüstlük, Adalet, Üretkenlik ve Gurur	31
Mutluluk	36
Sevgi, Aşk ve Cinsellik	38
POLİTİKA: KAPİTALİZM	39
İnsan Hakları	39
Devletin Fonksiyonları	43
Ahlakî ve Objektif Bir Sistem Olarak Kapitalizm	45
Kaynakça	51

Hayatı ve Önemli Eserleri

Yirminci yüzyılda Amerikan düşünce hayatını derinden etkilemiş bir romancı ve düşünür olan Ayn Rand, 2 Şubat 1905'te Rusya'nın Sankt Petersburg kentinde, Yahudi fakat fazla dindar olmayan üst-orta sınıf bir ailede, Alisa Zinovyevna Rozenbaum adıyla dünyaya geldi. Kimya eğitimi almış olan babası Zinoviy Zaharoviç Rozenbaum eczacılıkla uğraşıyordu.

1917 yılındaki Bolşevik İhtilali'nin ardından gelen iç savaş nedeniyle Rozenbaum ailesi önceleri Beyaz Ordu'nun kontrolünde bulunan Kırım'a kaçtı ve Alisa Rozenbaum orta öğrenimini burada tamamladı. İç savaşın Bolşeviklerin zaferiyle sonuçlanmasının ardından Sankt Petersburg'a dönen Rozenbaum ailesi, eczanelerine yeni rejim tarafından el konulması ve ülke genelindeki ekonomik şartlar nedeniyle yoksulluk ve büyük sıkıntılar yaşadı.

Petrograd Devlet Üniversitesi'nde felsefe ve tarih okuyan Alisa Rozenbaum, 1924 yılında bu üniversiteden mezun oldu. Mezuniyetin hemen ardından Devlet Sinema Sanatları Teknik Okulu'nda bir yıl daha eğitim gördü. 1925 Sonbaharında Amerika Birleşik Devletleri'ndeki akrabalarını ziyaret etmek istediğini gerekçe göstererek Sovyetler Birliği'nden çıkış izni aldı. Bu izni alabilmek için Sovyet yetkililerine Amerika'ya olan ziyaretinin geçici nitelikte olduğu şeklinde beyanda bulundu; ancak, Sovyetler Birliği'nden ayrıldıktan sonra bir daha bu ülkeye dönmedi.

Şubat 1926'da Amerika Birleşik Devletleri'ne geldi ve ismini "Ayn Rand" olarak değiştirdi. Bir süre akrabalarının yanında kaldıktan ve Amerika'da kalış vizesini uzattıktan sonra senarist olmak amacıyla Hollywood'a gitti. Hollywood'da çeşitli işlerde çalıştı. Burada tanıştığı aktör Frank O'Connor ile 1929 yılında evlendi ve 1931 yılında Amerika Birleşik Devletleri vatandaşı oldu.

1932 yılında *Red Pawn [Kızıl Piyon]* adındaki ilk senaryosunu Universal Studios şirketine sattı. Ancak, 1930'lar, Amerika'da 1929 Dünya İktisadî Bunalımının ekonomik ve sosyal yaşamı derinden etkilediği, sosyalist düşüncenin popülerlik kazandığı yıllardı. O yıllarda Amerika'da; Sovyetler Birliği, Komünizm ve Stalin hakkındaki olumlu havanın da etkisiyle Sovyet Rusya'nın kötülüğünü vurgulayan bu senaryo filmleştirilemedi. 1934 yılında *The Night of January 16th [16 Ocak Gecesi]* adlı tiyatro oyunu Hollywood'da, bir yıl sonra 1935'te ise Broadway'de gösterime girdi.

We the Living [Yaşamak İstiyorum] adını taşıyan ilk romanı, yazarın Bolşevik İhtilali sonrası Rusya'daki yaşamından açıkça etkiler taşımaktadır. 1936 yılında yayımlanan bu romanda Ayn Rand, devrim sonrası Petrograd adını alan Sankt Petersburg'daki kent yaşamını, üniversite ortamını, gençleri ve yoksullaşan eski aristokratları anlattı.

1938 yılında yayımlanan *Anthem [Ego/Ben]* adlı kısa bilim-kurgu romanında kolektivizmin dünyaya hâkim olduğu bir gelecekte yaşanan karanlık çağı betimledi. Bireyin bütün özgürlüklerinin elinden alındığı, teknolojik ve bilimsel ilerlemenin yöneticiler sınıfı tarafından engellendiği, insanların "ben" kelimesini dahi kullanamadıkları, bu kelimenin yerine "biz" kelimesinin ikame edildiği bir dünyaya isyan eden genç bir adamın mücadelesini anlattı.

Ayn Rand'a şöhret ve malî güvence getiren yapıtı 1943 yılında yayımlanan *The Fountainhead [Hayatın Kaynağı]* adlı romanı oldu. Bu romanda ideallerinden, yaşam ve çalışma standartlarından ödün vermeyen Howark Roark adındaki başarılı bir mimarın gelenekçi değerlere bağlı toplumla olan çatışması işlendi. Roman, başlangıçta çeşitli yayınevleri tarafından reddedilmesine karşın, yayımlandıktan sonraki iki yıl içerisinde en çok satan (bestseller) kitaplar arasında yer aldı. Ayn Rand'ın yazdığı senaryo ile kitabın 1949 yılında filmi çekildi.

The Fountainhead'ın yayımının ve filme çekilmesinin ardından Ayn Rand, kendisi gibi düşünen arkadaşlarıyla ve hayranlarıyla haftalık toplantılar düzenlemeye ve bu toplantılarda felsefi fikirleri tartışmaya başladı. Toplantılara katılanlar kendilerine şaka yollu "The Collective" [Kolektif] adını verdiler. Bu grup içerisinde daha sonra Amerikan Federal Rezerv Sisteminin başkanı olacak olan Alan Greenspan de bulunuyordu. Kolektif üyelerinin tartışmaları ve söyleşileri Ayn Rand'ın Objektivizm adını verdiği felsefesinin ayrıntıları üzerinde yoğunlaşıyordu. Üyeler, ayrıca Ayn Rand'ın *Atlas Shrugged* [Atlas Silkindi] adlı romanının müsveddelerini de okuma ve tartışma fırsatı buldular.

1957 yılında yayımlanan *Atlas Shrugged*, Ayn Rand'ın en önemli, en uzun ve en son romanıdır. Yaklaşık bin yüz sayfa olan bu romanda yazar, hükümet kontrolleri ve müdahaleleri sonucu Amerikan ekonomisinin ve toplumunun çöktüğü bir ortamı kurguladı. Fabrikaların birbiri ardına kapandığı, özel sektörün sürekli küçüldüğü ve insanların hayat standartlarının düştüğü ülkede, toplumun en yetenekli ve çalışkan üyeleri birbiri ardına ortadan kayboluyor, toplumda derin bir hoşnutsuzluk ve kızgınlık duygusu hâkim oluyordu. İçerisinde çok sayıda felsefi konuşma barındıran ve Ayn Rand'ın Objektivizm felsefesini tam anlamıyla tanımlayan bu roman, edebiyat çevrelerinden çok sert ve acımasız eleştiriler almasına karşın, kısa bir sürede, bir önceki romanı *The Fountainhead* gibi, en çok satan kitaplar arasında yer aldı.¹

Atlas Shrugged'ın yayımlanmasının ardından Ayn Rand zamanının çoğunu Objektivizm felsefesiyle ilgili yazılar yazarak ve konuşmalar yaparak geçirdi. Felsefi makalelerinin çoğu 1962-1976 yılları arasında kendisinin editörlüğünü yaptığı *The Objectivist Newsletter* (1962-1965), *The Objectivist* (1966-1971) ve *The Ayn Rand Letter* (1971-1975) dergilerinde yayımlandı. Daha önce yayımlanan romanlarındaki felsefi konuşmalardan bölümler içeren *For the New Intellectual* [Yeni Entelektüel İçin] adlı kitabı 1961 yılında yayımlandı. 1964 yılında yayımlanan rasyonel bencilliğin moralitesi üzerine yazdığı *The Virtue of Selfishness* [Bencilliğin Erdemi], 1966 yılında yayımlanan kapitalist ekonomik sistemin ahlakî savunusunu içeren *Capitalism: The Unknown Ideal* [Kapitalizm: Bilinmeyen İdeal], 1967 yılında yayımlanan epistemoloji üzerine yazdığı *Introduction to Objectivist Epistemology* [Objektivist Epistemolojiye Giriş], 1969 yılında yayımlanan sanat felsefesi üzerine yazdığı *The Romantic Manifesto* [Romantik Manifesto] ve 1971 yılında yayımlanan "ilerici" ve sol çevrelerin, çevrecilik ve "ilerici eğitim" gibi argümanlarına karşı yazdığı *The New Left: Anti-Industrial Revolution* [Yeni Sol: Anti-Endüstriyel Devrim] ölümünden önce yayımlanan önemli kitaplarıdır.

Ayn Rand'ın 6 Mart 1982'deki ölümünden sonra yayımlanan başlıca kitapları ise şunlardır: *Philosophy Who Needs It* [İhtiyacımız Olan Felsefe] (1982), *The Ayn Rand Lexicon: Objectivism from A to Z* [Ayn Rand Sözlüğü: A'dan Z'ye Objektivizm] (1986), *The Voice of Reason: Essays in Objectivist Thought* [Aklın Sesi: Objektivist Düşünce Yazıları] (1989), *The Ayn Rand Column* [Ayn Rand Sütunu] (1991), *Ayn Rand's Marginalia* [Ayn Rand'ın Kenar Notları] (1995), *Letters of Ayn Rand* [Ayn Rand'ın Mektupları] (1995), *Journals of Ayn Rand* [Ayn Rand'ın Günlükleri] (1997), *Russian Writings on Hollywood* [Hollywood Üzerine Rusça Yazılar] (1998), *The Ayn Rand Reader* [Ayn Rand Okuma Kitabı] (1998), *Why Businessmen Need Philosophy* [İşadamları İçin Felsefe] (2000).

¹ 1991 yılında, Kongre Kütüphanesi [The Library of Congress] ve Ayn Kitabı Kulübü'nün [The Book-of-the-Month Club] sponsorluğunda gerçekleştirilen bir kamuoyu yoklamasında, okuyucuların yaşamlarını etkileyen en önemli kitaplar sıralamasında *Atlas Shrugged*, İncil'den sonra ikinci sırayı aldı. Modern Kütüphane [Modern Library] tarafından 1998 yılında gerçekleştirilen bir başka kamuoyu yoklamasında ise okuyucuların seçtiği yirminci yüzyılın en iyi yüz romanı sıralamasında *Atlas Shrugged* birinci, *The Fountainhead* ikinci, *Anthem* yedinci ve *We the Living* sekizinci sırayı aldı (Heller, 2009:287).

Giriş

Atlas Silkindi'nin yayımlanmasından önce yapılan bir toplantıda, Ayn Rand'dan tek ayak üzerinde durarak Objektivizm adını verdiği felsefesini özetlemesi istendiğinde, bunu yapmış ve şu karşılığı vermiştir:

1. Metafizik: Objektif Gerçeklik
2. Epistemoloji: Akıl (Uslamlama)
3. Etik: Kişisel çıkar
4. Politika: Kapitalizm (Rand, 1990:3).

Felsefenin, varlığı (existence) inceleyen dalı olan metafizik, evrenin bir bütün olarak doğasıyla ilgilenir. Objektivizm felsefesinin bu konudaki tavrı, dışımızdaki dünyanın, yani gerçekliğin, insanın bilincinden, bilgisinden, inançlarından, duygularından, değerlerinden, korkularından ve özlemlerinden bağımsız olarak var olduğu şeklindedir. Bir şey ne ise odur; Ayn Rand'ın sıkça kullandığı deyişle A, A'dır. İnsanın bir şeyleri algılayabilmesi, bilincinin var olduğunu gösterir. Çünkü başka türlü olamaz, yani hiçbir şeyi algılayamayan, sadece kendisinin farkında olan bir bilinç mümkün değildir. Bilincin kendisinin farkına varabilmesinden önce, var olan başka şeyleri algılayabiliyor olması gerekir. Dolayısıyla, bilincin varlığı, bilincin dışında bir gerçekliğin olduğuna da işaret eder. İnsanın doğaya hükmedebilmesi için, önce metafizik olarak verili olan doğanın gerçekliğini olduğu gibi kabul etmesi gerekir. Bu açıdan metafizik olgularla insan yapısı olan olguları birbirinden ayırmak önemlidir. İnsan katılımı olmadan meydana gelen doğal olaylar metafizik olarak veridir ve başka türlü olmaları mümkün değildir. Buna karşın, insan eylemlerini içeren olaylar insan yapımıdır ve başka türlü de olabileceken mevcut halini almış olaylardır. Örneğin, bir bölgede meydana gelen sel baskını metafizik olarak veridir; sel sularını kontrol altına almak için yapılan bir baraj ise insan yapımıdır. Eğer barajı inşa edenler yanlış hesaplamalarda bulunur ve bunun sonucu olarak baraj çökerse, ortaya çıkan felaket, insanlar tarafından daha fecî hale getirilmiş metafizik temelli bir felakettir. Durumu düzeltmek için insan, doğaya uymalı, yani sel felaketinin sebeplerini ve ortaya çıkma potansiyellerini incelemeli ve ondan sonra daha iyi sel kontrolleri inşa ederek doğaya hükmetmelidir (Rand, 2005: 49).

Felsefenin, bilginin doğru bir şekilde elde edilme ve tasdik edilme yöntemleriyle ilgili kısmı olan epistemoloji konusunda Ayn Rand'ın temel yaklaşımı, insan aklının gerçekliği tam olarak kavrayabileceğidir. İnsan aklı, duyu organlarıyla elde ettiği algıları, benzerlikleri ve farklılıklarına göre sınıflandırır ve kavramları oluşturur. Kavramlar, iki ya da daha fazla aynı ayırt edici özelliğe sahip birimin (algıların ya da daha önceden oluşturulmuş kavramların), spesifik ölçümleri dikkate alınmadan, zihinsel olarak entegre edilmesidir. İnsan, kavramlaştırma işlemi sayesinde zihninde bir kavramın ifade ettiği çok sayıda farklı birimi tutarak düşünmek yerine sadece o kavramı tutarak düşünebilir. Kavramların, insanın düşünmek için aklında tutmak zorunda olduğu zihinsel birimlerin sayısında muazzam bir tasarruf sağlamaları, insanın bilgi edinme kapasitesini geliştirmesine ve artırmasına yol açar. Kavramların doğru bir şekilde, gerçekliğe bağlı olarak oluşturulması kendiliğinden gerçekleşmez. İnsan, bu süreçte, iradî olarak çaba göstermeli ve gerçeklikle çelişkiye düşüp düşmediğini sürekli kontrol etmelidir. Aksi takdirde, kavramlar yerine zihninde gerçeklikle bağlantısı olmayan bir takım kelimeleri (geçersiz kavramları) barındırır ve bu kelimelerle düşünerek doğru bilgiye ulaşması mümkün olmaz. İnsanın bilincini kullanırken gerçeklikle bağını koparmaması için kullanması gereken bilgi edinme yöntemi mantıktır. Mantık, temelde algısal verilere dayanan mevcut bilgilerden *çelişkiye düşmeden* objektif sonuçlara ulaşma yöntemidir. Objektivizm, gerçekliğin doğru bilgisine ulaşmanın tek geçerli yolunun akıl ve mantık olduğunu kabul eder. Bu nedenle, septisizme (kuşkuculuğa) karşı olduğu gibi, bir bilgi edinme yöntemi olarak mistisizmin bütün çeşitlerini de reddeder. Vahiy, iman ya da "içe

doğuş” gerekçeleriyle insanın akıl ve mantık dışı hislerine dayanarak geçerli bilgi edinilemeyeceğini vurgular.

Ayn Rand’a göre, insanın tercih ve davranışlarına rehberlik eden bir değerler sistemi olarak etiğin temel standardı, insan hayatıdır. İnsan hayatının sürekliliğine yol açan eylemler ahlakî, insan hayatını tehdit edenler ise gayri ahlakîdir. İnsan hayatta kalmak için diğer canlıların aksine içgüdülerine değil aklına dayanmak zorundadır. Akılcılık, insanın temel erdemidir ve hayatın her anında gerçekliğe bağlı kalmak, gerçekliği akli ve mantığı kullanarak kavramaya çalışmak demektir. Akılcı insan, hayattaki amaçlarını belirlerken, daima temel ahlakî standardı olan kendi hayatını göz önünde bulundurur. Amaçlarının gerçeklikle çelişkili olmamasına özen gösterir. Rasyonel düşünceleriyle çelişen hislerini, dileklerini ya da kaprislerini kontrol altında tutar, onların esiri olmaz. Kendi yargılarını kendisi oluşturur, başkalarının düşüncelerini, kendi aklının süzgecinden geçirmeden asla benimsemez. Eylemlerini kendi akılcı düşüncelerinin rehberliğinde gerçekleştirir, düşünceleriyle yaşamı arasında bir çelişkiye izin vermez. Kendi akli ve çabasıyla elde etmediği hiçbir şeyi istemez; aldatma ve hile yoluyla, yani gerçek olmayan bir durumu diğer insanlara gerçek gibi göstererek bir değer elde edemeyeceğini bilir. İnsanlarla ilişki kurarken adalet ilkesinden ayrılmaz. İnsanları sahip oldukları erdemlerine göre objektif bir şekilde değerlendirir ve yargılar. Hayatını sürdürebilmesi için mal veya hizmet şeklinde maddî değerler yaratmasının gerekli olduğunu bilir. İşini seçerken özen gösterir, işine odaklanır, elinden gelenin en iyisini yapmaya, sürekli olarak meslekî ve teknik bilgisini artırmaya ve yeteneklerini geliştirmeye çalışır. Doğru ve ahlakî bir hayat sürmesi, kendisine olan saygısının en üst düzeye ulaşmasını sağlar. Sahip olduğu özgüven ve özsaygı sayesinde, mutlu bir yaşam için ihtiyaç duyduğu azim ve kararlılığa sahip olur. Objektivist ahlak anlayışı, insanın hayattaki en önemli ahlakî amacının kendi mutluluğunu sağlamak olduğunu vurgular. Bireyin başkalarının mutluluğu için kendisini feda etmesini ya da kendi mutluluğu için başkalarını kurban etmesini ahlaksızlık olarak tanımlar; altruizmin bütün biçimlerini reddeder.

Toplum içinde yaşayan insanların Objektivist anlamda ahlakî bir hayat sürebilmeleri, bireysel hakların güvence altına alınmasına bağlıdır. En temel birey hakkı, insanın yaşama hakkıdır; özgürlük, mülkiyet ve mutluluğu arama hakları, yaşam hakkının türevleridir. Bireysel haklar, yalnızca doğrudan ya da dolaylı fiziksel güç kullanımı veya tehdidi yoluyla ihlal edilebilir. Uygur ve ahlakî bir toplumun varlığını sürdürebilmesi ve onu oluşturan bireylerin haklarının savunulması, insanların birbirlerine karşı fiziksel güç kullanımını başlatmalarını engelleyecek bir kurumun (devletin) varlığını gerektirir. Bu nedenle, Objektivizm anarşizmi savunulamayacak bir teori olarak kabul eder. Devletin insan haklarını koruyan bir kurum olarak varlığını sürdürmesi, yalnızca iç güvenlik, dış savunma ve adalet fonksiyonlarını yerine getirmesine ve bunların dışında bir işle uğraşmamasına bağlıdır. Devletin, bu üç fonksiyonunun dışında başka fonksiyonlar da edinmesi ve gereğinden fazla genişlemesi, kaçınılmaz olarak masum vatandaşlar üzerinde fiziksel güç kullanımına gitmesine ve kendi vatandaşlarının haklarını ihlal etmesine yol açar. Bu yüzden, fiziksel şiddeti beşerî ilişkilerden ayırıştıran tek toplumsal-ekonomik sistem kapitalizmdir. Ayn Rand’ın tanımladığı biçimiyle kapitalist bir sistemde, devlet, iç ve dış güvenlik ile adaleti sağlayan kurumları vasıtasıyla bireysel hakları garanti altına alır ve ekonomik alanda hiçbir faaliyette bulunmaz. Devletle ekonominin birbirinden ayrılması, tıpkı gerçek anlamda laik bir ülkede devletle dinin birbirinden ayrılması gibidir. Kapitalizm, bireyin kendi doğasına uygun yaşamasını, aklını özgürce kullanarak hayatta kalmasını ve kendi hayatını ve mutluluğunu başlıca amacı olarak belirlemesini mümkün kıldığı için ahlakîdir.

METAFİZİK: OBJEKTİF GERÇEKLİK²

Üç Temel Aksiyom: Varoluş, Bilinç ve Özdeşlik

Ayn Rand, aksiyomatik (belitsel) kavramları, gerçekliğin temel olgularının tanımlanması (identification) olarak ifade etmektedir. Bu tür kavramlar analiz edilemezler, yani kendilerini oluşturan daha küçük parçalara ayrılamazlar, daha basit şekilde ifade edilemezler. Bütün olguların ve bütün bilgi dağarcığının temelinde bulunurlar. En temel veri bilgilerdir. Doğrudan gözlem ve algılama yoluyla anlaşılırlar ve bunun dışında bir kanıt ya da açıklamaya ihtiyaç duymazlar (Rand, 1999:55).

Ayn Rand’a göre, ilk ve en temel aksiyomatik kavramlar, varoluş (existence), bilinç (consciousness) ve özdeşlik (identity) kavramlarıdır. İnsanlar dünyaya geldikten sonra ilk kavradıkları şeyler, o anlarda bunları doğru bir şekilde ifade edemeseler bile, bu üç temel aksiyomlardır: İnsan duyu organlarıyla bir şeyi algıladıktan sonra zamanla şunları da kavrar: Algıladığı şey vardır, yok değildir (varoluş). Algıladığı şeyi algılamış olması, insanın algılama yeteneği olduğunu gösterir (bilinç). Algılanan şey, belirli niteliklerle ve özelliklerle var olmaktadır, bu nitelikler ve özellikler algılanan şeyden ayrı değildir (özdeşlik); hiçbir niteliği ve özelliği olmayan bir şey var olamaz.

Üç aksiyomatik kavram arasında en temel olanı varoluş aksiyomudur. Ayn Rand, “varoluş vardır,” derken “varoluş” kavramıyla var olan her şeyi kastetmektedir. Bu aksiyom tek başına varlıkların doğası ya da özellikleri hakkında bir şey söylemez, sadece varlıkların var olduğunu, yok olmadıklarını, ifade eder. İnsanın herhangi bir şeyi tartışmadan önce ya da herhangi bir şeyi ifade etmeden önce kabul etmek zorunda olduğu en temel aksiyomdur. Varoluş aksiyomunun reddedilmesi, tartışılacak, ifade edilecek ya da araştırılacak bir şey olmadığı anlamına gelir. Açıktır ki, bu aksiyomu reddeden bir insanın yapabileceği tek tutarlı davranış susmak, hareket etmemek ve hiçbir faaliyette bulunmadan ölümü beklemek olabilir. İnsanın herhangi bir eylemde bulunması, bu aksiyomu en azından zımnî olarak kabul ettiğini gösterir.

Varoluş aksiyomu, ikinci temel aksiyom olan bilinci ima eder. Varoluşun farkında olan insan bilinçli bir varlıktır. Bilinç, varlıkları algılama yeteneğidir. İnsanın bir bilincinin olması, var olanları algılamasını sağlar. Kendisinin dışında var olanları algılayamayan, sadece kendisinin farkında olan bir bilinç mümkün değildir. Bilincin kendisinin farkına varabilmesi için önce kendisinin dışında bir şeyleri algılıyor olması gerekir. Bilinç de varoluş aksiyomu gibi, insanın herhangi bir şeyi tartışmadan önce ya da herhangi bir şeyi ifade etmeden önce kabul etmek zorunda olduğu bir aksiyomdur. Hiçbir şeyi duyu organlarıyla algılayamayan bir insanın, herhangi bir konuda ya da herhangi bir şey hakkında söz söyleyebilmesi mümkün değildir. Çünkü algılamadığı, farkında olmadığı şeyler hakkında konuşamaz.

İlk iki aksiyomun ima ettiği üçüncü aksiyom olan özdeşlik aksiyomu, var olmanın bir doğaya sahip olmak, yani bir özdeşliği içermek anlamına geldiğini ifade eder. Bir şey kendisidir; diğer bir deyişle A, A’dır. Bir varlık, sahip olduğu bütün niteliklerin (attributes) ve özelliklerin (characteristics) toplamından oluşmaktadır. Var olmak, bir şey olmak anlamına gelmektedir. Varoluş ve özdeşlik birbirlerini ima ederler. Var olan şeyler, nitelikleri ve özellikleriyle var olurlar; nitelikleri ve özellikleri olan şeyler vardır. Varoluş aksiyomu, bir şeyin var olduğunu söylerken; özdeşlik aksiyomu, var olanın niteliği ve özelliği olan bir şey olduğunu söyler. Varoluş ve bilinç aksiyomları gibi özdeşlik aksiyomu da insanın herhangi bir şeyi tartışmadan önce ya da herhangi bir şeyi ifade etmeden önce kabul etmek zorunda olduğu bir aksiyomdur. İnsanın algıladığı ve farkına vardığı şeylerin belli nitelikleri ve özellikleri

² Bu bölümün hazırlanmasında özellikle (Peikoff, 1993:1-36)’dan yararlanılmıştır.

olması gerekir. Hiçbir niteliği ve özelliği olmayan bir şey hakkında konuşmak ya da düşünmek mümkün değildir.

İnsan, herhangi bir alanda bilgi edinirken yukarıdaki üç temel aksiyomu en azından zımnî olarak kabul eder. Bu aksiyomlar, kanıt gerektirmezler ve mantıksal yöntemlerle kanıtlanamazlar. Çünkü kanıtlama, doğru bilinen öncüllerden mantıksal kurallarla kanıtlanmak istenen sava ulaşılması şeklinde yapılır. Ancak, aksiyomların dayandığı daha temel doğrular yoktur. Aksiyomların kendileri bilginin temelini oluştururlar; diğer bilgiler ya da savlar kanıtlanırken bu aksiyomlar onlara temel oluşturur. Aksiyomların doğruluğu, kanıtlama yoluyla değil, doğrudan algılama yoluyla anlaşılır. İnsanın duyu organlarıyla bir nesnenin farkında olması, o nesnenin var olduğu (varoluş), bilinçli insan tarafından algılandığı (bilinç) ve o nesnenin nitelikleri ve özellikleri olan bir nesne olduğu (özdeşlik) anlamına gelir. Bunların anlaşılması tamamen duysal bir süreçtir, mantıksal bir süreç değildir.

Üç temel aksiyom, onlara saldıranların dahi kabul etmek zorunda olduğu apaçık gerçeklerdir. Ayn Rand, bu durumu, *Atlas Silkindi* adlı romanında John Galt'ın konuşmasında şu şekilde dile getirmiştir:

“Biz hiçbir şey bilmediğimizi biliyoruz” diye gıdıklarken, bilme iddiasında bulunduklarını görmezden geldiler. “Absolü [kesin] diye bir şey yoktur,” derken, bir absolü ilan etmekte olduklarını anlamadılar. “Var olduğunu ve bilince sahip olduğunu kanıtlayamazsın,” diye gıdıkladılar, kanıt denilen şeyin ön şartlarının var olmak, bilinçli olmak ve karmaşık bir bilgi zincirine sahip olmak olduğunu unuttular. Burada bilinecek bir şeyin varlığının, onu bilecek bir bilincin ve kanıtlanmışla kanıtlanmamış gibi kavramların arasındaki farkı ayırt edebilen öğrenilmiş bilginin şart olduğunu anlamadılar.

Konuşmayı öğrenmemiş bir vahşi, varoluşun kanıtlanması gerektiğini ilan ettiğinde, onun var olmayış yoluyla kanıtlanmasını bekliyordu. Bilincinizin kanıtlanmasını isterse, sizden varoluş ve bilinç dışındaki boşluğa adım atmanızı, kendisine her ikisinin kanıtını vermenizi istiyordu... yani sizden sıfırın bilgisini kazanmanızı, sıfır olmanızı istiyordu.

Aksiyomun rastgele bir seçim olduğunu söylüyor ve kendisinin var olduğu aksiyomunu kabul etmeyeceğinde direniyorsa, ağzından çıkan cümleyle onu kabul ettiğini görmezden geliyor, onu reddetmenin tek yolunun ağzını kapatmak, hiçbir teori öne sürmemek ve ölmek olduğunu anlamıyordu.

Aksiyom, bilginin dayanağını belirleyen ifadedir, o bilgiyle ilgili daha başka bilgileri de ihtiva eder, tüm bu diğer ifadelerin içinde zaten vardır, konuşan onu belirlemeyi seçse de, seçmese de, oradadır. Aksiyom öyle bir önermedir ki, muhaliflerinin bile onu inkâr etme sürecinde önce onu kabullenmesini gerekli kılarak onları alt eder. Kimlik [özdeşlik] aksiyomunu kabul etmeyen mağara adamı, onu inkâr etmeye kalkışırken kimlik [özdeşlik] kavramını ve ondan türeyen kavramları kullanmak zorundadır. (Rand, 2007:1067)

Ayn Rand'ın dile getirdiği gibi üç temel aksiyom kanıtlama yoluyla değil doğrudan algılama yoluyla kavranırlar. Bu nedenle, bu aksiyomları kabul etmediklerini söyleyenlere ve bu aksiyomların kanıtlanmasını isteyenlere karşı hiçbir kanıt öne sürülemez. Aksiyomlar kendiliğinden apaçık olan gerçeklerdir. Her insan kendi algılamasıyla bunların doğruluğunu kendisi teyit etmelidir. Bu aksiyomların doğruluğunu reddedenler, akli reddedenlerdir (Peikoff, 1993:11–12).

Nedensellik

Özdeşlik aksiyomu, her birim varlığın (entity) spesifik, çelişkisiz ve kesin bir doğası olduğunu ve birim varlığın kendi doğasının gerektirdiği şekilde davranmak zorunda olduğunu, (dolayısıyla nedensellik kanununu) ima eder. Bir şey kendi doğasına aykırı biçimde hareket edemez; diğer bir deyişle, doğasında olmayan biçimde davranamaz. Bu nedenle, belli bir şartlar kümesi altında bir varlık ancak tek bir biçimde davranabilir; bu da doğasının gerektirdiği, zorunlu kıldığı davranış biçimidir.

Nedensellik kanunu, davranışların nedeninin varlık birimlerinin kendileri olduğunu söyler, her bir varlık biriminin bir nedeni olması gerektiğini söylemez. Örneğin evrenin kendisinin bir nedeni yoktur. Evren dışında bir şey olmadığından evrenin kendi dışında bir neden aramak saçmadır. Ancak, evrendeki her hareketin ya da eylemin bir nedeni vardır. Bu neden de varlık birimleridir. Varlık birimleri, kendi doğalarına uygun olarak, veri bir şartlar kümesi altında yalnızca tek bir biçimde davranırlar.

Nedensellik, insan bilincinin ya da Tanrı gibi doğaüstü bir gücün bilincinden kaynaklanmamaktadır. Evrendeki düzen, insanın ya da Tanrı'nın bilincinin yarattığı, tasarımı olduğu bir şey değildir. Nedensellik, var olmanın içkin bir özelliğidir. Var olmak, belirli niteliklere ve özelliklere sahip olmaktır. Varlık birimlerinin kendi niteliklerine ve özelliklerine uygun olarak davranmaları nedensellik anlamına gelir.

Varoluşun Bilince Üstünlüğü

Var olan objeleri algılama yeteneği olan bilincin, varlıkları ortadan kaldıramaması ya da değiştirememesini Ayn Rand “varoluşun üstünlüğü” (primacy of existence) olarak adlandırmaktadır. Bilinç tek başına, yani bilince sahip olan varlık fiziksel harekete geçmeden, algıladığı şeyi değiştiremez, ya da etkileyemez. İnsanların duyguları, düşünceleri, inançları ve özelemleri algılanan şeyler üzerinde etki yapmazlar. Varoluşun üstünlüğü ilkesi, varoluşun önce geldiğini, varlıkların, bilince sahip herhangi bir başka varlığın bilincinden bağımsız olarak var olduklarını ifade etmektedir. Bilinç ise varoluşun aksine bağımsız değil, bağımlıdır. Bilinç, varoluş üzerinde etkili değildir, yalnızca var olanların algılanmasını ne olduklarının anlaşılmasını sağlar.

Varoluşun üstünlüğü ilkesinin tam karşısında, Ayn Rand'ın şiddetle karşı çıktığı “bilincin üstünlüğü” (primacy of consciousness) yaklaşımı yer almaktadır. Bu yaklaşıma ya da inanca göre, bilincin temel fonksiyonu var olanları algılamak değil, varoluşu gerçekleştirmek, yani yaratmaktır. Bilinç önce gelir ve varoluştan bağımsızdır. Buna karşılık, varoluş bilince bağlıdır. Var olanlar bilinç tarafından var edilmişlerdir.

Varoluşun üstünlüğü ilkesini kabul eden bir insan, örneğin bir yanardağ patlamasıyla karşı karşıya kaldığında, yanardağın kendi duygularından ya da bilincinin diğer tepkilerinden bağımsız olarak var olduğunu ve faaliyet gösterdiğini bilir. Dilekleriyle ya da arzularıyla yanardağ üzerinde etkili olamayacağını farkındadır. Tehlikeden uzaklaşmak için çaba harcaması ve eylemde bulunması gerektiğini kabul eder. Buna karşılık, bilincin üstünlüğünü benimseyen bir vahşi yanardağ patlamasıyla karşı karşıya kaldığında donup kalır, bir takım dualar ya da büyü sözler okuyarak, patlamanın ortadan kalkmasını dileyerek zamanını boşa harcar. Vahşinin yanlışlığı, hissettiklerinin, düşündüklerinin ya da dilediklerinin varoluş üzerinde etkili olabileceğini sanmasıdır (Peikoff, 1993:18–19).

Varoluşun üstünlüğü üç temel aksiyomla tamamen uyumludur. Varoluş, ilk temel aksiyomdur. Varoluş, bilinçten önce gelir. Bilinç, var olan şeylerin farkında olmaktır. Hiçbir şey var olmazsa bilinç de var olamaz. Bilinç, var olanı değiştiremez ya da ortadan kaldıramaz. Çünkü özdeşlik aksiyomunun ifade ettiği gibi, var olan bütün varlıkların nitelikleri ve özellikleri vardır, varlıklar doğalarına uygun olarak davranırlar. Bilinç, sadece var olanların farkına varılmasını ve var olanların özelliklerinin, niteliklerinin anlaşılmasını sağlayan bir yetenektir. Bilincin üstünlüğü ise üç temel aksiyomla çelişki içerisindedir. Varoluşun, bilinç tarafından gerçekleştirildiği savunduğu için varoluşu veri alan varoluş aksiyomuyla çelişmektedir. Bilinci sadece var olanları algılama yeteneği olarak görmediği için de bilinç aksiyomuyla da çelişmektedir. Ayrıca, var olanların doğalarına aykırı biçimde bilinç tarafından değiştirilebileceğini savunduğu için özdeşlik aksiyomuyla çelişmektedir.

Varoluşun üstünlüğü ve bilincin üstünlüğü ilkeleri, birbirlerinden son derece farklı iki ayrı epistemolojik yaklaşıma yol açmaktadır. Varoluşun üstünlüğü benimsendiğinde, varoluş hakkındaki bilginin ancak dış dünyanın gözlemlenmesi ve incelenmesi, yani dış gözlem (extrospection), yoluyla elde edilebileceği kabul edilir. İnsanın kendi iç dünyasını, kendi düşünce, duygu ve hislerini incelemesi, yani iç gözlem (introspection), ise ancak bilincin anlaşılmasında yetkili olsa da, dış dünya hakkında bilgi edinmekte kullanılamaz. İnsan, kendi dışındaki dünyayı, bu dünyadaki olguları, sadece duyu organlarıyla doğrudan ya da dolaylı gözlem yoluyla fark edebilir. Varoluşun üstünlüğü ilkesinin varoluşun bilgisini elde etmekte akla uygun bir şekilde dış gözlemi kullanmasına karşın; bilincin üstünlüğü ilkesi, akılla çelişki içine düşerek iç gözlemi kullanır. Bilincin üstünlüğü ilkesini benimseyen bir insan, dış dünyayı anlamak için kendi ruh âlemine bakar. Hisleri ve düşüncelerinin varoluş hakkında kesin bilgiler verebileceğini zanneder.

Bilincin üstünlüğü ilkesinin üç türü, dinî, sosyal ve bireysel türleri özellikle yaygındır. Bu ilkenin dinî versiyonuna göre, varoluş bir Tanrı tarafından yaratılmıştır, yani varoluş kendiliğinden değil, Tanrı sayesinde vardır. Bir tür bilinç olarak düşünülen Tanrı, mutlak bilgiye sahiptir ve insanlar ancak bu bilinçle bağlantı kurabildikleri ölçüde gerçek bilgiyi yakalayabilirler. Kutsal kişiler ya da peygamberler, başkalarının sahip olmadığı bilgiyi dış gözlem yoluyla değil, iç gözlem yoluyla elde ederler, ya da daha doğru bir deyişle elde ettiklerini sanırlar veya iddia ederler. Bilincin üstünlüğü ilkesinin ikinci yaygın türü, bir grup insanın (bir toplumun, bir ulusun, bir sosyal sınıfın ya da bir ırkın) bilincinin, bilgiyi kolektif bir şekilde elde edebileceğini savunan sosyal versiyonudur. Bu anlayışa göre; bilgi, grup üyelerinin üzerinde anlaştıkları şeydir. Bir birey tek başına bilgi edinme sürecinde yanlışlık yapabilir; ancak, grup üyelerinin çoğunluğunun böyle bir yanlış yapması mümkün değildir. Grup üyelerinin çoğunluğunun gerçek olduğunu düşündüğü şeyin gerçek olduğunu öne süren bu anlayışta üyelerin bilgi olarak kabul ettikleri ortak payda, üyelerin dışsal gerçekliği gözlem yoluyla algılamasından değil, üyelerin benzer düşüncelerinden, kaygılarından, hislerinden, arzu ve dileklerinden kaynaklanır. Günümüzde oldukça yaygın olan bu anlayışı benimseyenler, örneğin hükümet aşırı kamu harcamaları yaptığında, toplumun çoğunluğunun ekonominin iyi bir şekilde işleyeceğine inanması durumunda bunun bir sorun çıkarmayacağını iddia edebilmektedirler. Bilincin üstünlüğü ilkesinin üçüncü yaygın versiyonu, her bireyin bilincinin kendisi için gerçekliği yarattığı şeklindedir. Her birey kendi farklı gerçekliğini yarattığı için, epistemolojik olarak bir bireyin uyması gereken hiçbir standart yoktur. A için doğru olan, B için doğru olmayabilir ve her ikisi de aynı ölçüde geçerlidir. Gerçek, bireyin keyfi/indî (arbitrary) seçiminin sonucudur (Peikoff, 1993:21–23).

Objektivizm, bilincin üstünlüğü ilkesinin bütün versiyonlarını ilk temel aksiyom temelinde reddeder: Varoluş vardır. Varoluş bilinçten önce gelir. Bilinç varoluşu belirleyemez.

Metafizik Olarak Veri Olana Karşı İnsan Yapımı Olan

Ayn Rand, “metafiziksel olarak veri olan” derken zihinsel ya da fiziksel hiçbir insan eylemiyle ilişkili olmayan olguları kastetmektedir. Metafiziksel olarak veri olanın karşısında ise “insan yapımı olgular” bulunmaktadır. Örneğin doğada insanlar tarafından ekilmemiş ve bakımı yapılmamış yabanî bir ağaç, metafiziksel olarak veri iken, bir masa insan yapımıdır. Benzer şekilde, fizikteki yer çekimi kanunu metafiziksel olarak veridir; ancak, kapalı alanlarda sigara içilmesini yasaklayan kanun insan yapımıdır. Bir insanın günlük olarak harcadığından daha fazla kalori tüketmesinin, o insanın kilo almasına yol açacağı gerçeği metafiziksel olarak veri iken, bazı insanların aşırı besin tüketerek obez olmaları insan yapımıdır.

Metafiziksel olarak veri olan bir olgu, özdeşlik aksiyomunun belirttiği gibi ne ise odur. Varoluşun üstünlüğü ilkesinin vurguladığı gibi, insan bilincinin, ya da başka herhangi bir bilincin belirlediği, değiştirebileceği bir şey değildir. Mevcut şartlar altında, davranması gerektiği gibi davranmaktadır ve bu davranma şeklinin alternatifi yoktur (nedensellik). Bu nedenlerden ötürü içinde bulunulan şartlar aynı kaldığı müddetçe, metafizik olarak veri olan şey, kesindir ve değiştirilemez.

Metafiziksel olarak veri olanların kesin ve değiştirilemez olmalarına karşın, insan yapımı olan olgular böyle değildir. İnsan yapımı olgular bir kez ortaya çıktıktan sonra vardır ve özdeşlikleri (nitelikleri ve özellikleri) mevcuttur. Ancak, onların ortaya çıkmasını sağlayan şey, metafiziksel olarak veri olan olgulardaki gibi bir zorunluluk değil, insanların tercihidir. İnsanların tercih yapabilme gücü/kabiliyeti insanın kimliğinde (özdeşliğinde) vardır. İnsan doğası gereği farklı tercihlerde bulunabilecek bir yapıdadır. Bu nedenden ötürü, insan yapımı olan olgular, öyle olmak zorunda oldukları için değil, insanlar tarafından öyle tercih edildikleri için ortaya çıkmışlardır.

Ayn Rand’a göre, metafizik olarak veri olan olguların kesinliği, insanın yaratıcı gücünün olmadığı anlamına kesinlikle gelmez. Ayn Rand yaratıcılığı yoktan bir şey ortaya koymak olarak değil, doğal materyallerin konumlarının yeniden düzenlenmesi olarak tanımlamaktadır. Örneğin, belli bir bölgede bir bataklığın bulunması, metafiziksel olarak veridir, ancak insan bataklığı ortaya çıkaran şartları değiştirme gücüne ve dolayısıyla bataklığı kurutma ve o yerde bir çiçek bahçesi yaratma imkânına sahiptir. Ayn Rand, insanın sahip olduğu yaratıcı gücü şu sözlerle açıklamaktadır:

Doğal elementlerin kombinasyonlarının düzenlenmesi insanın sahip olduğu tek yaratıcı güçtür. Bu, müthiş ve mükemmel bir güçtür – ve bir “yaratıcı” kavramının tek anlamıdır. “Yaratma” yoktan bir şey var etme anlamına gelmez (metafizik olarak gelemmez). “Yaratma” doğal elementlerin daha önce bulunmayan bir düzenlenmesini (bir kombinasyonu veya bütünleşmesini) ortaya çıkarma gücü anlamına gelir. (Bu bilimsel veya estetik herhangi bir insan ürünü için doğrudur: İnsan tahayyülü onun realitede gözlediği şeyleri yeniden düzenleme yeteneğinden fazlası değildir.) Doğaya göre insan gücünün en iyi ve derli toplu tanımlaması Francis Bacon’ın “Tabiata hükmetmek için ona itaat edilmesi gerekir” teşhisidir. Burada, “hükmetmek” insan amaçlarına hizmet ettirilmesi; “itaat edilmesi” ise doğal elementlerin özellikleri keşfedilmedikçe ve onlar uygun şekilde kullanılmadıkça insan amaçlarına hizmetin gerçekleşmeyeceği anlamına gelmektedir. (Rand, 2005:45–46)

Metafiziksel olarak veri olan olgulara ve insan yapısı olgulara, doğalarına uygun biçimde, farklı şekillerde yaklaşılmalıdır. Metafiziksel olarak veri olan olgular, üzerlerinde değer yargısında bulunulmaması gereken olgulardır. Bunlar, “doğru” ya da “yanlış” olarak nitelenmemelidirler, çünkü ne iseler odurlar ve farklı biçimlerde olmaları mümkün değildir. Metafizik olarak veri olan olguların kınanması, yerilmesi, övülmesi ya da suçlanması yanlıştır. Bunlar, olduğu gibi kabul edilmeli ve başka türlü olamayacakları sürekli akılda tutulmalıdır.

Metafiziksel olarak verilmiş olan doğru veya yanlış olamaz, basitçe ne ise *odur* ve insan kendi değerlendirmelerinin doğru veya yanlış olduğunu bu değerlendirmelerin realiteyle uyuşmasına veya çelişmesine göre belirler. Metafiziksel olarak verilmiş olan haklı veya haksız olamaz, o, akılcı bir insanın amaçlarını, değerlerini, tercihlerini haklı veya haksız olarak değerlendirdiği standarttır. Metafiziksel olarak verilen neyse odur, böyle olmuştur, böyle olacaktır ve böyle olmak zorundaydı. İnsan tarafından yapılan hiçbir şey böyle olmak *zorunda değildir*. Tercihle yapılmıştır. (Rand, 2005:48)

Ayn Rand, insan yapısı olan olguların insanların tercihleri sonucu gerçekleştikleri için değerlendirilmeleri ve yargılanmaları gerektiğini savunmaktadır. İnsanların seçimlerinin tamamı rasyonel ve doğru değildir. Dünyada bazen ve hatta çoğu zaman irrasyonel ve yanlış seçimlerde bulunan pek çok insan vardır. Bu tür irrasyonel ve yanlış seçimler sonucu ortaya çıkan insan yapısı olgular, öyle olmak zorunda oldukları için olmuş olan olgular değildir. Rasyonel ve doğru başka seçimler sonucu ortaya çıkabilecek olguların yerine irrasyonel ve

yanlış seçimlerle ortaya çıkmış olgulardır. Dolayısıyla, insan yapısı olguların “iyi”, “kötü”, “doğru”, “yanlış” vs. şeklinde değerlendirilmeleri mümkündür ve hatta, Ayn Rand’a göre, böyle değerlendirilmeleri ve yargılanmaları gerekir:

Kabul edilmesi gereken metafiziksel olarak verilmiş olandır. Bu değiştirilemez. İncelemeden asla kabul edilmemesi gereken insan yapımı olandır: Bu muhakeme edilmeli, sonra kabul veya reddedilmeli ve gerektiğinde değiştirilmelidir. İnsan her şeyi bilmeye kadir veya hatasız değildir: Bilgi eksikliğinden dolayı masum hatalar yapabilir veya yalan söyleyebilir, aldatılabilir, numara yapabilir. İnsan yapımı olan, bir dehanın, idrak kabiliyetinin veya hünerin ürünü olabilir veya aptallığın, kandırmanın kötü niyetin veya kötülüğün bir eseri olabilir. Bir kişi yanlış olup diğerlerinin hepsi doğru olabilir veya tersi olabilir (veya ikisi arasındaki her sayı farkı olabilir). Doğa insana hükümlerinin herhangi bir otomatik doğruluk garantisi vermez (ve bu kabul edilmesi gereken metafizik olarak verili bir gerçektir). Öyleyse kim karar verecektir? Elinden gelenin en iyisiyle ve en dürüstçe, her insanın kendisi. İnsanın hüküm vermedeki standardı nedir? *Metafizik olarak verilmiş olan.* (Rand, 2005:47–48)

Metafiziksel olarak veri olan olgularla insan yapısı olguları birbirine karıştırmak, fecî bir takım sonuçlara yol açabilir. Bu tür hatalar ya insan yapısı olan olguları değiştirilemez sanarak ya da metafizik olarak veri olan olguları değiştirilebilir sanarak yapılır. Birinci tür hata, diğer insanların iradî kararları değiştirilemez gerçekler olarak kabul edildiğinde ortaya çıkar. Örneğin, sosyalist fikirlerin popüler olduğu bir ortamda, insanların yerleşmiş fikirlerinin asla değiştirilemeyeceği zannıyla kapitalizmin savunulmaması ya da ırkçı ve ulusalcı fikirlerin hâkim olduğu bir yerde, yine insanların yerleşmiş fikirlerinin asla değiştirilemeyeceği zannıyla bireysel özgürlüklerin savunulmaması bu türden hatalardır. Böyle hataların en vahim sonucu, mevcut durumun, ne kadar kötü ve hatta iğrenç olursa olsun zımnen kabul edilmesi ve devam etmesinin önüne geçilmemesidir. Metafizik olarak veri olan olguları değiştirilebilir sanmak şeklindeki ikinci tür hata, adeta gerçeğe karşı yenilgiye mahkûm bir savaş açılmasıdır. Evrenin, mutlak güce sahip doğaüstü bir varlık olan Tanrı tarafından yaratıldığı şeklindeki dinî inanca sahip olanlar, bu tür hataları sıkça yapmaktadırlar. Bu tür inançları benimseyenler, evrenin ve dünyanın mevcut durumunu, Tanrı’nın yaratabileceği sonsuz alternatiflerden sadece bir tanesi olarak görmekte ve mevcut durumun her unsurunun Tanrı’nın iradesiyle değiştirilebileceğini kabul etmektedirler. Metafiziksel olarak veri olan olguların, Tanrı’nın dua yoluyla ikna edilmesi sonucu değişeceğini sanmaktadırlar. Dinî ya da laik herhangi bir nedenden ötürü, metafizik olarak veri olan olguların değiştirilemeyeceğini anlamayanlar, varoluşun kendi arzularına ve dileklerine uygun olarak yeniden biçimlenmesini beklemektedirler, ancak bu bekleyiş, hayal kırıklığına mahkûm bir bekleyiştir. Bu hayal kırıklığı, insanın kendisini dış dünya ile bitmek tükenmek bilmeyen bir savaş içerisinde olduğuna inandırmasına ve adeta ruhsal bir işkence çekmesine yol açmaktadır.

Objektivizmin İdealizme ve Materyalizme Karşı Oluşu

Gerçekliği doğal dünyanın ötesinde ruhsal bir boyutta arayan bir görüş olarak idealizm, objektivist felsefeyle taban tabana zıt unsurlar içerir. İdealizme göre, doğal dünya doğa dışı ruhsal bir başka dünya tarafından yaratılmış ve biçimlendirilmiştir. Doğal dünya, bu doğa dışı dünyayla karşılaştırıldığında yetersiz, kusurlu ve geçicidir. Gerçeklik, ruhsal olanın yani bir tür bilincin belirlediği bir şeydir. Bu anlayış, bir tür bilincin üstünlüğü anlayışıdır.

Ayn Rand, idealistleri “ruh mistikleri” (mystics of spirit) olarak adlandırmaktadır. Gerçekliğin bilgisinin, dış dünyanın algılanması, gözlenmesi ve yorumlanması ile değil, insan bilincinin kendi içine dönerek ya da başka üstün bir bilinçle bağlantı kurarak elde edilebileceğini düşündükleri için idealistlerin mistik olduğunu düşünmektedir.

İdealizmin en popüler biçimi olan din, doğal dünyanın yaratıcısı olarak mutlak güç ve bilgi sahibi doğaüstü (supernatural) bir varlık olarak Tanrı’yı kabul eder. Doğaüstü fikrinin

kendisi, aslında, gerçeklikle hiçbir bağlantısı olmayan bir kavramdır. Rasyonel, objektivist metafizikle tam bir çatışma içerisinde. Doğaüstü fikri, ancak üç temel aksiyomun üçünün de reddedilmesiyle kabul edilebilir. Bu durum özellikle Tanrı kavramında açıkça görülmektedir. Tanrı'nın evreni yaratmış olmasının kabulü, bilincin, varlıkları yarattığı ve dönüştürdüğü anlamına geleceği için varoluşun üstünlüğü ilkesinin çiğnenmesi, bunun yerine bilincin üstünlüğü yaklaşımının kabul edilmesi anlamına gelir, yani varoluş ve bilinç aksiyomlarıyla kesinlikle bağdaşmaz. Tanrı'nın evreni tasarımı fikri, nedensellik kanunuyla ve bunun altında yatan temel aksiyom olan özdeşlik aksiyomuyla da çelişki içerisinde. Özdeşlik aksiyomu, var olan şeylerin ne ise o olduklarını, mevcut şartlar altında, nitelikleri ve özelliklerinin belirlediği tek bir biçimde davranmak zorunda olduklarını belirttiği için doğaüstü bir bilincin varlıkları doğalarına aykırı biçimde davranmaya ya da onların doğalarını değiştirmeye muktedir olması fikriyle uzlaşmazlık içerisinde.

Objektivist felsefe, Tanrı fikrini olduğu kadar diğer doğaüstü kavramları da aynı gerekçelerle, yani temel aksiyomlarla çelişmeleri nedeniyle, reddetmektedir. Tutarlı bir objektivist, Tanrı'ya inanmadığı gibi, diğer doğaüstü varlıklara, örneğin şeytana, iblise, cinlere vs. de inanmaz; doğal dünya dışında doğaüstü, ruhsal (spiritual) bir boyutun varlığını kabul etmez.

Objektivizm, idealizme olduğu kadar materyalizme de karşıdır. Bunun temel nedeni çeşitli formlarıyla materyalizmin, ya bilinci tamamen reddediyor olması ya da bilinci insanın maddî varlığının mekanik bir uzantısı olarak görmesidir. Objektivist felsefe açısından materyalizmin her iki bilinç yorumu da bilincin olmadığı bir varoluş fikrini savunduğu için yanlıştır. Çünkü insanın bilinç yeteneğinin, yani bilgiyi elde etme yeteneğinin, reddedilmesi anlamına gelir.

Ayn Rand, materyalistleri “beden mistikleri” (mystics of muscle) olarak adlandırmaktadır. Materyalistler, insanın temelde bir maddî beden olduğunu ve aklının ve bilincinin, maddî varlığının mekanik bir türevi olduğunu kabul ettikleri için Objektivizmin akla ve mantığa yaklaşımını reddederler; insanın hür iradesinin olduğunu kabul etmezler. Materyalizme göre, insan düşüncesi ve bilinci, insanın fiziksel yapısındaki fiziksel faaliyetlerin bir sonucu olarak ortaya çıkar. Dolayısıyla insanın düşünceleri fiziksel ve maddî şartlar tarafından belirlenir, insan belli bir şekilde düşünmek zorunda olduğu için o şekilde düşünür. Başka bir düşünüş şekli, ya da insanın mevcut tercihinden başka bir tercihte bulunması mümkün değildir, yani insanın özgür iradesi yoktur. Oysa, Ayn Rand'a göre, insan özgür iradeli bir varlıktır:

Fakat insan vardır, akli da vardır. Her ikisi de tabiatın bir parçasıdır ve her ikisi de özel bir kimlik taşımaktadırlar. Tıpkı canlı organizmaların cansız maddenin varlığıyla çelişmediği gibi, irade özelliği de kimlik gerçeğiyle çelişmez. Canlı organizmalar cansız maddenin sahip olmadığı, kendilerinden kaynaklanan hareket gücüne sahiptirler; insan bilinci diğer canlı türlerinin bilincinin sahip olmadığı idrak (düşünme) alanı içinde kendinin başlattığı hareket gücüne sahiptir. Fakat tıpkı hayvanların sadece vücutlarına uygun olarak hareket edebilmeleri gibi, insan da zihinsel hareketlerini kendi bilincinin yapısına (*kimlik*) uygun olarak başlatabilir ve yönlendirebilir. İnsanın iradesi idrak işlemi ile sınırlı olup, realite unsurlarını tanımlama (ve yeniden düzenlemeyi tasarlama) gücüne sahiptir; fakat onları değiştirme gücüne sahip değildir. İnsan idrak melekesini bu melekenin tabiatının gerektirdiği gibi kullanma gücüne sahiptir; fakat onu değiştirme veya onun yanlış kullanımının sonuçlarından kaçma gücüne sahiptir; fakat arkasından gelen varoluşsal ve psikolojik felaketlerden kaçma gücüne sahip değildir. (İnsanın idrak melekesinin iyi veya kötü kullanımı bir insanın duygularını ve karakterini şekillendiren değerler tercihini belirler. İnsanın kendi kendini oluşturan bir ruhsal varlık olması bu bakımdandır.) (Rand, 2005:46–47)

Hem materyalizme hem de idealizme karşı çıkan Ayn Rand, her iki dünya görüşünün bir yandan insan aklını reddettiğini bir yanda da insanın bu dünyada mutlu olmasını engellediğini düşünmektedir.

EPİSTEMOLOJİ: USLAMLAMA (REASON)

Epistemolojinin Objektivizm Açısından Önemi

Epistemoloji, bilginin doğru bir şekilde elde edilme ve tasdik edilme yöntemleriyle ilgili felsefe dalıdır. Objektivist felsefe açısından epistemolojinin gerekliliği, varoluşun üstünlüğü ilkesinden ve insan bilincinin doğasından, insan bilincinin kendiliğinden otomatik olarak bilgiyi elde edemeyeceği gerçeğinden kaynaklanmaktadır.

Varoluşun bilinçten önce geldiğini, bilinç tarafından yaratılmadığını ve belirlenmediğini vurgulayan varoluşun üstünlüğü ilkesine göre, insan bilinci, gerçek bilgiye ancak varoluşa uyum sağlayarak ulaşabilir. Eğer tersi durum söz konusu olsaydı, yani bilincin üstünlüğü ilkesi geçerli olsaydı, epistemoloji tamamen gereksiz olurdu. Bilincin varoluşu yarattığı ve belirlediği bir durumda, gerçekliğin bilgisini elde etmek için izlenmesi gereken belli bir yöntem gereke kalmazdı. Bilinç ne olmasını istiyorsa, o olurdu; yani, bilinç önce olmasını istediği bilgiyi belirler ve sonra o bilgi gerçeklik olarak hayat bulurdu.

İnsan bilincinin kendiliğinden otomatik olarak gerçek bilgiyi edinmeyeceği gerçeği, insan bilincinin doğasından kaynaklanır. İnsanların elde ettiği bilginin temelinde, tıpkı hayvanlarda olduğu gibi, algılar (sensory perception) vardır. İnsanın bilgisiyse hayvanın bilgisi arasındaki temel fark, hayvanların bilgisinin algı düzeyinde kalmasına karşın, insanın bilgisinin algılamanın ötesine giderek kavramsal (conceptual) bir nitelik kazanmış olmasıdır. Ancak, insanın duyu organlarıyla elde ettiği verileri kavramsallaştırması kusursuz ve otomatik bir şekilde gerçekleşmemektedir. Bu aşamada hata yapması, yanlış sonuçlara ulaşması, gerçeklikle bağlantısını koparması mümkündür. İnsan, doğru kavramlara ve gerçek bilgiye ulaşmak için aklını doğru biçimde kullanmayı öğrenmelidir.

Algılama ve Algılamanın Geçerliliği

İnsanın elde ettiği ve edebileceği tüm gerçek bilginin temelinde algılar bulunduğu için insanın bütün kavramsallaştırmaları da duyu organları yoluyla elde ettiği algılara bağlıdır. Bu nedenle, insanın doğuştan sahip olduğu hiçbir temel fikir ya da kavram yoktur. İnsan dünyaya geldiğinde zihni bir *tabula rasa* (boş levha) şeklindedir. İnsanın sonradan geliştirdiği kavramsallaştırmaların geçerli olabilmesi, her şeyden önce duyu organlarıyla elde ettiği algıların da geçerli olabilmesine bağlıdır.

Objektivizm, algıların geçerliliğini, bir aksiyom olarak kabul eder. Ancak, bu aksiyom bağımsız bir aksiyom değildir, bilinç aksiyomunun bir sonucudur. Aksiyom olduğu için kanıtlanamaz, ancak söylediği şeye işaret edilerek geçerliliği gösterilebilir. Aksiyom kendisinden kaçınılamayacak apaçık gerçek olduğu için buna karşı çıkanlar dahi aksiyomu zımnen de olsa kabul ederler. Bilinç aksiyomunun kabulü, insanın bilinçli olduğunun, dış dünyayı doğru bir şekilde algıladığının kabulü anlamına gelir. Buna karşı çıkan bir kişinin bütün argümanları anlamsızdır. Çünkü insan kavramlarla düşünür ve argüman geliştirir; bu kavramların temelinde de algısal veri vardır. Eğer algısal veri yanlış ise, yani gerçekliğe, varoluşa doğru bir şekilde gönderme yapmıyorsa, bu veriden türetilen bütün kavramlar ve argümanlar da yanlış olur. Bu nedenle, algıların geçerliliğini reddeden kişi, kendi söylediklerinin de geçerliliğini reddetmektedir.

Algılama, fiziksel bir deneyimdir. Fiziksel varlıkların, insanın yine fiziksel temelli olan duyu organları üzerindeki etkisidir; duyu organları menzilleri içerisindeki nesnelerin etkilerine otomatik olarak tepki gösterirler. Doğa yasalarına uygun bir şekilde insanın organları, algılanan mesajı sinir sistemine ve oradan da beyne aktarırlar. Bu organlar,

nedensellik kanununa uygun biçimde davranırlar ve algılama yoluyla elde edilen verileri çarpıtmazlar.

Algılama yorumlama faaliyetini içermez. Algılama dış dünyada bazı türden nesnelerin bulunduğunu bildirir ama bunların ne olduklarını söylemez. Algılanan veri, kavramsallaştırma yoluyla yorumlanır ve bu kavramsallaştırma sürecinden sonra insan algıladığı nesnenin ne olduğunu söyler. Algılanan nesnenin ne olduğu hakkında yanlış bir sonuca ulaşılmışsa, bu algılamanın değil, kavramsallaştırmanın yanlış bir şekilde yapılmasından kaynaklanmıştır. Örneğin, yağmur damlalarını gökyüzündeki bazı görünmez canlıların gözyaşları sanan bir vahşinin duyuları hata yapmamıştır. Vahşi, algısal verilerin yorumlanmasında, daha açık bir deyişle kavramsallaştırılma sürecinde, hata yapmıştır.

Ayn Rand’a göre, algısal illüzyonlar diye adlandırılan durumlarda dahi algısal hata yoktur; böyle durumlar, aslında algılarımızın geçerliliğinin bir göstergesidir. Örneğin, yarısı suda yarısı havada bulunan bir çubuğun, iki parça halinde ya da bükülmüş gibi görünüyor olması, duyularımızın gerçekliğe olan tepkilerini bize sansürsüz iletmelerinden kaynaklanır. Duyular, algıladıkları nesneyle ve nesnenin içinde bulunduğu şartlarla ilgili iletebildikleri tüm algılamaları iletirler. Yarısı suda yarısı havada bulunan çubuk örneğinde ışığın suda, havada olduğundan daha farklı bir hızla hareket ediyor olması, çubuğun kırılmış ya da bükülmüş görünümüne yol açmaktadır. Çubuğun gerçekte kırılmamış olduğunu keşfetmesi gereken duyu organları değil, duyu organlarının ilettiklerini doğru bir şekilde kavramsallaştırması ve yorumlaması gereken insan aklıdır. Mevcut “algısal illüzyon” nedeniyle duyu organlarını eleştirmek, aslında bu organları bize kısmî değil bütünsel veri sağladıkları için kınamak anlamına gelmektedir (Peikoff, 1993:40).

İnsan algılaması, kısmen gerçeklikteki nesneler, kısmen de duyu organlarımız tarafından belirlenmekte ve insanlar nesneleri renk, ses, koku, dokunma hissi ve tat şeklinde algılamaktadır. Diğer canlıların algılamaları da, benzer şekilde hem gerçeklikteki nesnelerden hem de onların duyu organları tarafından belirlenmektedir. İnsanla karşılaştırıldığında diğer herhangi bir canlının algılaması, o canlının duyu organlarının insaninkinden farklılığı ölçüsünde daha farklı olacaktır. Algılamayı, varoluşun farkına varılması olarak tanımlarsak, algılama yeteneği olan tüm canlıların algılamaları, birbirlerinden çok farklı formlarda olsa bile, aynı ölçüde geçerlidir. Benzer şekilde, algılama yetenekleri birbirlerinden belli ölçülerde farklılaşmış olan iki insanın algılamaları da yine aynı ölçüde geçerlidir. Örneğin, işitme sorunları olan ve yüksek olmayan sesleri duyamayan bir insanın algılamaları, çok alçak sesleri işitebilecek kadar hassas bir kulağa sahip olan başka bir insanın algılamaları kadar geçerlidir. Eğer bu iki insan, elde ettikleri duyusal verilerden yola çıkarak doğru kavramsallaştırmalar yaparlarsa ve doğru mantık yürütürlerse, varacakları sonuç birbirlerinininkiyle tezat oluşturmayacaktır. Gerçekliğe ilişkin, birbiriyle çelişen sonuçlara ulaşmışlarsa, bu onlardan en az birisinin yanlış akıl yürüttüğü anlamına gelir, yoksa algılamalarının yanlış olduğu anlamına gelmez.

İnsanın duyu organları vasıtasıyla elde ettiği algılar, gerçekliğin bilgisini edinme sürecindeki ilk aşamadır. Duyular, var olan nesneler arasındaki benzerliklerin ve farklılıkların farkında olmamızı sağlar. İnsan, bu algısal verilerden yola çıkarak soyut düşünceye, nesneleri sınıflandırmaya ve kavramsallaştırmaya ulaşır. Tümevarım ve kuramlar oluşturulması gibi aşamalar, bu kavramsallaştırma süreci sayesinde mümkündür. Ancak, bütün bunların temelinde nesnelerdeki farklılıkların ve benzerliklerin yeterince farkında olmamızı sağlayan duyular vardır. Duyu organlarının sağladığı algılamalar, düşünme yeteneğine sahip bir bilinç tarafından gerçekliğin bilgisine ulaşmakta kullanılabilir. Burada vurgulanması gereken şey şudur: Nesnelerdeki benzerlikler ve farklılıklar, herhangi bir formda duyu organları tarafından algılanabilirse gerçekliğin bilgisine ulaşma süreci, bundan sonra akıl tarafından yürütülür. Dolayısıyla akla ve düşünceye sahip iki farklı canlı türü, farklı formlarda elde ettikleri algısal

verilerden yola çıkarak, eğer doğru kavramsallaştırmalar yaparlarsa, aynı gerçek bilgiye ulaşabilirler.

Ayn Rand, duyu organlarıyla elde edilen algıların, sadece nesnelerin bize (insana) görünüşü olduğu, bu nedenle nesnelerin gerçekte ne olduğunu hiçbir zaman algılayamayacağımız şeklindeki argümana bilincin de bir özdeşliği (kimliği) olduğu gerekçesiyle karşı çıkmaktadır. Var olan her şeyin özdeşlik ve nedensellik kanununa tabi olduğu gerçeği, bilinci de kapsar. Bilinç de kendisine ait nitelikler ve özelliklerle özdeşdir. Bilincin de bir doğası vardır ve bilinç, doğası gereği (doğasına uygun olarak, doğasıyla çelişmeden) gerçeklikteki nesneleri algılar. “Duyu organlarımız, nesneleri bize renk, koku, ses, vs. şeklinde iletir; başka türden duyu organlarımız olsaydı tamamen başka türden algılarımız olurdu; bu nedenle, mevcut algılarımız, eksik ve gerçeği olduğu gibi yansıtmayan algılardır” şeklindeki bir düşünce tarzı, aslında bilincimizin doğasına, dolayısıyla var oluşa bir isyandır. Bu şekilde düşünenler, bilincin gerçek doğasını reddetmekte ve başka türden, gerçekte var olmayan bir bilinç istemektedirler. İstedikleri bilinç, gerçekliğin algısını bilincin kendi doğasıyla (nitelikleri ve özellikleriyle) sınırlandırmayan bir bilinçtir, yani özdeşlik aksiyomuyla çelişen bir bilinç. Ayn Rand’a göre algılama, zorunlu olarak algılanan nesne ile duyu organları arasındaki bir karşılıklı etkileşim sürecidir. Bir nesneyi duyu organlarının etkisi olmadan algılamak mümkün değildir. Duyu organlarının bize ilettiği algılar gerçekliğin algılanmasıdır. Algılamaları, olduğu gibi gerçeklik (reality as it really is) değil de gerçekliğin bize görünümü (reality as it appears) olarak nitelendirmek yanlıştır. Çünkü olduğu gibi olmayan bir gerçeklik söz konusu değildir. Gerçeklik her zaman olduğu gibidir. Buna duyu organlarının algıladığı gerçeklik de dâhildir.

İnsanın Özgür İradesi

Objektivizm, insanın özgür iradeli bir canlı olduğunu kabul eder. Özgür iradeli olması en az iki farklı seçenek arasında tercih yapabildiği anlamına gelir. Bu nedenle, insanın eylemleri başka türlü de olabilecekken mevcut şekilde olan eylemlerdir.

İnsanın özgür iradeli olmasının altında duyu organlarının otomatik olarak sağladıkları verileri, aklı ve muhakeme yeteneğiyle kavramsallaştırması ve yorumlaması için çaba harcaması gerektiği gerçeği yatar. Ayn Rand’a göre, insanın temel seçme özgürlüğü, aklını ve muhakeme yeteneğini kullanıp kullanmama konusunda tercih yapabilmesidir:

Ama düşünmek de bir seçimdir. Sizin hiç düşünmeden “insan tabiatı” dediğiniz şeyin anahtarı, birlikte yaşadığınız, ama adını koymaktan korktuğunuz o açık sır, insanın isteğe bağlı bilince sahip bir varlık olduğudur. Mantık, otomatik olarak çalışmaz. Düşünmek mekanik bir süreç değildir. Mantığın bağlantıları içgüdülerle kurulamaz. Midenizin, akciğerlerinizin, kalbinizin işleyişi otomatiktir, ama aklınız öyle değildir. Hayatınızın her saatinde ve her konusunda, düşünmekte ya da düşünme çabasından kaçınmakta serbestsiniz. Ama kendi tabiatınızdan kaçıp kurtulmakta serbest değilsiniz, mantığın hayatta kalma aracınız olduğu gerçeğinden kaçınmanız mümkün değildir... insan olduğunuza göre sizin için, “olmak veya olmamak” demek, “düşünmek veya düşünmemek” demektir (Rand, 2007:1037).

Ayn Rand’ın vurguladığı gibi, insanın duyu organları vasıtasıyla otomatik olarak algıladığı duysal veriler, insanın hayatta kalabilmesi için tek başlarına yeterli değildir. İnsan aklını kullanarak hayatta kalabilmek için neler yapabileceğine ve neler yapması gerektiğine karar vermelidir. İnsanın özgür iradesi, aklını bu şekilde kullanma ya da kullanmama konusunda karar verme gücüdür. Buradaki temel seçim, insanın bilincini odaklandırmak veya odaklandırmamak seçenekleri arasında yaptığı seçimdir.

İnsanın bilincini odaklandırması, insanın çaba göstererek bilişsel düzeyini, gerçekliğin farkına varmaya hazır bir konuma getirmesi demektir. Odaklanma, zihinsel rehavetten

vazgeçilmesi anlamına gelir. Odaklanmış olmak, insanın zihinsel kapasitesini tam olarak kullanmaya hazır olması demektir. Odaklanma, düşünmekle aynı şey değildir; düşünmeye, aklını kullanmaya hazır olmaktır. Bu açıdan, odaklanmanın düşünmeye başlamadan önce gerçekleştirilmesi gerekir. Çünkü insan odaklanmaksızın düşünme, muhakeme etme yeteneğini kullanamaz.

Odaklanma, insanın çaba göstererek düşünmeye hazır bir hale gelmesini, odaklanmama ise böyle bir çabayı göstermemesini dile getirir. Bunların dışında bir de “kaçınma” (evasion) denen bir durum vardır. Kaçınma, insanın çaba harçayarak, kendi bilincini kapatması, odaklanmaktan vazgeçmesi anlamına gelir. Kaçınma ile odaklanmama arasındaki temel fark, bunlardan ilkinin aktif, ikincisinin ise pasif bir süreç olmasıdır. Kaçınma eylemini gerçekleştiren kişi, bilerek ve amaçlayarak dikkatini gerçeklikten, olgulardan uzağa çeker. Kaçınan kişi için bazı duygular, gerçeklikten daha önemlidir. Gerçekliği, korkutucu, can sıkıcı veya rahatsız edici bulur; gerçeklik olmasını istediği gerçeklik değildir. Bu nedenle, gerçekliği görmemek için kendini zorlar. Örneğin, uyuşturucu kullanan, bu durumun kendisini ölüme götürdüğünü bilen, ölmek istemeyen ancak uyuşturucu kullanmaya devam etmek isteyen bir uyuşturucu müptelası, içinde bulunduğu ikilemi bu konuda düşünmekten kaçınarak çözer. Uyuşturucu kullanmaya devam eder, ama bilinçli olarak bu durumun sonuçları hakkında düşünmez (Peikoff, 1993:62).

İnsanın odaklanma ve odaklanmama (veya kaçınma) seçenekleri arasında karar vermesi, onun temel seçimidir, ancak karşılaştığı tek seçim değildir. Odaklanmamayı tercih eden bir birey, pasif bir şekilde dış dünyanın etkisi altına girer. Odaklanma derecesi arttıkça, insanın yaptığı seçimler artar, hayatı da daha artan bir ölçüde kendi kararları ve eylemleri tarafından belirlenmeye başlar.

Odaklanmaya karar veren ve odaklanan bir insan pek çok seçimle karşı karşıyadır. Önce karşısında bulunan sorunlardan hangisini ele alacağı konusunda bir seçim yapmalıdır. Daha sonra bu sorunu anlamak için elindeki mevcut kavramların yeterli olup olmadığı konusunda bir karar vermelidir. Yeterliyse mevcut kavramlardan hangileri sorunun anlaşılmasında kullanılacaktır? Yeterli değilse hangi yeni kavramlar, hangi yöntemlerle oluşturulmalıdır? Bu sorular ve bunlarla ilgili alt-sorular insanın cevaplamak zorunda olduğu sorulardır. Dolayısıyla odaklanan ve düşünmeye başlayan bir insan, çok sayıda seçim yapar.

Düşünme kendiliğinden otomatik olarak gerçekleşmez, iradî bir eylemdir. Dışımızdaki dünya, insanı düşünmeye zorlayamaz. İnsan, düşünme eylemini gerçekleştirmeye kendisi karar vermelidir. İnsan düşünme ya da düşünmeme ve bunun daha öncesinde odaklanma ya da odaklanmama kararlarını neye dayanarak alır? Düşünme eylemini gerçekleştiren ve seçimler yapan insan, yaptığı seçimleri hangi nedenlerle yapar? İnsanın yaptığı seçimlerin belirli nedenleri varsa, bu insanın aslında özgür bir iradesi olmadığı anlamına gelmez mi? İnsanın özgür bir iradesi varsa, bu yaptığı seçimlerin bir nedeni olmadığını göstermez mi? Objektivist felsefe, bu tür sorulara, insanın bütün eylemlerinin nedenleri olduğu, ancak eylemlerine temel oluşturan bu nedenleri de insanın kendisinin seçtiğini söyleyerek cevap verir. Dolayısıyla, Objektivizm, insan eylemlerinin hem nedensellik kanununa tabi olduğunu hem de insanın hür iradesine dayandığını savunur.

İnsan bir konuda karar verirken, çok farklı unsurları göz önünde bulundurabilir. Örneğin, geçmişteki deneyimleri ve elde ettiği bilgiler karar verme sürecinde rol oynayabilir. Ancak, bu durum kesin değildir. Birey, anlık duygularına ve hislerine göre de karar verebilir. Bir soruna odaklanan, tüm bilgi ve deneyimini dikkatli bir şekilde sorunu çözmek için kullanan insanın seçiminin nedenleri olduğu gibi, soruna odaklanmak yerine anlık hisleriyle karar veren insanın da seçiminin nedenleri vardır. Her iki durumda da insanın eylemleri nedensiz değildir. İnsanın eylemlerinin her zaman nedenlerinin olması, insan eylemleri

alanında determinizmin (gerekirciliğin) geçerli olduğu anlamına gelmez. İnsanın eylemlerinde aklını kullanıp kullanmama konusunda seçim yapabilme iktidarında olması, insanın irade özgürlüğünü sağlar. İnsan hayatının her anında, her karar vermesi gereken anda, gerçekliği anlamak için mantığını ve aklını kullanıp kullanmama konusunda bir seçimle karşı karşıyadır. Bu temel seçim, yapacağı diğer seçimlerin belirleyicisidir.

Objektivizme göre, insanın özgür iradesi bir aksiyomdur. Aksiyom olduğu için ona karşı çıkanların dahi karşı çıkarken kaçınamayacakları bir gerçekliği ifade eder. Örneğin, deterministler, insanın bütün eylemlerinin ve düşüncelerinin üzerinde etkili olan şartlar tarafından belirlendiğini kabul ederler. Bu durum, determinizmi savunan kişi (determinist) için de geçerlidir. Determinist, kendisinin determinizmi savunmasının kaçınılmaz olarak belirlendiğini düşünür. Aynı şekilde özgür iradenin olduğunu savunanlar da, deterministe göre, bunu kaçınılmaz ve belirlenmiş bir şekilde yapmaktadırlar. Deterministlerin göz ardı ettikleri şey şudur: İnsan gerçeği bulmak için düşünmek zorundadır ve düşünme eylemi otomatik olarak gerçekleşmez. İnsan doğru kavramlarla ve yöntemlerle düşünmeden gerçeği yakalayamaz. Deterministin düşüncesi üzerinde hiçbir kontrolü olmadığını söylemesi, aynı zamanda onun düşüncesinin doğruluğu üzerinde hiçbir şey söyleyemeyeceği anlamına da gelir. Çünkü beynini ve düşüncesini kontrol eden etkenlerin her zaman doğru şekilde düşünmesine, doğru kararlar vermesine ve gerçekliği anlamasına yol açtığını iddia etmesi saçmalık olur. Eğer öyle olsaydı, determinist, hayatının hiçbir döneminde hiçbir hata yapmazdı. Açıktır ki, böyle bir durum söz konusu değildir. Deterministin determinizmin doğru olduğunu iddia etmesi, aklını bilinçli olarak ve isteyerek doğru biçimde kullanmayı seçtiğini ve bunun sonucunda insanın seçim yapma gücüne sahip olmadığı sonucuna vardığını iddia etmesi anlamına gelir. Böyle bir ifade açık bir çelişkidir.

Kavramların Oluşturulması

Algılar, insanın gerçekleştirdiği bilgi edinme sürecinin ilk aşamasını oluşturur. Algıların kavramsallaştırılması (kavramların oluşturulması) aşaması daha sonra gelir. Kavramsallaştırma sayesinde insan, diğer hayvanların hiçbir zaman elde edemeyecekleri bilgileri edinir; sadece içinde yaşadığı ve gözlemleyebildiği çevre hakkında bilgi edinmekle kalmaz, hiçbir zaman doğrudan gözlemleyemeyeceği ve duyu organlarıyla algılayamayacağı çok küçük veya çok büyük olan ya da çok uzakta bulunan nesneler ve gerçeklikler hakkında da bilgi edinir. Kavramsallaştırma yapamayan hayvanların içinde bulundukları çevreye adapte olmaktan başka şansları yokken, insan, bu yeteneği sayesinde içinde yaşadığı çevreyi değiştirme iktidarına sahip olur. Bu açıdan, insanı ve insanın bilişsel yeteneğini anlamak için insanın kavramları nasıl oluşturduğunun farkına varmak son derece önemlidir.

İnsan, dünyaya geldikten sonra belli bir aşamada üç temel aksiyomun (varoluş, bilinç ve özdeşlik) farkına zımnen (onları kelimelerle ifade edemeyecek halde) de olsa varır. Daha sonra çevresindeki varlık birimlerinin niteliklerinin ve özelliklerinin (özdeşliklerinin) algılama yoluyla daha fazla artan bir kısmını kavrar. Varlık birimlerinin özdeşlikleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar daha da artan bir miktarda ilgisini çeker. Benzer özdeşliği olan nesneleri, diğerlerinden ayrı bir grup olarak görür. Örneğin, küçük bir çocuk, oynadığı içi hava dolu yuvarlak iki nesnenin (topun) birbirleriyle benzer olduğunu ve diğer nesnelerden (masadan, sandalyeden, elmadan, vs.) farklı olduğunu kavrar ve artık o iki topu aynı türün iki ayrı birimi olarak düşünür. Ayn Rand, benzer özelliklere sahip iki ya da daha fazla üyelerden oluşan bir grubun her bir üyesini “ünite” (unit) olarak adlandırmaktadır (Peikoff, 1993:75). İnsan bilincinde varlık birimlerinin ünite haline gelmesi, analiz ve sentez ya da diğer bir deyişle farklılaştırma (differentiation) ve entegrasyon (integration) şeklindeki iki ana süreci kapsamaktadır. Farklılaştırma, varlık birimleri arasındaki farklılıkların farkına

varılması, diğer bir deyişle, bir ya da birden fazla nesnenin diğer nesnelerden farklı özellikleri nedeniyle insan zihninde diğerlerinden ayrı olarak değerlendirilmesi anlamına gelmektedir. Entegrasyon ise, farklılaştırma süreciyle zihinde diğerlerinden ayrılmış olan nesnelerin yine zihinde ayrılmaz bir bütün halinde bir araya getirilmeleridir. Entegrasyon süreci sonucunda zihinde ortaya çıkan bu bütün, Objektivist felsefenin kavram olarak adlandırdığı yeni bir zihinsel varlık birimidir. Bu şekilde bir kavram oluşturduğunda, insan, zihninde artık o kavramın ifade ettiği farklı ünitelerin her birini tutmak yerine sadece kavramı tutarak düşünebilir. Kavram, sınırsız sayıda üniteyi, gözlenmiş ve gözlenmemiş bütün üniteleri ve geçmişte, şimdi ve gelecekte olabilecek bütün üniteleri tek başına temsil eder.

Entegrasyonun gerçekleştirilebilmesi ve kavramın ortaya çıkabilmesinde lisan son derece önemli bir rol oynar. İnsan, aklında çok sayıda üniteden oluşan kavramları ancak kelimeler vasıtasıyla tutabilir. Özel isimler bir yana bırakıldığında, kelimeler bir kavramı belirten ve bilinç tarafından algılanabilen sembollerdir. Soyut bir varlık olan kavramın akılda kalabilmesi zihinsel somut semboller olan kelimelerle mümkün olur. Bu açıdan kelimeler, kavramsallaştırma sürecinin sonuçlandırılmasında elzemdirler. Kelimeler sadece iletişimin değil, düşünmenin de aracıdır. Kelimeler olmadan insanın düşünmesi imkân dâhilinde değildir. Kelimelerin önemi, ileri düzeyde kavramların oluşturulması sürecinde daha da açık bir şekilde görülür. İnsanların (çocukların) ilk oluşturdukları kavramlar, insanın yakın çevresinde bulunan ve maddî varlığı olan somut nesnelerden oluşur. Kavramların içeriğini oluşturan somut nesneler doğrudan duyu organlarınca gözlemlenebilen nesnelerdir. Daha ileri düzeyde kavramsallaştırmalar ise önceden oluşturulmuş mevcut kavramların özellikleri ve nitelikleri arasındaki benzerliklere dayanılarak oluşturulur. Bu ilk kavramların kelimeler şeklinde insan zihninde yer bulabilmeleri sayesinde, insan bunlar arasındaki benzerlikler üzerinde düşünebilir ve daha yüksek düzeyde kavramlar oluşturabilir.

Kavramsallaştırma yeteneği, yani bazı varlık birimlerinin özdeşliklerindeki benzerlikler ve başka varlık birimleriyle aralarındaki farklar nedeniyle üniteler olarak görülebilmesi, diğer canlıların yapamadığı, sadece insana özgü olan bir yetenektir. İnsanın varlık birimlerini üniteleştirebilmesi, bilişsel kabiliyetinin diğer hayvanlarla karşılaştırıldığında olağanüstü yüksek olmasının temel nedenleri arasındadır. Bu sayede insan, bilgisini artırmak istediği belirli alanlara odaklanabilmekte ve entelektüel olarak uzmanlaşabilmektedir. Doğadaki nesneleri bir kavramın üniteleri olarak görebilmesi sayesinde o kavram hakkında bilgi edinmek için sınırlı sayıda ünite hakkındaki gözlemlerini ve değerlendirmelerini kavram hakkında sonuçlara varabilmek amacıyla kullanabilmektedir. Diğer bir deyişle tümevarım yöntemini kullanması mümkün olmaktadır.

Kavramlar, insanın düşünmek için aklında tutmak zorunda olduğu zihinsel birimlerin sayısında muazzam bir tasarruf sağlamaları nedeniyle insanın bilgi edinme kapasitesini geliştirmekte ve artırmaktadırlar. İnsan bilinci, doğası gereği sınırlı bir varlıktır. Belli bir anda sadece sınırlı miktarda zihinsel birimle uğraşabilir. Zihnin odaklanmak zorunda olduğu birimlerin sayısı arttıkça zihin zorlanır, muhakeme yeteneği etkisizleşmeye başlar. Kavramlar içeriklerini oluşturan çok büyük sayılardaki üniteleri temsil etme özellikleri nedeniyle insanın bir defada üzerinde düşünebileceği birimlerin sayısını muazzam bir şekilde artırır. Örneğin insan zihninde “kedi” kavramı oluşturulduğunda ve bu kavram bilinçte sağlam bir şekilde yerleştiğinde, kavramın gönderme yaptığı özellikler, nitelikler ve üniteler insan için anlık zihinsel faaliyetlerde kullanılabilir hale gelmektedir. İnsanın dünyada bütün gelmiş geçmiş kedileri gözünde canlandırmak zorunda kalmadan ya da ayrı ayrı tanımlamadan sadece “kedi” kavramını akılda tutarak bütün bu kediler hakkında düşünebilmesi mümkün olmaktadır. Böylece “kedi” kavramı şeklindeki bir zihinsel birim, bu kavramın (kedinin) sınırsız sayıdaki niteliklerinin, özelliklerinin ve bütün ünitelerinin (geçmişteki, şimdiki ve gelecekteki bütün

kedilerin) yerine geçebilmekte ve insanın kediler hakkındaki bilgisini genişletmek için düşünsel faaliyette bulunabilmesine imkân tanımaktadır.

Burada vurgulanması gereken önemli bir nokta, kavramların insan bilincinde insan merkezli olarak oluşturulmasına karşın sübjektif olmamaları, doğrudan gerçeklikle bağlantılı olmalarıdır. Ayn Rand’a göre kavram oluşturma, bilincin gerçeklikte gözlemlediği niteliklere ve özelliklere dayalı olarak gerçekleştirdiği bir tanımlama ve sınıflandırma yöntemidir. Bu yöntemle çok farklı türlerde, örneğin şekle, renge, ağırlığa ya da hacim büyüklüğüne dayalı, sınıflandırmalar yapmak mümkündür. Ancak, sınıflandırma kriteri, bilincin keyfi veya indî (arbitrary) olarak icat ettiği bir şey değildir, gerçek dünyada gözlemlediği bir şeydir. Bu açıdan, ünite kavramı, metafizik ile epistemoloji arasında bir köprüdür ve üniteler gerçeklikte bulunan şeylerin insan bilinci tarafından, gerçeklikte var olan belirli ilişkiler çerçevesinde görülmesidir (Rand, 1999:6–7).

Kavramlar, Matematik ve Ölçüm

Ayn Rand, kavramların oluşturulması süreci ile matematik arasında temel bir bağlantı olduğu kanısındadır. Bu bağlantıyı görebilmek için önce matematiğin bir ölçüm (measurement) bilimi olduğu gerçeğini hatırlamak ve “ölçüm nedir?” sorusuna Ayn Rand’ın verdiği cevaba göz atmak yararlı olabilir. Ayn Rand, ölçümü “bir ünite olarak kullanılan bir standart tarafından belirlenen bir niceliksel ilişkinin belirlenmesi” şeklinde tanımlamaktadır (Rand, 1999:7). Ölçüm için iki somut varlık gereklidir. Bunlardan biri ölçülen nesne, diğeri de ölçüm standardı olan nesnedir. Nesneler ya da onların gerçekleştirdikleri eylemler, sahip oldukları niteliklere (attribute; ağırlık, uzunluk, hacim, hız vs.) göre ölçülürler. Bir nesnenin, temel ölçüm standardı olabilmesi ve bir ölçüm birimi haline gelebilmesi için, ölçülmesi düşünülen niteliğe sahip kolayca algılanabilen somut bir nesne olması gerekir. Örneğin uzunluğun ölçülmesi için belirli bir uzunlukta (metre) olan bir cisim kullanılabilir. Başka bir nesne, bu sayede bu yeni ölçüm birimi ile ölçülürken, ölçülen nesnenin uzunluk niteliği ile ölçüm birimi olan nesnenin uzunluk niteliği arasındaki ilişkisi tanımlanır.

Ölçümün amacı, insanın bilincinin ulaşabildiği alanı, dolayısıyla bilgisini genişletmek ve algılama yoluyla doğrudan elde edinilebilenin çok daha ötesine ulaşmaktır. Örneğin, Dünya ile Güneş arasındaki uzaklık yaklaşık 150 milyon kilometredir. İnsanın böyle bir uzaklığı duyu organları vasıtasıyla algılamasının imkânı yoktur. Ancak insan, bu uzaklığı, doğrudan algılayabileceği bir ölçüm birimiyle ilişkisi cinsinden kavrayabilir. Dünya ile Güneş arası 150 milyar metre olarak yeniden ifade edildiğinde, yeni ifade insanın doğrudan algılayabileceği bir uzaklık (metre) cinsinden olduğu için sayısal kavramları ve metre kavramını bilen insanlar tarafından anlaşılabilir. Dahası, bin metre şeklinde tanımlanan kilometre kavramını da bilen bir insan için 150 milyon kilometre de anlaşılabilir bir uzaklıktır. Benzer şekilde, insanın doğrudan algılayamayacağı kadar küçük uzaklıklar, ölçüm sayesinde insan için kavranabilir hale gelir. Örneğin bir kırmızı kan hücresinin 7 mikron uzunluğundaki çapını, bir insanın doğrudan algılayabilmesi mümkün değildir. Ancak bir mikronun, metrenin milyonda biri olduğu kavrandığında 7 mikron uzunluğu da insan için anlaşılabilir hale gelir.

Ölçümün insan merkezli bir süreç olması, yani ölçülen bütün niteliklerin insanın doğrudan algılayabileceği somut varlıklar şeklindeki standartlarla ilişkilendirilmesi, ölçümle kavramsallaştırma arasındaki benzerliğin ve paralelliğin anlaşılması açısından anlamlıdır. Ölçüm ve kavramsallaştırma süreçleri, hem aynı temel amaca yöneliktirler hem de aynı temel yöntemi kullanırlar. Her iki süreçte de insan somut varlıklar arasındaki ilişkileri tanımlar; algılanabilen somut varlıkları temel ölçüm birimleri olarak kabul eder ve doğrudan algılayamayacağı sayısız varlık da dâhil olmak üzere diğer her şeyi bu temel ölçüm

birimleriyle ilişkilendirir. Her iki süreç de bütün evreni, insan tarafından anlaşılabilir kılmayı amaçlar. Burada özellikle şu nokta çok önemlidir: Her iki süreçte de insan, somut varlıkları niceliksel bir yöntemle birbirleriyle ilişkilendirir. Hem kavramsallaştırma hem de ölçüm, somut varlıklar arasındaki matematiksel ilişkilerin insan aklı tarafından keşfedilmesini içerir (Peikoff, 1993:82–83).

Ayn Rand, bir kavram altında entegre edilen benzer varlık birimlerinin birbirlerinden sadece niceliksel olarak farklı olduklarını vurgulamaktadır. Bir kavram oluşturulduğunda, üniteler benzer özelliklere sahip olmakta, ancak bu özelliklerin dereceleri farklılık göstermektedir. Aynı ayırt edici özelliklere sahip iki veya daha fazla ünitenin, özelliklerinin dereceleri göz ardı edilerek zihinsel bir entegrasyona tabi tutulmalarıyla kavramlar oluşturulur. Örneğin bir defter, üzerinde yazı yazılmasına olanak sağlayan boş sayfaların ciltlenmiş halidir, şeklinde tanımlanabilir. Boş sayfalardan oluşması defterin bir özelliğidir. Ancak bu sayfaların niceliksel derecesi (boyutları ve sayıları) kavram oluşturulurken göz ardı edilir. Bu durum, çok farklı boyutlarda olan ve çok farklı sayfa sayısına sahip defter ünitelerinin defter kavramı içinde yer almasına olanak sağlar. Burada yanlış anlaşılmasını gereken bir nokta da şudur: Kavram tanımı içerisinde ölçümün göz ardı edilmesi, ölçümlerin var olmadıkları anlamına kesinlikle gelmez. Ayırt edici özelliklerin her üniteye özgü ayrı bir derecesi (ölçümü) mutlaka vardır, ancak bu kavram oluşturulurken dikkate alınmaz. Kavramın ünitelerinin ilgili dereceleri (ölçümleri) herhangi bir boyutta olabilir.

Bir kavramın bütün özelliklerinin, kavram oluşturulduğu anda o kavramı oluşturan birey tarafından bilindiğini düşünmek yanlış olur. Hiçbir insan, bilincinde oluşturduğu ya da öğrendiği kavramların bütün özelliklerini bilemez. Kavramlar, her zaman kişinin o andaki bilgi dağarcığı bağlamında tanımlanırlar. Yeni bilgiler edinildikçe, yani kavramın daha önce bilinmeyen ayırt edici özellikleri keşfedildikçe, bu özellikler de kavramın yeni tanımı içerisine girer ve daha önce olduğu gibi bu özelliklerle ilgili ölçümler göz ardı edilir. Bu nedenle, Ayn Rand kavramları, ilgili gruba ait henüz keşfedilmemiş özellikleri de içeren açık uçlu sınıflandırmalar olarak tanımlamaktadır. Örneğin “insan” kavramının içeriğinin insanların bilincinde geçirdiği gelişim izlendiğinde kavramların açık uçlu sınıflandırmalar olduğu gerçeği açık bir şekilde görülebilir. Bir çocuk, “insan” kavramını ilk keşfettiğinde, zihninde insanla ilgili sadece algısal veriler (insanın görüntüsü, sesi, kokusu vs.) vardır. Canlı varlıklarla cansız varlıklar arasındaki farkı anladığında insan kavramını tanımlayan ayırt edici özelliklere onun canlı olmasını da ekler. İnsanın diğer canlılardan zekâ yönünden farklı olduğunu öğrendiğinde, insan kavramının ayırt edici özellikleri arasına onun rasyonel olduğu gerçeğini de ekler. İnsanı diğer varlıklardan ayıran diğer özellikleri keşfettikçe o özellikler de kavramın içinde yerini bulur (Rand, 1999:66–67). Bu durum, kavramların bir kez kurulduktan sonra değişmedikleri anlamına gelir. İnsanın kavram hakkındaki bilgisi değişebilir, ancak insan zihninde, ayırt edici özellikleri nedeniyle diğer nesnelerden ayrılan ve sonra entegre edilen ünitelerden oluşan kavramın kendisi değişmez. Kavram, daima aynı üniteleri dile getirir. Bu sayede, bir kişinin zaman içerisinde aynı kavram hakkında bilgi toplaması ve iki ya da daha fazla kişinin bir kavramla ilgili tartışma yapabilmeleri mümkün olur. Eğitim ve bilimsel uzmanlaşma yine ancak bu sayede mümkündür. Kavramların açık uçluluğu onların evrenselliğini ve istikrarlılığını sağlar.

Kavramlar oluşturulurken ölçümlerin göz ardı edilmesi, kavramı oluşturan bireyin ölçüm yapması ya da nasıl ölçüm yapılacağını bilmesi gerektiği anlamına gelmez. Sadece benzer özellikleri gözlemleyebilmesi yeterlidir. İnsan, zaten ilk kavramsallaştırmaları yaparken benzer ayırt edici özelliklerin farkına kavramsal olarak değil algısal olarak varır. Sayısal kavramların dahi henüz oluşturulmadığı bu aşamada, kavramlar oluşturulurken gerekli olan şey nesneler arasındaki ölçekdeşliğin (commensurability) keşfedilmesidir. Ölçekdeşlik, aynı standartlarla ölçülebilir olmak demektir. Ölçekdeşliğin keşfedilmesi için nesnelerin

kardinal olarak ölçülmesi gerekmez, sadece iki nesnenin aynı özelliğini birbirleriyle karşılaştırabilmek ve sıralayabilmek yeterlidir. Örneğin iki nesne uzunlukları bakımından, uzunlukları ölçülmeden, daha büyük ya da daha küçük şeklinde karşılaştırılabilirler. İlk kavramlar oluşturulduktan sonra bunlardan yararlanılarak yeni kavramlar ve sayısal kavramlar oluşturulur. İleriki aşamalarda üst düzey kavramlar oluşturulurken sayısal bilgi ve ölçüm hakkında yeterli bilgi edinmiş olmak gerekebilir.

Ölçekdeşlik, kavramların oluşturulması sürecinde hiçbir zaman ihmal edilemeyecek bir özelliktir. Nesnelerin benzer özelliklerine göre diğerlerinden farklılaştırılmaları ve daha sonra entegre edilerek bir kavram oluşturmaları, keyfî ve indî (arbitrary) bir şekilde yapılamaz. Ancak ölçekdeş olan nesneler, diğerlerinden ayrılarak bir kavramsal grup oluşturabilirler. Örneğin otomobiller ve kamyonlar birbirlerinden ayrıştırılabilirler, ancak otomobiller mavi nesnelerden ayrıştırılamazlar. Çünkü otomobilleri ve mavi nesneleri birbirleriyle belli bir standarda göre karşılaştırmak mümkün değildir, yani otomobiller ve mavi nesneler ölçekdeş değildir.

Ölçekdeşliğin neden önemli olduğu, kavramların oluşturulmasında farklılaştırma ve entegrasyon süreçlerinin rolü ve genel olarak kavramsallaştırılmanın nasıl yapıldığının anlaşılması, pratik açıdan son derece önemlidir. Her şeyden önce düşünme insanın üzerinde kontrol gücüne sahip olduğu bir eylemdir. Kavramsallaştırmanın nasıl yapıldığının ve matematiksel, ölçümsel boyutunun anlaşılması doğru ve bilinçli düşünme süreçlerinin nasıl gerçekleştirilebileceğini insanlara gösterir. Doğru düşünmenin yöntemlerinin belirlenmesi ve içselleştirilmesi, insanın bu dünyada gerçeklerle barışık bir halde mutlu yaşamasına olanak sağlar. Kavramların oluşturulmasının geçerliliği ve kavramsal bilgilerin gerçekliğin bilgisi olduğunun anlaşılması, aynı zamanda insan aklının dışımızdaki gerçekliği doğru bir şekilde anlayabileceğinin anlaşılması anlamına gelir. Bilimsel bilgiye dayalı bir insan uygarlığının kendisini mistisizme ve septisizme (kuşkuculuk) karşı savunabilmesi ancak böyle mümkündür.

Objektivite

Ayn Rand'a göre, epistemoloji, insan için pratik bir önem taşır. İnsanın kavramsal yeteneğini nasıl doğru bir şekilde kullanması gerektiğini gösterir. Objektivite kavramının temelinde insanın gerçeklere bağlı, gerçekleri reddetmeyen bir şekilde kendi bilincini gerçekleri kavramak için kullanması düşüncesi yer almaktadır. Objektivite hem metafizik hem de epistemolojik bir kavramdır. Metafizik açıdan objektivite, gerçekliğin insanın bilincinden bağımsız bir şekilde var olduğu anlamına gelir. Epistemolojik açıdan ise insanın bilincini, gerçeği kavramak için, mantık kurallarına bağlı olarak kullanması gerektiğini ifade eder.

Evrendeki her varlık için geçerli olan varoluş ve özdeşlik aksiyomları, insan için de geçerlidir. Özdeşlik aksiyomu, evrendeki her varlık gibi insanın da kendine özgü bir doğaya sahip olduğunu, yani bir özdeşliği içerdiğini belirtir. İnsanın özdeşliği, diğer bir deyişle kimliği, onun bütün özellikleri ve nitelikleridir. İnsanın bilinci, onun doğasının, yani özdeşliğinin bir parçasıdır. İnsanın varoluş hakkında gerçek bilgiye ulaşabilmesi için, bilincini doğru bir şekilde nasıl kullanacağını öğrenmesi gerekir. Çünkü insan duyu organları dışındaki dünyayı otomatik olarak algılasa ve bu temel algılama verileri güvenilir olsa da bunların doğru bir şekilde yorumlanacağına ve bu verilerden hareketle doğru bilgilere ulaşılacağına dair hiçbir garanti yoktur. İnsan, algısal verileri yorumlama ve değerlendirme konusunda keyfî ve indî davranırsa hata yapması, yanılgıya düşmesi kaçınılmaz olur. İnsanın algısal verileri objektif bir şekilde değerlendirmesinin ve doğru düşünebilmesinin araçları, kavramlarıdır.

Ayn Rand'a göre, kavramların objektif olması, onların insan bilincinden bağımsız oldukları anlamına gelmez. Kavramların objektif olması, onların bir yandan gerçek varlıklara ve onların özdeşliklerine dayanmasından bir yandan da insan bilincinin kavramsallaştırma yapabilmek için mantığı kullanmasının, yani çelişkiye düşmemesinin, gerekliliğinden kaynaklanır. Kavramsallaştırma insan bilincinin varlıklarla (gerçeklikle) ilgili algısal verileri işleme yöntemidir. Bu nedenle kavramlar, insan bilincinden bağımsız olarak sadece gerçeklikle ya da gerçeklikten bağımsız olarak sadece insan bilinciyle ilgili değildir. İnsan bilincinin gerçeklikle olan ilişkisinin sonucunda ortaya çıkarlar. İnsan bilinci, insanın varoluşu ve gerçekliği kavrama aygıtı olduğu için kavramların temelinde varlıklar ve gerçeklikler yatar. Bir kavramın üniteleri gerçeklikle doğrudan bağlantılıdır. Kavramın üniteleri aynı ayırt edici özelliklere sahiptirler, ancak bu özelliklerin dereceleri kavram oluşturulurken göz ardı edilir. Bu sayede aynı özelliklere farklı derecelerde sahip olan varlık birimleri, insan bilincinde, aynı kavramın üniteleri haline gelirler. Gerçeklikte de ünitelerin özelliklerinin dereceleri değişmektedir ve bu durum, insanın gerçeklikten bağımsız olarak hayal ettiği bir şey değildir. İnsan, gerçeklikte de bazı varlıklar benzer özelliklere farklı derecelerde sahip oldukları için, bunları zihninde kavramsallaştırabilmektedir. Kavramlar gerçeğe dayanmaları yanında, insan bilincinin ürünüdürler. Kavramlar insan zihninde doğrudan otomatik olarak gerçekleşmezler. İnsanın bunları oluşturmak için tercihte bulunması ve zihinsel çaba harcaması sayesinde meydana gelirler. Ayrıca kavramsallaştırmanın temel yöntemi olan benzer özellikli varlıkların bu özelliklerinin ölçümlerinin ihmali, gerçekliğin değil insan aklının bir faaliyetidir. Bu nedenle kavramlar, gerçekliğin insan zihninde algılanmasıdır ve insandan bağımsız olarak var olamazlar. İnsansız bir dünyada kavramlar hayat bulamazlar.

Kavramların ortaya çıkabilmesi, insan bilincinin gerçekliğe bağlı kalması, yani gerçekliği kavraması ile mümkündür. Ancak bu, kesin ve otomatik olarak gerçekleşen bir süreç değildir. Duyu organlarının elde ettiği algısal verilerin, insan bilinci tarafından doğru bir şekilde, gerçeklikle bağlantılı olarak değerlendirilmesi ve işlenmesi, insanın bu süreçte doğru yöntemleri kullanmasına, iradî olarak çaba göstermesine ve gerçeklikle çelişkiye düşüp düşmediğini sürekli kontrol etmesine bağlıdır. İnsanın, zihinsel faaliyetlerde bulunurken objektif olması, bilinçli bir şekilde gerçeklere sürekli bağlı kalması anlamına gelmektedir. İnsanın doğrudan algılamadan ötesinde bilincini kullanırken gerçeklikle bağıni koparmaması için kullanması gereken bilgi edinme yöntemi mantıktır. Mantık, temelde algısal verilere dayanan mevcut bilgilerden *çelişkiye düşmeden* objektif sonuçlara ulaşma yöntemidir. Mantık sayesinde insan daha önce bilmediği şeyleri çelişkiye düşmeden kavrar. Bir şeyi kavramak, o şeyi doğru şekilde tanımlamak, yani onun özdeşliğinin farkına varmak, onun özelliklerini ve niteliklerini ortaya koymak demektir. Özdeşlik kanunu bir şeyin ne ise o olduğunu belirtir: A, A'dır. Özdeşlik kanununun bir türevi olan Aristo'nun çelişki kanunu (law of contradiction) ise bir şeyin aynı anda kendisi dışında başka bir şey olamayacağını ifade eder: A, aynı anda hem A hem de A'nın değil olamaz. Çelişki kanunu, doğru düşünmenin en temel ilkesini dile getirir. En basitinden en karmaşığına kadar bütün akıl yürütmelerde yanlışlığa düşmemek için bu ilkeye riayet edilmesi zorunludur. A'nın aynı zamanda A'nın değil olduğunun ifadesi, açık bir çelişkidir ve mantıksal bir hata yapıldığını gösterir. Bir insanın çelişkiye düşmesi, yani bir şeyin hem kendisi hem de kendisinin değil olduğunu söylemesi, düşünme sürecinde hataya düştüğünün kanıtıdır. Çelişkileri bilerek sürdürmek, insanın kendi aklını reddetmesi ve gerçeklikten uzaklaşması anlamına gelir. Objektif olmak, düşünme sürecinin her aşamasında mantığı kullanmak, çelişkilere düşmemektir. İnsan, yeni bilgiler edinmeye çalışırken de objektiflikten uzaklaşmamak için çelişkilerden kaçınmalıdır. Bilincini kullanarak ulaştığı yeni sonuçları, daha önceden yine objektif olarak elde edilmiş olan bilgilerle çelişkiye düşmeden bağdaştırabiliyorsa bu yeni sonuçlar geçerli objektif bilgilerdir.

Objektifliğin insanın yeni bilgilerini eski bilgileriyle kontrol etmesini ve çelişkilerden arındırmasını gerekli kılması, insan bilgisinin her aşamada ve düzeyde ancak bir bağlam çerçevesinde anlamlı olmasından, yani ilişkisel/bağlamsal (relational) olmasından kaynaklanmaktadır. Evrende varolan her şey, var olan diğer şeylerle bağlantılıdır. Her bir varlık birimi, hem diğer varlık birimlerinden etkilenir hem de onları etkiler. Hiçbir şey diğerlerinden tamamen izole bir şekilde varlığını sürdürmez. Bu nedenle, evrendeki varlıklar hakkındaki geçerli bilginin, varlıkların özdeşliğinde bulunan bu bağımlılığı yansıtmaları gerekir. İnsan bilinci de doğası gereği varlıklar hakkındaki bilgiyi onlar arasındaki bağımlılığı keşfederek edinir. Örneğin hayatı boyunca sadece mavi gökyüzünden başka bir şey görmeyen bir insan, gördüğü şeyi algılayamaz. Mavi gökyüzünü algılayabilmesi için onu başka renkte bir nesneyle karşılaştırması gerekir (Peikoff, 1993:123). Algısal düzeyde bile insan bilgiyi algısal verileri, başka algısal verilerle karşılaştırarak, aralarındaki farklılıkları, benzerlikleri ve ilişkileri gözlemleyerek edinir. Algısal düzeyde otomatik, kendiliğinden gerçekleşen bu durum, bilgi edinmenin ileri aşaması olan kavramsal düzeyde objektif bilgiye ulaşmak isteyen insana epistemolojik bir görev yükler: Bilgi edinme sürecinde insan, bilginin bağlamsal olduğunu unutmamalı ve her zaman bilgiyi içinde bulunduğu bağlam içerisinde değerlendirmeli ve yorumlamalıdır. Bağlam dışında ele alınan düşüncelerin, iddiaların ve önerilerin geçerliliklerinin değerlendirilmesi mümkün değildir. Evrendeki her şey diğer her şeyle bağlantılı olduğundan, burada dikkate alınması gereken bağlam insanın sahip olduğu bütün bilgi birikimidir. Bu nedenle, her yeni düşünce, iddia ya da öneri değerlendirilirken ve objektif geçerliliği sınanırken, insanın toplam (bütün) bilgisiyle uyumluluğu, çelişmezliği bakımından test edilmelidir. İnsan bu sınamayı bir anda yapamaz; bilincinde bu kadar çok farklı unsuru aynı anda birbirleriyle karşılaştırıp hemen bir sonuca ulaşamaz. Açık şekilde daha önceden sahip olduğu temel bilgilerle çelişen bazı yeni düşünceleri ya da önerileri kısa bir sürede değerlendirmesi mümkün olsa da çoğu zaman yapması gereken şey, sabırla ve tedricî bir şekilde yeni unsurları toplam bilgisiyle sürekli karşılaştırması ve aralarındaki ilişkileri değerlendirmesidir. Bu süreçte, bir çelişkinin farkına varırsa ya eski görüşlerini ya da yeni düşüncelerini değiştirmelidir. İnsan, ancak bu şekilde, yani yeni düşünceleri sürekli olarak toplam bilgi dağarcığıyla karşılaştırarak, potansiyel çelişkileri arayarak ve bu tür çelişkilerle karşılaştığında gerekli değişiklikleri yaparak sağlam, tutarlı, objektif ve bütüncül (integrated) bir bilgi dağarcığına sahip olabilir.

İnsan bilgisinin bağlamsal olması ile yakından ilgili bir diğer konu da insanın bilgi edinme sürecinin hiyerarşik bir yapıya sahip olmasıdır. İnsan, dünyaya geldikten sonra ilk olarak temel aksiyomları zımî bir şekilde kavrar. Daha sonra ilk edindiği kavramlar, doğrudan gözlemlenebilen birinci-düzy (insan, masa, kedi, mama vb. gibi) varlıklardır. Birinci-düzy kavramlar doğrudan gözlem yoluyla oluşturuldukları için daha önceden geliştirilmiş kavramlara ihtiyaç duymazlar. Daha üst-düzy kavramlar, daha ileri düzey bir bilgiyi ifade ederler ve doğrudan gözlem yoluyla oluşturulamazlar, daha önceden oluşturulmuş kavramlara dayanılarak inşa edilebilirler. Örneğin “hayvan” kavramının oluşturulabilmesi için önce “kedi”, “balık” ve “arı” (veya başka birkaç hayvan türü) gibi kavramların mevcut olması gerekir. “Hayvan”, “bitki” ve “insan” kavramları oluşturulduktan sonra ise “organizma” kavramı oluşturulabilir. İnsan bilgisinin artması, insanın daha üst-düzy kavramsallaştırmalar gerçekleştirmesiyle paralel bir seyir izler. İnsan bilgisinin bu hiyerarşik yapısı, sadece kavramsallaştırmalarla sınırlı değildir. Eğitimin her aşamasında bunu gözlemlemek mümkündür. Örneğin matematikte sayılar öğrenilmeden aritmetik işlemler, aritmetik işlemler öğrenilmeden cebirsel işlemler öğrenilemez. Benzer şekilde herhangi bir lisan öğrenilirken karmaşık metinlerin analizinden önce temel cümle yapılarının öğrenilmesi gerekir. Yalnızca eğitim yoluyla insanlığın bilimsel ve kültürel mirasının edinilmesi sürecinde değil, yeni bilimsel keşiflerin ve buluşların ortaya çıkmasında da insan bilgisinin hiyerarşik yapısı göze çarpar. Einstein’ın izafiyet teorisinin, Newton fiziği yerleştikten sonra

ortaya çıkmış olması ve Newton fiziğinin Johannes Kepler'in buluşlarından sonra oluşturulmuş olması, bu durumun açık bir delilidir. Burada vurgulanması gereken bir diğer nokta, bilginin hiyerarşik olmasının metafizik değil, epistemolojik bir anlam ifade etmesidir. Gerçekte olgular eşzamanlıdır. Einstein'ın keşifleri *gerçeklikte* Newton'ın keşiflerinden daha sonra gelmezler. Onlardan daha sonra ortaya çıkmış değildirler. Aralarındaki mantıksal bağımlılık, Einstein'ın keşiflerinin Newton'ın keşiflerinden daha sonra gelmesi ya da diğer bir deyişle onlara dayanması, insan için geçerlidir ve insanın bilgi edinme doğasından kaynaklanmaktadır (Peikoff, 1993:130-131).

İnsan bilgisinin bağlamsal niteliğinin, insanı, her zaman bilgiyi içinde bulunduğu bağlam içerisinde değerlendirmesini ve yorumlamasını zorunlu kılması gibi insan bilgisinin hiyerarşik niteliği de epistemolojik olarak *indirgemeyi* (reduction) gerekli kılar. İndirgeme, üst-düzey (doğrudan algılanamayan) bir bilginin algısal gerçekliğe, ilgili hiyerarşik yapının ters yönde takip edilmesiyle bağıllığının tespiti anlamına gelmektedir. Objektivitenin böyle bir indirgemeyi zorunlu kılmasının temel nedeni, insanın gerçeklikle tek doğrudan bağlantısının algısal veriler olması gerçeğidir. Objektivizm, bütün (geçerli ve gerçek) insan bilgisinin algısal verilere indirgenebileceğini savunur. İnsanların üst-düzey bilgiye ara aşamaları yeterince sindirmeden ve özümsemeden ulaşmaya çabalamaları, çoğu zaman yanlış kavramsallaştırmalar yapmalarına yol açar. İnsanlar böylece algısal gerçekliğe indirgenemeyen, dolayısıyla objektif kavramlar olmayan kelimelerle düşünür ve yanlış sonuçlara ulaşırlar. İnsanların bu tür yanlışlıklar yapmalarının temel nedenlerinden biri, başkalarının kullandıkları kavramları ve ulaştıkları sonuçları, bu kavramlara ve sonuçlara yol açan ara aşamaların farkında olmadan almaları ve kullanmalarıdır. Böylece başkalarının kullandığı kavramlar, onlara yol açan ara aşamaların farkında olmayanların zihninde gerçeklikten kopmuş kelimeler haline gelmektedir. Bu kelimelerin yine diğer başkaları tarafından ödünç alınması ve bu kelimelerle yeni kavramlar oluşturulmaya çalışılması, gerçeklikten uzak birçok düşüncenin toplumda yayılmasına yol açmaktadır. İndirgeme, yani insan zihnindeki bir üst-düzey kavrama ulaşılmasındaki ara aşamaların, bu aşamalarda mantıksal zincirin ve başlangıçtaki algısal verilerin tespit edilmesi, pratikte insanın doğru ve objektif kavramlarla düşünüp düşünmediğini kontrol etmesine imkân sağlar. İndirgeme yoluyla algısal verilerle bağlantısı saptanamayan, dolayısıyla gerçeklikle bağlantısı olmadığı saptanan geçersiz (objektif olmayan) kavramların düşünce sürecinden ayıklanması insanı entelektüel hata yapmaktan alıkoyar.³

Akıl (Uslamlama)

Akıl, diğer bir deyişle insanın uslamlama (muhakeme) yeteneği, objektivist felsefenin temel kavramlarından biridir. İnsanın aklını kullanması, algısal verileri, mantık kurallarına bağlı kalarak (çelişkiye düşmeden) kavramsallaştırması anlamına gelmektedir. İnsan, bu sayede düşüncelerini sürekli algısal gerçeklikle uyumlu ve bağlantılı tutar. Varlıkların doğası hakkındaki geçerli objektif bilgiyi bu yolla elde eder. Objektivizm, insanın tek geçerli bilgi edinme aracı olarak aklı kabul eder. Akıl dışında bir başka aracın, örneğin insanın anlık hislerinin ve duygularının, bilgi edinme amacıyla kullanılmasını, insan bilincinin gerçeklikten uzaklaşması ve varoluşun üstünlüğü ilkesinin reddedilmesi olarak görür.

³ Geçersiz bir kavram, indirgeme yoluyla kendisine yol açan algısal verilere ulaşılmasına (bu veriler var olmadığı için) imkân vermez. Bu, kavramın kendisinin algısal olarak gözlemlenemediği için geçersiz olduğu anlamına gelmez. Bilim, insan tarafından doğrudan algılanamayan çok sayıda kavram kullanır. Örneğin, insanlar maddeleri oluşturan atomları gözlemleyemezler. Ancak, indirgeme yoluyla atom kavramına yol açan, onun varlığını destekleyen algısal veriler tespit edilebilir. Buna karşın, yine doğrudan gözlemlenemeyen “hayalet”, “ejderha”, “şeytan” ve “melek” gibi hayali varlıklar, kendilerine yol açabilecek hiçbir algısal veri olmadığı ve bu nedenle bu tür verilere indirgenemedikleri için geçersiz kavramlardır.

İnsanın hislerinin ve duygularının, geçerli ve objektif bir bilgi edinme aracı olarak kullanılamamasının temelinde, bu hislerin ve duyguların çoğu zaman bilinçaltında yer alan çelişkili düşüncelere dayanması (ya da en azından her zaman tutarlı ve objektif düşüncelere dayanmaması) ve insan tarafından iradî olarak oluştukları anda denetlenememeleri gerçeği yatmaktadır. Duygu ya da his, insanın algıladığı (ya da hayal ettiği) nesnelere ya da olaylara karşı gösterdiği bir tür tepkidir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, algılanan nesnenin insanda doğrudan ve tek tip bir his uyandırıyor olmaması gerçeğidir. İnsan, algıladığı nesneye ya da olaya, daha önce oluşturduğu ve bilinçaltında stokladığı düşünceleri ve değer yargıları temelinde hissî ve duygusal tepki gösterir. Dolayısıyla bilinçaltılarında farklı düşüncelere ve değer yargılarına sahip olan farklı bireyler, aynı algısal veriye farklı hislerle ve duygularla karşılık verirler. Hislerin ve duyguların, insanın bilinçli uslamlama çabasından temel farkı, bunların çok hızlı, adeta bir anda oluşmaları ve oluşma aşamasında o anki insan iradesinden azade olmalarıdır. İnsan, bir kısmı bilinçaltında bulunan düşüncelerini ve değer yargılarını bir anda değiştiremeyeceği için hislerini ve duygularını da iradî şekilde anlık olarak denetleyip değiştiremez. İnsanların pek çoğunun hislerini ve duygularını, anlaşılmaz, mantıksız ve bilinçli düşünceleriyle bağdaşmaz bulmalarının temel nedeni, bu insanların düşüncelerinin önemli bir kısmını diğer düşünceleriyle çelişen bir şekilde bilinçaltında tutmalarıdır. İnsan, farkında olmadan çelişkili düşünceleri zihninde barındırabilmekte ve bu durum düşünce ile duygular arasında uyumsuzluk görüntüsü yaratabilmektedir. Aslında var olan şey, insanın farkında olduğu düşünceleri ile farkında olmadığı ve çoğu zaman hislerinin ve duygularının temelinde bulunan düşünceleri arasındaki karşıtlık ve çelişkidir.

İnsanın bilinçaltındaki düşüncelerine dayanan hisleriyle, farkında olduğu düşünceleri arasında bir çatışma olduğunda insan nasıl davranmalıdır? Böyle bir durumda hislerine güvenebilir mi? Daha genel bir ifade ile, insan hisleriyle ve duygularıyla gerçekliğin bilgisine ulaşabilir mi? Objektivizmin bu tür sorulara verdiği cevap nettir: İnsan için tek geçerli ve objektif bilgi edinme aracı, insan aklıdır. Hisler ve duygular bilgi edinme aracı olarak kullanılamazlar. Çünkü hisler ve duygular, insan zihninin geçmişte oluşturduğu düşüncelerden ve ulaştığı sonuçlardan kaynaklanan anlık ve otomatik tepkilerdir ve insanın bu anlık tepkiler üzerinde (o an için) iradesi bulunmamaktadır. Hislere ve duygulara yol açan, daha önceden oluşturulmuş ve bilinçaltında bulunan düşünceler, insanın çoğu zaman doğrudan farkında olmadığı düşüncelerdir. Bunlar, doğru da olabilirler yanlış da olabilirler. Gerçeklikle bağlantıları kesin değildir. Bunların doğruluğunu ya da yanlışlığını tespit edecek tek geçerli bilişsel araç yine insanın aklıdır. Hislerle düşüncelerin çatışması, daha doğru bir ifadeyle, insanın bilinçaltındaki düşüncelerine dayanan hisleriyle farkında olduğu düşüncelerinin çatışması, çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir. İnsanın farkında olduğu düşünceleri doğru, bilinçaltındaki düşünceleri yanlış olabilir veya insanın farkında olduğu düşünceleri yanlış, bilinçaltındaki düşünceleri doğru olabilir ya da hem farkında olduğu düşünceleri hem de bilinçaltındaki düşünceleri yanlış olabilir. Ancak, hem farkında olduğu düşünceleri hem de bilinçaltındaki düşünceleri, aralarında çelişki olduğu varsayımı altında, aynı anda doğru olamaz. Bu düşüncelerden hangilerinin doğru hangilerinin yanlış olduğu ancak insan akli tarafından saptanabilir. İnsan, uzun ve yorucu bir çaba göstermek zorunda kalsa da, hislerine yol açan ve bilinçaltında yer alan düşüncelerini belirleyebilir ve bunları bilinçli olarak farkında olduğu diğer düşünceleriyle objektif bir şekilde karşılaştırabilir. Gerçeklikle çelişkili olan düşüncelerini tespit edip bunları gerçeklikle uyumlu olan başka düşüncelerle değiştirdiğinde hisleri ve duygularıyla farkında olduğu düşünceleri arasındaki çelişki de ortadan kalkacaktır.

İnsanın hisleri ve duyguları, objektif bir bilgi edinme aracı olmadığı için objektivist felsefede bu hislere ve duygulara dayanan iddialar da geçerli ve dikkate alınması gereken iddialar olarak değerlendirilmezler. Bu tür iddialar, indî (arbitrary) iddialardır ve gerçeklikle

bağlantıları tamamen kopuktur. İndî iddialar, algısal ya da kavramsal herhangi bir kanıt dayanmadan ortaya atılan ve tamamen anlık hislere dayanan iddialardır. Temellerinde ne duyu organlarının doğrudan algıladığı algısal veriler ne de kavramsallaştırma yoluyla bu tür verilerden elde edilen kavramlar olmadığı için gerçeklikle bağlantıları yoktur. İnsan bilinci otomatik olarak kendiliğinden doğru ve gerçeklikle bağlantılı bir şekilde çalışmadığı, yani hata yapması mümkün olduğu, gerçekliğe ancak bilinçli bir çaba göstererek ve çelişkilerden kaçınarak ulaşabileceği için indî iddialarda bulunabilmesi mümkündür ve objektif düşünme yöntemini benimsemeyen insanların bu tür iddialarda bulunduğu sıkça görülür. Objektivizm açısından indî iddialar hiçbir bilişsel (cognitive) statüsü olmayan iddialardır; bunların “doğru” ya da “yanlış” gibi bir değerlendirmeye bile tâbi tutulmadan dikkate alınmaması, üzerinde yorumda bulunulmadan terk edilmesi gerekir. Çünkü doğruluk ya da yanlışlık, ancak bir takım kanıtlara gönderme yapılarak ve bir bağlam içinde saptanabilir. Oysa indî iddiaların ne kanıtlarla, ne olgularla ne de bir bağlamla ilgisi vardır. İnsanın anlık hislerinin onu bazen doğru sonuçlara ulaştırabileceği ve bu nedenle bu anlık hislerden kaynaklanan bazı indî iddiaların doğru olabileceğini öne sürmek yanlıştır. Ayn Rand’a göre, doğruluk (truth), gerçekliğin olgularının anlaşılmasının ya da diğer bir deyişle tanımlanmasının bir ürünüdür. İnsan, gerçekliğin olgularını, kavramlar vasıtasıyla tanımlar ve kendi bilgi dağarcığına entegre eder. Kavramları zihninde tanımlama yoluyla tutar ve usamlama yaparken bu kavramları kullanarak önermeler oluşturur (Rand, 1999:48). İndî iddialar, kavramlara dayanmazlar ve bu kavramlardan türetilen önermeler şeklinde değildirler. Dolayısıyla, bu tür iddiaların çok ender durumlarda bile doğru olması, yani gerçekliğin olgularını tanımlıyor olması mümkün değildir. Hiçbir matematik bilgisine sahip olmayan, temel sayıların bile neyi ifade ettiğinin farkında olmayan küçük bir çocuğun, büyüklerinden duyduğu “ $6 \times 8 = 48$ ” ifadesini bir anda içinden öyle geldiği için yüksek sesle söylediğini düşünelim. Bu durumda, küçük çocuğun bilinci, gerçeklikle herhangi bir bağlantı kurarak bu ifadeyi içselleştirmedeğinden, yani herhangi bir sayısal olgunun farkında olmadığından söylediği sözler doğru ya da yanlış olarak nitelendirilemez. Küçük çocuk, doğru ya da yanlış bir ifadede bulunmamış, sadece bir takım sesler çıkarmıştır. Seslerin kendileri, bilinçli olarak kullanılan kavramlardan farklı olarak, bizatihi bilişsel bir statüye sahip değildirler.

Hislerin ve duyguların geçerli bilişsel araçlar olmamaları ve bunlardan kaynaklanan indî iddiaların gerçeklikle bağlarının tamamen kopuk olmaları nedeniyle reddedilmeleri, insanın tek geçerli bilgi aracı olarak aklını kullanmak zorunda olduğunu gösterir. İnsan aklının tek geçerli ve objektif bilgi edinme aracı olarak kabulü, insan aklının elde ettiği bilginin ne ölçüde geçerli olduğu sorusunu gündeme getirir. Akıl, insana evrendeki varlıklar hakkında geçici, muğlak, her zaman geçerli olmayan bir takım “bilgiler” mi sunar, yoksa aklın ulaştığı sonuçlar tamamen güvenilir midir? Diğer bir deyişle, akıl, insana kesin bilgiler sunabilir mi? Bu sorunun cevabı, insan bilgisinin daima sınırlı olduğu gerçeğiyle yakından bağlantılıdır. İnsan, hiçbir zaman varoluş (evrende var olan her şey) hakkında her şeyi bilen bir konumda olmamıştır ve muhtemelen gelecekte de hiçbir zaman böyle bir konuma erişemeyecektir. İnsan, her şeyi bilemez, ancak bazı şeyleri bilebilir, yani bildikleri yanında bilmediği pek çok şey de vardır. İnsan, bu sınırlı bilgisi temelinde yeni bilgiler edinir. Objektivist açıdan, duyu organlarının sağladığı algısal verilerden, mantık kurallarına bağlı kalınarak (çelişkiye düşmeden) kavramlar oluşturulduğu ve bu geçerli, objektif kavramlar yine mantık kurallarına bağlı kalınarak düşünce aracı olarak kullanıldığı sürece insan aklının ulaştığı tüm sonuçlar, *içinde bulundukları bağlamda* doğru, geçerli ve kesindir. Burada özellikle vurgulanması gereken şey, aklın objektif yöntemlerle ulaştığı sonuçların ancak ve ancak *ilgili bağlamda* kesinlik kazanmalarındır. İnsan bilincinin sınırlılığı, çoğu zaman, insanın edindiği bilgileri ve ulaştığı sonuçları etkileyebilecek ilgili bütün verileri bilmediği anlamına gelir. Unutulmaması gereken şey şudur: Aklın ulaştığı sonuçlar, o anda mevcut olan kanıtlar temelinde, yani o ana kadar keşfedilmiş olan etkenler bağlamında kesin ve geçerlidir. Eldeki

konuyla ilgili yeni etkenler keşfedilirse ve bu yeni farkına varılan etkenler sonucu değiştirecek nitelikte olursa, yani bağlam değişirse, yeni bir sonuca ulaşılır. Bu durum, yani aynı konuyla ilgili olarak, iki farklı bağlamın iki ayrı sonuç doğurması, bu sonuçlardan ilkinin (ya da ikincisinin) geçersiz olduğu ve dolayısıyla kesin olmadığı anlamına gelmez. Her iki sonuç da tanımlandıkları bağlam içerisinde kesin ve geçerlidir. Birbirleriyle çelişki içerisinde değildirler. Yeni sonuç (bilgi) epistemolojik açıdan eski sonuçla çatışmaz. Objektif bilgi edinme yöntemlerine bağlı kalındıkça yeni keşifler, insan bilgisini genel ve göreceli olarak ilkel tanımlamalardan ve formülasyonlardan daha ayrıntılı, spesifik ve kompleks olanlarına taşır.

Objektivizmin insan aklını geçerli ve kesin bilgiye ulaşmada tek araç olarak kabulü, mistisizmi ve septisizmi (kuşkuculuk) net bir biçimde reddettiğini de ima eder. Mistisizm, insanın geçerli bilgi edinme yöntemi olarak vahiy, iman ve sezgi gibi akıl dışında başka araçlara sahip olduğunu savunduğu için Objektivizmle açık bir çatışma içerisinde. Pratikte mistisizm, insanın iradî zihinsel yeteneği olan akli yerine, algılara ve olaylara (ya da hayal ettiği şeylere) karşı otomatik, gayri ihtiyarî tepkileri olan hislerine güvenmesi ve bu hislerini bilgi edinme aracı olarak kullanması anlamına gelir. Mistisizmi kabul eden insan, zihninde beliren düşünceleri, bunların kaynaklarına ve objektif geçerliliklerine bakmadan doğru bilgi kaynağı olarak kabul eder. Hatta pek çok mistik, bu düşünceleri, ilahî bir kaynaktan kendisine gönderilen mutlak bilgiler olarak yorumlar; aklın ulaşabileceği tüm sonuçlardan daha kesin ve geçerli kabul eder. Mistisizm gibi insan aklının geçerli ve kesin bilgiye ulaşamayacağını savunan septisizm ise gerçekliğin bilgisinin insan tarafından hiçbir zaman ve hiçbir yöntemle elde edilemeyeceğini savunur. İnsanın elde ettiği her türlü bilgiyi, bu bilginin elde edilmiş yöntemine aldırmadan, geçersiz ve şüpheli ilan eder. Septisizmin, insanın bilgi edinme yeteneği olan aklına karşı duyduğu bu derin şüphe, objektif ve bilimsel değildir, insanın hislerinden kaynaklanmış olan bir şüphe. Pratikte bir septik, aynen bir mistiğin yaptığı gibi, aklını kullanmak yerine hisleriyle hareket eder. Hisleri, ona insanların hiçbir şeyi kesin olarak bilemeyeceklerini söylemektedir. Objektivizm, hem mistisizmi hem de septisizmi aynı gerekçeyle reddeder: Akıl, insanın gerçekliğin bilgisine ulaşmak için kullanması gereken tek araçtır.

ETİK: KİŞİSEL ÇIKAR

Etik Anlamı, Kaynağı ve İşlevi

Ayn Rand'a göre, ahlak (etik), insanın tercih ve davranışlarına rehberlik eden değerler sistemidir. Bir bilim olarak etik ise böyle bir değerler sisteminin keşfedilmesini ve tanımlanmasını konu alır. İnsanın neden ahlaka, bir değerler sistemine, ihtiyaç duyduğu sorusu, etik alanında cevaplanması gereken en temel sorudur ve bu sorunun cevabı değer kavramıyla yakından ilişkilidir.

“Değer” elde edilmesi ve/veya korunması (elde tutulması) için çaba gösterilen şeydir. Değerler, ancak onlara ulaşmak için farklı alternatifler arasında seçim yapan ve çaba gösteren varlıklar için, yani amaçlı eylemlerde bulunan varlıklar için, geçerli olabilirler. Amaçlı eylemler, eylemde bulunanın, gerçekleştirdiği eylem sayesinde sonuç üzerinde etkili olabildiği durumlarda mümkündür. Sonuç üzerinde hiçbir etkisi olmayan eylemler, amaçlı eylemlerin konusu olamazlar. Belli bir şeyin olacağı kesinse ve hiçbir eylem bu gerçekleşecek olan şeyi engelleyemeyecekse, söz konusu şey, amaçlı eylemlerin bir nesnesi olamaz. Örneğin, dünyada su sıfır derecenin altındaki sıcaklıklarda mutlaka donmaktadır ve bu durum kesindir. Suyun sıfır derecenin altında donmasını engelleyecek bir amaçlı eylem söz konusu olamaz. Benzer şekilde, kesinlikle (ne yapılsa yapılsın) gerçekleşmeyecek bir şey de amaçlı eylemlerin nesnesi olamaz. Örneğin, bütün insanların bir anda kanatlanıp uçması mümkün değildir. Bu nedenle, bu olmayacak durumu gerçekleştirmek için amaçlı bir eylemde

bulunulması anlamsızdır. Dolayısıyla, eylemler, belli bir şeyin gerçekleşme ihtimalini etkilediği zaman, o şey amaçlı eylemlerin nesnesi olabilir.

Cansız varlıkların amaçlı ya da amaçsız herhangi bir eylemde bulunmaları mümkün değildir ve bu nedenle cansız varlıklar için değerler söz konusu olamaz. Değerler sadece canlılar için geçerlidir. Canlıların hayatlarını sürdürebilmeleri, ne tür eylemlerde bulunduklarına ve bu eylemlerinin sonuçlarına bağlıdır. Canlılar, sürekli olarak hayat ve ölüm alternatifleriyle karşı karşıyadırlar. Ayn Rand, canlıların hayat ve ölüm seçenekleriyle karşı karşıya kalmalarını en temel (fundamental) alternatif olarak tanımlamaktadır:

Evrende bir tek temel alternatif vardır: var olmak veya olmamak ... bu da bir tek tür kimliği ilgilendirir: canlı organizmaları. Cansız maddelerin varlığı koşulsuzdur, hayatın varlığı öyle değildir. Belli bir eylem rotasına bağlıdır. Madde yok edilemez, biçim değiştirebilir, ama varlığı ortadan kaldırılamaz. Sürekli bir alternatifle, ölüm kalım alternatifiyle karşı karşıya olan yalnızca canlı organizmalardır. Hayat, kendi varlığını sürdürme yolunda, kendinin başlattığı bir süreçtir. Bir organizma bu süreçte başarısız olursa, ölür. Kimyasal bileşenleri kalır, ama hayatı yok olur. “Değer” kavramını mümkün kılan yalnızca “Hayat” kavramıdır. Her şey ancak canlı bir varlık için iyi ya da kötü olabilir(Rand, 2007:1037).

Canlılar, fizyolojik olarak hayatta kalmaya programlanmışlardır. Bütün canlıların fizyolojik işlevleri, canlının hayatını sürdürmeye yönelik faaliyetlerden oluşur. Canlının hayatta kalıp kalamayacağı, dışarıdan aldığı yakıtı (besin maddelerine, güneş ışığına vs.) ve bu yakıtı vücudunun uygun biçimde kullanmasına bağlıdır. Buradaki uygunluk standardı, canlının hayatıdır. Canlının hayatını sürdürmesini sağlayan kullanım şekli uygun, canlının hayatına zarar veren kullanım şekli ise uygun değildir. Nelerin ya da hangi davranışların canlının hayatta kalmasına yol açacağı, canlının doğası tarafından belirlenir. Eğer canlı doğasına uygun şekilde yaşamaz ve faaliyette bulunmazsa hayatta kalmaz, ölür. Canlının faaliyetlerinin amacı, diğer bir deyişle canlının kazanmaya çalıştığı nihaî değer, kendi hayatıdır. Nihaî değer, ulaşılmaya çalışılan son amaçtır. Diğer bütün amaçlar ve hedefler, nihaî değere ulaşılmaya katkıda bulundukları ölçüde anlamlıdır. Bu açıdan nihaî değer, diğer hedef ve amaçların doğruluğunu belirleyen değer standardıdır. Hayatın kendisinin canlı için nihaî değer olması, neyin iyi ve neyin kötü olduğunu da belirler. Canlının hayatını sürdürmesine yardımcı olan şey iyi, onun hayatını tehdit eden şey ise kötüdür (Rand, 2006:16-17).

Bitkiler ve hayvanlar, hayatlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan eylemleri kendiliğinden ve otomatik bir şekilde gerçekleştirirler. Bu canlılar, kendilerini çok zor şartlar altında (besin kıtlığı, aşırı sıcak ya da soğuk hava durumlarına maruz kalma vs.) bulabilirler. Bütün durumlarda, doğaları, onların otomatik olarak hayatta kalma ve hayatlarını sürdürme yönünde eylemde bulunmalarını sağlar. Bu eylemler her zaman yeterli olmayabilir ve canlının hayatı sona erebilir. Ancak, bu canlılar, her zaman kendi doğalarının ve yeteneklerinin elverdiği ölçüde nihaî değeri elde etmek için, yani hayatlarını sürdürmek için, faaliyet gösterirler. Hayatlarını sonra erdirmek ya da bu yönde faaliyet göstermek gibi bir amaç edinemezler. Hayat ve ölüm her zaman karşı karşıya oldukları alternatifler olsa da, bu canlılar hiçbir zaman ölümü seçmezler, içgüdüleri (her şart altında başarılı olamasalar da) onların daima yaşamı sürdürme yönünde hareket etmelerini sağlar. Hayatın nihaî değer olması, adeta onların doğalarına kazınmıştır. Bitki ve hayvanlardan farklı olarak insan, nihaî değerini hayat olduğu gerçeğini bilerek dünyaya gelmez. Vücudunun fizyolojik işleyişi doğal olarak hayatta kalma yönündedir, ancak insanın bilinçli bütün eylemleri hayatta kalma yönünde olmak zorunda değildir. Daha açık bir ifadeyle, insan otomatik olarak hayatta kalmaya programlanmış değildir. İnsanlık tarihi, insanların bireysel ya da toplu olarak hayatlarını anı ya da tedricî bir şekilde sona erdiren davranışlar sergilemeleriyle doludur. İnsan, hayatta kalmak için ne tür faaliyetlerde bulunması gerektiğini diğer canlılar gibi içsel olarak bilmez. Bunları öğrenmesi veya keşfetmesi ve iradî şekilde uygulaması gerekir. Dolayısıyla, insanın hayata tutunması, hayatın nihaî değer olduğunu keşfetmesi ve bu bilginin gereğini yerine

getirmesi; insanın çaba göstermesiyle, doğru amaçların peşinde koşmasıyla ve doğru seçimler yapmasıyla mümkündür. İnsanın peşinden koşması gereken doğru amaçların ve hayatta kalmasını sağlayan değerlerin neler olduğunu etik bilimi belirler. İnsan hayatta kalmak için etik değerlere ihtiyaç duyar. Etik yasalar, insanın hayatını sürdürebilmesi için izlemesi gereken ilkelerdir.

İnsan için kendi hayatının etik bir standart olması, ahlakî davranışlarından yine kendisinin fayda sağlayacağı anlamına gelmektedir. Objektivist anlamda ahlaklı davranan birey, aynı zamanda kendi hayatını ve bununla bağlantılı olarak kendi çıkarlarını da korumaktadır. Objektivizmin, akılcı (rasyonel) egoizmi savunmasının ve altruizmi (diğerkâmcılık/özgecilik) tamamen reddetmesinin nedeni budur.

Temel Erdem Olarak Akılcılık

Ayn Rand, erdemi, bir değerın elde edilmesini ya da elde tutulmasını sağlayan eylem olarak tanımlamakta ve akılcılığı (rasyonalite) insanın temel erdemi olarak görmektedir. Akılcılığın temel erdem olması, diğer tüm erdemlerin kaynağı olduğu anlamına gelir. Bu nedenle, insanın aklını kullanmayı reddetmesi, bilgi edinmekten ve gerçekleri kavramaktan iradî olarak kaçınması; insanın erdemsiz yaşaması ve iyilik yerine kötülüğü seçmesidir. Akılcı kullanmayı reddeden kişi, ahlaksız yaşamayı ve hayat yerine ölümü seçmiş olmaktadır.

Akılcılık, insanın bilgi edinmekte, değerleri yargılamada ve eylemlerine yön vermede sadece aklını kullanmasıdır. Akılcılığın kabulü, insanın yaşamı boyunca her türlü davranışlarında aklın rehberlik etmesini gerektirir:

Akılcılık erdemi, kişinin tek bilgi kaynağı, değerler hakkındaki tek yargısı ve tek davranış rehberi olarak aklın tanınması ve kabul edilmesi anlamına gelir. Kişinin daima tam bir bilinçli olma durumu, tüm konular üzerine, tüm tercihlere, uyanık kaldığı tüm saatlerde tam bir zihinsel odaklanmayı sürdürmesi anlamına da gelir. Kişinin kendi gücü dâhilinde realiteyi tam olarak anlamaya çalışması ve kişinin algılamasını, yani bilgisini sürekli olarak aktif bir şekilde artırmaya çalışması anlamına gelir. Kişinin kendi varlığına, yani kişinin amaçlarının, değerlerinin ve davranışlarının tümünün realite sınırları içinde meydana geldiği ve bu yüzden kişinin hiçbir değeri veya hususu realite algılamasının üzerine koymaması gerektiği prensibine bağlı kalınması anlamına gelir. Kişinin tüm inançlarının, değerlerinin, amaçlarının, arzularının ve davranışlarının kişinin tüm becerisinin izin verdiği ölçüde eksiksiz ve titiz bir düşünme sürecine (mantığın acımasızca katı bir uygulaması ile yönlendirilen bir düşünme sürecine) dayanması, ondan geliştirilmesi ve onunla seçilip geçerliliğinin teyit edilmesi prensibine bağlı kalma anlamına gelir (Rand, 2006:32–33).

Akılcı bir insan, hayatının her anında gerçekliğe bağlı kalır; gerçekliği aklını kullanarak ve mantık kurallarına bağlı kalarak anlamaya çalışır. Hayatta peşinden koşacağı amaçlarını belirlerken, bu amaçların gerçeklikle uyumlu olmalarına, çelişki içerisinde olmamalarına özen gösterir. Arzularını, körü körüne benimsemez. Çünkü arzularının (hislerinin, duygularının, dileklerinin, kaptislerinin vs.) her zaman bilinçli ve rasyonel düşüncelerden kaynaklanmak zorunda olmadıklarını bilir. Arzuları üzerinde düşünür; arzularının gerçeklikle ve diğer tüm değerleri ve amaçları ile çelişmediğini, onlarla uyumlu olduğunu kavradığında bu arzuları benimser ve onları gerçekleştirmek için en uygun zamanda harekete geçer. Arzularını, onları sadece “öyle hissettiği” için değil, aklını kullanarak gerçeklikle ve kendi karakteriyle bağdaştırabildiği için benimser. Aksi takdirde, yani arzularını gerçeklikle ve kendi diğer tüm değerleri ve amaçları ile bağdaştıramadığı zaman, bu tür arzularını terk eder. Akılcı davranmayan insanlar ise, çoğu zaman nedenlerini ve kaynaklarını bilmedikleri arzularının elinde esir olurlar. Akılcı bir düşünme sürecinin testine tâbi tutulmadan benimsenen ve gerçeklikle çelişki içerisinde bulunan hisler ve arzular, doğal olarak gerçekleşmeyeceklerdir. Bunları gerçekleştirmek için çaba ve zaman harcamak akılcı bir insanın yapacağı bir iş değildir. Akılcı bir insan, özdeşlik kanununu her zaman göz önünde

bulundurur. Gerçeklikte çelişkili durumların olamayacağını ve böyle durumları gerçekleştirmeye çalışmanın başarısızlıkla sonuçlanacağını, hatta felaketlere yol açacağını farkındadır. Bu nedenle gerçeklikle ve kendi diğer amaçlarıyla çelişen amaçları hiçbir zaman benimsemez.

Akılcılık, kişinin çıkarlarını ve amaçlarını uzun vadeli olarak belirlemesini gerektirir. Kendi hayatını, nihai değer ve tüm diğer değerlerin standardı olarak gören akılcı birey, anlık hislerle yaşamadığı gibi, amaçlarını ve eylemlerini belirlerken bunların uzun dönemli muhtemel sonuçlarını daima göz önünde bulundurur. Çünkü ömrünü kısa süreli yaşamadığının bilincindedir; anlık hislerle hareket etmesinin yaşam kalitesini düşüreceğinin ve/veya hayatta kalma olasılığını azaltacağını farkındadır. Zihninde çelişkili hiçbir düşünce bulundurmamak için yeni düşüncelerini sürekli olarak diğer tüm düşünceleriyle uyumlulaştırmaya çalıştığı gibi kısa vadeli amaçlarıyla uzun vadeli amaçları arasında da çelişki olmamasına dikkat eder. Uzun vadeli amaçlarıyla çelişki içerisinde bulunan bir kısa vadeli amacı benimsemez. Davranışlarının sadece kısa vadeli sonuçlarıyla değil uzun vadeli sonuçlarıyla da ilgilenir.

Akılcı bir insan, amaçları ile bu amaçlar için kullanması gereken araçlar arasında da bir çelişkiye izin vermez. Arzularının ve isteklerinin ancak kendi çaba ve emeği ile karşılanabileceğinin farkındadır. Diğer insanların kendisi için var olmadıklarını, diğer insanların emeklerinin ve mallarının onun hizmetinde olmadıklarını bilir. Bu nedenle, doğrudan veya dolaylı olarak kendi çabasıyla gerçekleştiremeyeceği hiçbir amacı benimsemez ve bu tür amaçlar için çaba harcamaz.⁴ Amaçlarını gerçekleştirmekte sadece kendisinin sorumlu olduğunu bilir ve sorumluluktan kaçınmaz. Örneğin başarılı bir sporcu olmak istiyorsa, önce bunun için neler yapması gerektiğini (iyi bir diyet, düzenli idmanlar vs.) öğrenir; bunları yapabileceğine ve yapmak istediğine karar verdikten sonra disiplinli bir şekilde bunları uygular. Bir şeyi çok istemenin, o şeyin gerçekleşmesi için asla yeterli olmadığını, mutlaka eylem gerektirdiğini, hayatta varoluşla çelişen mucizelerin olmadığını bilir.

Bağımsızlık, Tutarlılık, Dürüstlük, Adalet, Üretkenlik ve Gurur

Ayn Rand, *Atlas Silkindi* adlı romanında akılcılık erdeminin türevi olan altı önemli erdemden bahsetmektedir. Bu erdemler; bağımsızlık, tutarlılık, dürüstlük, adalet, üretkenlik ve gururdur. Bunlar, akılcılığın türevleri oldukları için birbirleriyle mantıksal açıdan bağlantılıdır. Bunlardan herhangi biri diğerlerinden bağımsız olarak tutarlı bir şekilde uygulanamaz. Objektivizmi benimseyen ve akılcılığı temel erdem olarak kabul eden bir insan, hem düşünsel hem de pratik düzeyde bu erdemlerin tamamını da benimser ve onlara bağlı kalır.

Bağımsızlık erdemi, yargılama (düşünme ve karar verme) sorumluluğunun kişinin kendisine ait olduğunu ve bu sorumluluktan hiçbir şekilde kaçınılamayacağını anlamak demektir. Bağımsız bir insan, başka bir insanın kendisinin yerine düşünemeyeceğinin farkındadır. Her türlü bilgiyi kendi zihinsel çabasıyla elde etmek zorunda olduğunu bilir. İçinde yaşadığı toplumdaki insanlardan pek çok şey öğrenebilir ve öğrenir de. Diğer

⁴ İnsanın tek başına değil, bir toplum içinde yaşaması; onu, kendi hayatından kendisinin sorumlu olduğu gerçeğinden uzaklaştırmaz. Ancak, toplum içinde yaşayan bir insan, amaçlarını dolaylı yollarla gerçekleştirmeye imkânına da sahiptir. Kişi, kendi ürettiği mal ve hizmetleri diğer insanların ürettikleri mal ve hizmetlerle mübadele ederek hayatını kazanır. Açık ki, bu durum bir insanın ıssız bir adada tek başına bütün amaçlarını doğrudan karşılamak zorunda olduğu duruma göre çok daha avantajlıdır. Toplum içinde yaşayan akılcı bir insan, mübadele sonucunda, kendi ürününün serbest piyasadaki değerinden daha fazlasını ya da daha azını istemez. Çünkü ticaret yaparken diğer insanların hislerini, kaprislerine, merhametine veya önyargılarına değil sadece kendi çabasına ve ürettiği ürünün kalitesine güvenir.

insanların bilgilerini özümserken, zihinsel çaba gösterir ve onları aklıyla kavrar. Hiçbir zaman başka insanların bilgilerini ve düşüncelerini zihinsel çaba harcamadan, inanç yoluyla benimsemez. Zihninde nedenlerini bilmediği inançlar ve gerçeklikle bağlantısı kanıtlanmamış, başkalarına ait düşünceler barındırmaz. Zihinsel alanda olduğu gibi maddî alanda da tam anlamıyla bağımsızdır. Hayatını kazanmak ve istediği şeyleri elde etmek için kendi emek ve çabasından başka hiçbir şeye güvenmez. İşbölümüne dayanan modern bir ekonomide bağımsızlık, kişinin tüketeceği bütün malları kendisinin üretmesi anlamına gelmez. Böyle bir ekonomide hiç kimse diğer insanlarla mübadelede bulunmadan, sadece kendi ürettiği malları tüketerek hayatını sürdürmez. Bağımsızlık erdemini benimsemiş olan insan, tüketmek istediği mal ve hizmetleri elde etmek için onların (piyasadaki) değerleri kadar değere sahip olan malları ve/veya hizmetleri üretmek zorunda olduğunu bilir. İnsanlarla ticarî ilişkilerde bulunurken, ürettiği malın, o malı talep eden (kendisi gibi akılcı) insanların gözündeki değerine güvenir; insanların zaaflarına, bilgisizliklerine ya da iltimaslarına dayalı olarak hak etmediği bir değeri elde etmeye çalışmaz. Bağımsız bir insan kendi emeğinin ürününden başka hiçbir şeye güvenmediği ve yaşam kalitesi üretiminin kalitesine bağlı olduğu için, işine tam bir zihinsel odaklanmayla bağlanır. Yaptığı işi en iyi şekilde yapmaya, daha iyi ve etkili üretim yöntemleri bulmaya çabalar. Bütün üretim alanlarında inovasyon (yenileşim), işine odaklanmış, rutinin dışına çıkabilen, geleneği sorgulayabilen, daha önce sorulmamış soruları sorabilen ve gerekirse alışılmışı benimseyen çoğunluğun sert eleştirilerini göğüsleyebilen objektivist anlamda bağımsız karaktere sahip insanlar tarafından gerçekleştirilebilir. Nitekim insanlık tarihi boyunca bilim, sanat ve endüstri alanında önemli yeniliklere imza atmış dâhilerin bağımsız karakterlere sahip oldukları görülmektedir.

Tutarlılık (integrity), insanın kendi bilincine, düşüncelerine ve değerlerine sadık olması erdemidir. İnsanın zihni ve vücuduyla ayrılmaz bir bütün olduğunu, eylemlerinin akılcı düşüncelerine ihanet etmemesi gerektiğini belirtir. Tutarlı bir insan, eylemlerini belirlerken kendi düşüncelerini, ilkelerini, değerlerini ve amaçlarını göz önünde tutar. Eylemlerini kendi arzu, his ve kaprislerine ya da başkalarının düşünce ve isteklerine göre belirlemez. Her insan bazen kendi değer yargılarıyla ve akılcı düşünceleriyle çelişen bir takım arzular, korkular ya da kaprisler hissedebilir. Bazı durumlarda basit bir tembellik hissi nedeniyle yapması gerektiğini düşündüğü eylemleri gerçekleştirmek istemeyebilir. Bazen de çevre baskısı nedeniyle kendi düşünceleri veya yargılarıyla çelişen diğer insanların tercihleriyle ve düşünceleriyle uyumlu olan eylemlerde bulunması gerektiğini hissedebilir. Bütün bu durumlarda, tutarlı bir insan, kendi hislerini ve toplumsal baskıları bir yana bırakarak aklının söylediği şeyi yapar, yani kendi aklına ihanet etmez. Yanlış olduğunun farkına varılan düşüncelerin terk edilmesi, bunların yerine doğru (mantıklı, gerçeklikle çelişmeyen) düşüncelerin benimsenmesi ve eylemlerin bu yeni duruma uygun olarak değiştirilmesi tutarlılığın ihlali değildir. Tutarlılık, her koşulda insanın eylemlerine aklının yön vermesidir. Bu nedenle, yanlış olduğu kavranan bir düşüncede ısrar etmek ve eylemleri bu düşünceye dayanarak oluşturmak ve gerçekleştirmek, tutarsızlıktır. Objektivizmi benimseyen, ilkelerini ve kavramlarını içselleştiren ve bunları kendi hayatında uygulayan akılcı bir insan, böyle bir tutarsız davranışta bulunmaz. Yanlış olan düşüncelerin yanlışlığının anlaşılması, bunların terk edilmeleri ve bireyin eylemlerine yön vermekte daha fazla bir rol oynamamaları için yeterlidir. Akılcı bir insanı, yanlış olan, yani gerçeklikle çelişen ve insan hayatının sürekliliğini ve mutluluğunu engelleyen bir şeyi kabul etmeye iten hiçbir neden olamaz. Tutarlılık, insanın diğer insanlarla ilişkide bulunurken ahlakî ilkelerinden ayrılmamasını ve bunlardan hiçbir şekilde taviz vermemesini de gerektirir. Ancak, somut ve spesifik durumlarda karşılıklı olarak kabul edilen bir ilke çerçevesinde uzlaşma olabilir. Bu duruma örnek olarak Ayn Rand, ticaret sırasında alıcıyla satıcının ticarete konu olan malın fiyatı üzerinde pazarlık yapmalarını göstermektedir. Alıcı düşük, satıcı ise yüksek bir fiyat ister; uzlaşma bu iki fiyat arasında bir düzeyde gerçekleşebilir. Bu örnekte karşılıklı olarak kabul

edilen ilke, ticaret ilkesidir. Satıcının elindeki malın alıcı tarafından para karşılığında satın alınması ilkesi kabul edilmiştir. Fiyat üzerindeki uzlaşma ve bu uzlaşmayı gerçekleştirmek için iki tarafın verdiği tavizler (satıcının başlangıçta istediğinden daha az bir fiyata razı olması ve alıcının başlangıçta ödemek istediğinden daha fazla bir ödemeye razı olması) tutarsızlık yaratmaz. Buna karşın bir malın sahibiyle, o malı, karşılığında bedel ödmeden elde etmek isteyen bir hırsız arasında hiçbir ahlakî uzlaşma olamaz. Baskı ve cebir altında olmadığı halde, bir hırsıza kendi mallarının bir kısmını vermeye razı olan kişi tutarsız ve ahlaksızca davranmaktadır. Çünkü böyle bir davranışla malını hırsıza teslim eden kişi, aynı zamanda değerini değer karşılığı el değiştirmesi ilkesini ihlal etmekte ve hırsızın davranışını adeta mazur ve haklı görmektedir (Rand, 2006:101).

Dürüstlük (honesty) erdemi, var olmayan hiçbir şeyin değerinin de olamayacağını kabul edilmesidir. Aldatma ve hile yoluyla elde edilen sevginin, itibarın ya da maddî zenginliğin bir değer ifade edemeyeceğinin anlaşılmasıdır. Bu erdem, insanın yalnızca gerçeklik üzerinden eylemde bulunmasını ve gerçek olmayanın tamamen reddedilmesini gerektirir. Aldatma ve hile yoluyla, yani gerçek olmayan bir durumu diğer insanlara gerçek gibi göstererek, insanın bir değer elde edebileceğini sanması bir yanılsamadır. Gerçeklik bir bütün olduğu, diğer bir deyişle var olan her şey birbiriyle bağlantılı olduğu için, gerçekliğin küçük bir kısmının inkârı bile gerçekliğin diğer başka bir kısmının inkârına yol açar. Sonuçta sahtekâr bir insan kendisini gerçekliğin tamamıyla çatışma içerisinde bulur ve bu çatışmadan başarılı çıkmasının imkânı yoktur. Objektivizmin tanımladığı şekliyle değer, gerçeklikte var olan, insanın elde etmek ve elde tutmak istediği ve aynı zamanda temel değer standardı olan insan hayatıyla uyumlu olan bir şeydir. Bu açıdan doğru olmayan, var olmayan bir şey bir değer de değildir. Örneğin, doktor olmayan bir kişinin etrafına kendini doktor olarak tanıtmaya ya da benzer şekilde Latince bilmeyen bir insanın her nasılsa Latince biliyormuş gibi davranması, bir değer ifade etmez. Doktor olmak ya da Latince bilmek bir değerdir, ancak bunların yokluğu ne kadar iyi gizlenirse gizlensin bir değer değildir. Bir arzunun giderilmesi de her zaman bir değer değildir. Gerçeklikle ve temel değer standardı olan insan hayatıyla çelişen arzuların tatmini bir değer olamaz. Örneğin, bir uyuşturucu müptelasının eroin kullanması, çok şiddetli bir arzusunun tatminini sağlar; ancak, doğrudan insan hayatının sürekliliğini ve uzun dönemli kalitesini tehdit ettiği için bir değer değildir; hatta bir tür anti-değerdir. Sahtekâr bir insan, gerçekliği diğer insanlara olduğundan farklı göstererek, bir şeyler elde etmeye çalışarak bağımsızlığını kaybeder. Artık kandırmaya çalıştığı insanların elinde bir tür esirdir. Gerçekliği sürekli artan bir şekilde onlardan gizlemeye çalışmaktadır. Eylemleri ve düşünceleri artık gerçekliğe değil, gerçekliğin gizlenmesine dayanır. Kandırabileceği kadar safdil ve cahil olan insanların akıl dışılığına güvenir, onların gerçekliği görmesi kendisi için sürekli bir tehdit haline gelir.⁵ Dürüstlük, insanın var olan (gerçek) bir dünyada yaşadığı ve hayatta kalmak için gerçeklikle uyumlu yaşaması gerektiği argümanına dayanır. Gerçekliğe bağlı kalınmadan yaşanamayacağını görmek ve bunu içselleştirmek anlamına gelir. Dürüst bir insan, gerçeklikle uyumlu, çelişkisiz yaşaması gerektiğini bildiği için sürekli olarak gerçekliğin bilgisini edinmeye, bilgi dağarcığını genişletmeye çalışır. Yeni edindiği bilgileri, daha önceden sahip olduğu bilgilerle karşılaştırır, bunlar arasında hiçbir çelişkiye izin vermez. Eylemlerini daima bu bilgi dağarcığını göz önünde tutarak belirler ve gerçekleştirir.

⁵ Objektivizm, her şeyin belli bir bağlam içerisinde anlam ifade ettiğini kabul eder. Bu açıdan, insanlar dürüstlük erdemi, kendi hayatları bağlamında, içinde yaşadıkları şartlarda değerlendirmelidirler. Örneğin, bir değer elde etmek için yalan söylenmesi yanlıştır. Ancak, insanın kendi değerlerini bir suçludan korumak amacıyla yalan söylemesi yanlış değildir. Benzer şekilde, insanların özgür olmadığı, insan haklarının çiğnendiği, hukukun üstünlüğü ilkesine riayet edilmeyen bir diktatörlük altında, insanların mevcut yönetime muhalif olduklarını gizlemeleri ve ülkenin yöneticilerinin gerçek nitelikleri hakkında yalan söylemeleri dürüstlük ilkesiyle çelişmez. Bu tür durumlarda, yalan söylemek objektivist açıdan sadece mazur görülmez, ahlakî bir zorunluluk haline de gelir (Peikoff, 1991:275-276) .

Başkalarına olduğu gibi kendisine karşı da dürüsttür. Gerçekliği kendisinden gizlemek için mistisizme ya da sübjektivizme sarılmaz. Algısal bilginin ötesinde gerçekliğin yalnızca kavramsallaştırma ve mantığa bağlı kalma yoluyla elde edilebileceğini bildiğinden, hislerini ve nedenlerini bilmediği arzularını gerçekliğin ikamesi olarak kullanmaz.

Adalet, insanların karakterlerini ve eylemlerini objektif bir biçimde yargılama ve her insana hak ettiği şekilde davranma erdemidir. İnsan hayatının sürekliliği ve kalitesi, insanın yaptığı seçimlerin bir sonucudur. Bu seçimlerden en önemlileri hangi insanlarla ne türden ilişkiler kurulacağı konusundadır. İnsanlarla doğru ilişkiler kurmak ve onlara hak ettikleri şekilde davranmak için bu insanların ne derece ahlaklı olduklarının ya da hangi ahlakî kurallara bağlı olduklarının anlaşılması gerekir. İnsanın sağlığını korumak için nasıl ki tüketeceği bütün besin maddelerinin temizliğinden ve zehirli olmadığından emin olması gerekiyorsa, insanlarla ilişkilerinde zarar görmemesi için etrafındaki insanların ahlakî tutumlarından ve onların bağlı oldukları ilkelere de o derece emin olması gerekir. Bu nedenle insanların ahlakî nitelikleri hakkında yargıda bulunmak ahlakî açıdan kaçınılmazdır. Bir insana nasıl davranılacağını ve o insanla ne tür ilişkiler kurulacağını belirlemeden önce, onun karakteri konusunda bir yargıya ulaşmış olunmalıdır. Objektif standartlara göre iyi (akılcı, bağımsız, tutarlı, dürüst, adil, üretken ve kendine güveni olan) bir insanla kurulan ilişkilerin insana bir değer kazandırması beklenebilir. Ters durumda, yani kötü (irrasyonel, asalak, tutarsız, sahtekâr, gayri adil, tembel ve kendine saygısı olmayan) bir insanla kurulan ilişkilerin ise bir değer kazandırmayacağı, aksine değer kaybına yol açacağı açıktır. İnsanları yargılamaktan, yani hangi açılardan ve ne dereceye kadar iyi veya kötü olduklarını belirlemekten ve bunları ifade etmekten kaçınmak, ahlakî gerçeklikleri ortadan kaldırmaz. Birey, çevresindeki insanları ahlakî bir yargılamaya tâbi tutsa da tutmasa da bu insanlar ahlakî açıdan çeşitli derecelerde iyi ve kötü olmaya devam edeceklerdir. Ahlakî yargılamanın yapılmaması, bireyi çevresindeki insanlarla objektif ilişkiler kurmaktan alıkoyar. Birey, kime nasıl davranacağı konusunda artık tamamen kör bir şekilde hareket etmektedir. İyi olan insanlarla olan ilişkileri yeterince güçlü ve sağlıklı değil; kötü olan insanlarla olan ilişkileri ise gereğinden fazla sıkı ve suiistimale açıktır. Pratikte, iyi olana değil, kötü olana destek verilmiştir. Bu nedenle, insanları yargılamaktan kaçınmak, ahlakî açıdan savunulabilecek bir pozisyon değildir. Adalet erdemi, insanın, çevresindeki insanları yargılarken, tıpkı fiziksel dünyayı keşfetmek ve anlamak için yaptığı gibi, aklını kullanmasını gerektirir. Adil insan, tıpkı bir bilim adamı gibi gerçeği keşfetmeye çalışır. İnsanlar hakkındaki olguları saptamayı ve daha sonra bunları objektif ahlakî ilkelere göre değerlendirmeyi amaçlar. Olguları, olduğu gibi keşfetmek için, gözlemlene ve usamlama yeteneklerini kullanır. Korku, üzüntü, acıma, sevinç, sevgi ya da nefret gibi hislerinin, olguların anlaşılması sürecinde rol oynamalarına izin vermez. Ahlakî yargıda bulunabilmek için gerekli olan olgular, insanların davranışları ve sözleri gibi, akılcı bir insan tarafından gözlemlenebilir olgulardır. Bu belirlenen olgular çerçevesinde, her insana hak ettiği gibi davranılmalıdır. Adalet şunu gerektirir: iyi olan, iyi davranışlarda bulunan, karşılık olarak ödül; kötü olan, kötü davranışlarda bulunan, ise karşılık olarak ceza almalıdır. Ödülün ve cezanın ne olduğu ve ölçüsü, içinde bulunulan bağlam ve tüccar ilkesi (trader principle) çerçevesinde belirlenir. Objektivizm, adil davranışları, bir tür ticaret eylemi olarak görür. Ödüller ve cezalar, karşılıksız hediyeler ya da nedensiz eziyetler değil, ortaya konulan değerlere karşı yapılan ödemelerdir. Adil insan, ilişkide bulunduğu insanlardan (maddî ya da manevî olarak) elde ettikleri karşılığında onlara (maddî ya da manevî) ödemede bulunan insandır. O, ne hak etmediği bir şeyi ister, ne de kimseye hak etmediği bir ödemeyi yapar.

Üretkenlik erdemi; insanın mal veya hizmet şeklinde maddî değerler yaratmasının, insanın hayatını sürdürme işlemi olduğunun tanınmasıdır. Üretkenlik sayesinde insan, hayvanlardan farklı olarak, hayatta kalmak için içinde bulunduğu ortama uyum sağlamak

zorunda kalmaz; içinde bulunduğu ortamı kendisine uygun bir hale dönüştürerek hayatta kalma imkânına sahip olur. Üretkenlik, insanın zihninde başlar; bilginin edinilmesi ilk adımdır. Daha sonra bu bilgiye dayanılarak, çeşitli biçimlerde maddî değerler üretilir. Bu açıdan bilgi, sadece kendisi için edinilen ve pratik değeri olmayan bir şey değildir. İnsan, hayatta kalmasını sağlayan mal ve hizmetlerin üretilmesindeki pratik değerinden dolayı bilgiye muhtaçtır. İşbölümüne dayanan modern bir ekonomide, bireyin yalnızca saf bilgi edinme alanında uzmanlaşarak bir bilim adamı olması durumunda bile, üretkenlik elde edilen bilginin maddî bir forma dönüştürülmesini gerektirir. Örneğin, doğada yeni bir canlı türü keşfeden bir biyolog, bu bilgiyi sadece kendi zihninde tuttuğu müddetçe üretken sayılmaz. Üretken olabilmesi için, keşfini fiziksel bir gerçeklik şekline dönüştürmeli, yani bu konuda bilimsel bir eser yazmalı veya dersler vermeli ya da seminerler düzenlemelidir. Objektivist açıdan, teorik bilgilerin üretimde kullanılmasına öncülük eden mucitler, mühendisler ve sanayicilerle üretilen ürünlerin pazarlanmasında ve dolayısıyla üretimin uzun dönemde aksamadan devam etmesinde rol oynayan tüccarlar da üretken bilim adamları kadar övgüye layık insanlardır. Teknik ve ticarî yetenekler, ahlakın temel standardı olan insan hayatının sürekliliğinde ve kalitesinde oynadıkları rol nedeniyle ahlakî değerlerdir. Ayn Rand, üretken işi, akılcı insanın hayatının merkezî amacı olarak görmektedir. Akılcılık, insanın hayatta peşinden koştuğu amaçlarının tutarlı bir bütün oluşturmasını gerekli kılar. Birbirleriyle çelişkili amaçları olan bir insan, bu amaçların tamamını gerçekleştiremez, amaçlarından birine ulaşmaya çalışırken bu amaçla çelişkili olan diğer amaçlarından uzaklaşır. Böyle durumlarda, amaçlarını belli bir öncelik sıralamasına yerleştirmesi bile mümkün olmaz. İnsan, hayattaki merkezî amacını belirlerse, bu merkezî amaçla uyumlu ve birbirleriyle çelişkili olmayan diğer amaçlarını belirleyebilir ve bunlardan tutarlı bir hiyerarşi oluşturabilir. Üretken işin insanın merkezî amacı olmasıyla, insan kendi günlük hayatına Objektivizmin gerektirdiği değerleri ve erdemleri yerleştirebilir. Böylece gerçeklikle, doğrudan ve sarsılmaz bir bağ kurar. Üretken işiyle uğraşan insan, zihnini gerçekliği kavramak ve değerler elde etmek için kullanmaktadır. Bu nedenle, üretkenliğin maddî değerler yaratması, insanın üretken olmasını gerektiren tek neden değildir. Bir insanın bütün ömrü boyunca zihnini etkin bir biçimde kullanmasını ve hayatını belli bir merkezî amaca odaklanarak sürdürmesini sağladığı için üretkenlik, ruhsal ve psikolojik bakımdan da gereklidir. Bu açıdan insanın bütün zamanını beşerî ilişkilerle ya da eğlenceyle geçirmesi, üretken işe alternatif olamaz. Servet sahibi zengin bir insan bile objektivist anlamda ahlakî bir hayat sürmek için çalışmak zorundadır. Bir bireyin üretkenliğini ahlakî bakımdan değerlendirirken göz önünde tutulması gereken şey, işinin ne olduğu ya da ne sonuçlar verdiği değil, bireyin işine nasıl yaklaştığıdır. İşini seçerken özen gösteren, işine odaklanan, elinden gelenin en iyisini yapmaya çalışan, bu amaçla sürekli bilgisini artırmaya ve yeteneklerini geliştirmeye çalışan bir kişinin mesleği ve geliri ne olursa olsun üretkenlik erdemine sahip olduğu söylenebilir.⁶

Gurur erdemi, insanın ahlakî mükemmelliğe erişerek kendini sahip olduğu en yüksek değer olarak görme hakkını elde etmesi gerektiğini ifade eder. Ahlakî mükemmellik, akılcılıktan taviz verilmemesi anlamına gelmektedir. Uygulanması imkânsız olan akıl dışı “erdemleri” hiçbir zaman benimsememek ve akılcı erdemleri uygulamaktan hiçbir zaman kaçınmamak demektir. İnsanın ahlakî mükemmelliğe erişmesi için çok yüksek bir zekâ düzeyine ya da muazzam bir bilgi dağarcığına sahip olmasına gerek yoktur. Gerekli olan şey, hayatın her alanında akıllı, kesin ve tek rehber olarak kullanmayı kabullenmektir. Bu anlamda

⁶ İnsanın akılcı ve ahlakî bir hayat sürmesi için çalışmak zorunda olması, ev kadınlarının evleri dışında, ev işleri ve çocuk bakımından başka bir işle mutlaka uğraşmaları gerektiği anlamına gelmez. Sağlıklı ve akılcı çocuklar yetiştirilmesi anlamında annelik, yüksek düzeyde çaba ve özen gerektiren bir kariyerdır. Bilinçli olarak “annelik” kariyerini seçen, işine odaklanan, anneliğin gerektirdiği özeni ve çabayı gösteren ve bu alandaki bilgisini sürekli artırarak her geçen gün daha etkin bir anne olmaya çalışan bir kadın da objektivist anlamda üretkenlik erdemine sahiptir (Peikoff, 1991:302).

ahlakî mükemmellik, mümkün ve hatta ulaşılması gereken bir zorunluluktur. Gururlu bir insan, başkalarının ahlakî kodlarını, olduğu gibi, üzerinde düşünmeden kabul etmez. Onları kendi aklıyla değerlendirir ve ancak, onların gerçeklerle ve ahlakın temel standardı olan insan hayatının sürekliliğiyle çelişmediğinden emin olursa kabul eder ve benimser. Kendi hisleri, korkuları ya da arzuları da herhangi bir konudaki ahlakî tutumunu belirlemez. Gurur, insanın ahlakî konularda doğruyu bulmak için hislerini değil aklını kullanmasını, mantık kurallarına bağlı kalmasını gerektirir. Aklıyla, objektif ahlakî ilkeleri keşfeden ya da öğrenip benimseyen gururlu insan, bunları kendi hayatında uygular. Hak etmediği suçları kabul etmez; üzerinde kontrol gücüne sahip olmadığı başarısızlıklardan ya da beşerî, doğal ve akılcı arzularından dolayı suçluluk duygusuna kapılmaz. Eğer hata yapar ve bağlı olduğu objektif ahlak kurallarını bir zayıflık anında çiğnerse, ilk fırsatta hatasını düzeltmeye çalışır. Kendini özeleştirir ve tâbi tutar ve yanlış davranışının hangi nedenlerden kaynaklandığını akılcı bir şekilde analiz eder, davranışlarında ve eylemlerinde ahlaka uygun değişiklikleri gerçekleştirir. Ahlakî konularda akılcılığın tavizsiz bir şekilde uygulanması, insanın özgüvene ve özsaygıya sahip olmasına yol açar. Gururlu insan, hayatını sürdürürken daima gerçeklere bağlı kaldığı ve zihninde hiçbir çelişkiye izin vermediği için, gerçeklikle başa çıkabileceğine ve hayattaki hedeflerine ulaşabileceğine dair tam bir güvene sahiptir. Hayatını doğru şekilde yaşadığını ve ahlaklı olduğunu bildiğinden kendisine olan saygısı en yüksek düzeydedir. Sahip olduğu özgüven ve özsaygı, hayatta hedeflerine ulaşmak, zorluklardan başarıyla çıkmak ve mutlu olmak için ihtiyaç duyduğu azim ve kararlılığı daha da pekiştirir.

Mutluluk

İnsan hayatının nihaî değer ve temel ahlakî standart olması, her insan için kendi hayatının ve mutluluğunun kendi başına bir amaç olduğu anlamına gelir. İnsan, kendi dışındaki insanların ulaşmak istedikleri amaçlar için bir araç değildir. Kendisini başkalarının amaçları için feda etmesi ya da başkalarının onun amaçları için kendilerini kurban etmeleri aynı derecede yanlıştır ve ahlak dışıdır. İnsanın kendisi için yaşaması, en yüksek ahlakî amacının kendi mutluluğunu başarmak olduğu anlamına gelir (Rand, 2006:35). Mutluluk, insanın akılcı değerler elde ettiği zaman hissettiği ruhsal bir sevinç durumudur. Objektivist değerlerin tamamı, insanın temel değer standardı olan kendi hayatıyla tam bir uyum halinde olduğundan, bu değerlerin elde edilmesi, insanı hem mutlu eder hem de hayatının sürekliliğini sağlar.

İnsanın mutlu olabilmesi, benimsediği değerleri elde etmesine; bu değerleri elde edebilmesi ise erdemlerine, yani değerlerin elde edilmesini ya da elde tutulmasını sağlayan eylemlerine bağlıdır. Objektivizmin, insanın hayatını sağlıklı ve mutlu bir şekilde yaşamasına yönelik bir felsefe olması, objektivist erdemlerin uygulanabilirliğiyle yakından bağlantılıdır. Uygulanabilirliğin standardı, amaçlanan sonuçtur. Amaçlanan sonucu veren araçlar uygulanabilir (practical), amaçlanan sonucu vermeyen araçlar ise uygulanamaz (impractical) niteliktedir. Ahlakî bir sistemin uygulanabilir olması için, bütün amaçlarının ve araçlarının, nihaî değer ve temel ahlak standardı olan insan hayatıyla uyumlu olması, çelişki içerisinde bulunmaması gerekir. Eğer bir ahlak sistemi, insan hayatını tehdit eden bir takım amaçlar ya da araçları içeriyorsa uygulanabilir değildir. Böyle bir ahlak sisteminin kurallarına uymak, insanın çelişkilere, hayal kırıklıklarına ve başarısızlıklara uğramasına neden olur. Bu durumun en açık örneği olan, altruist ahlak anlayışı, insanın kendisi için değil, başka insanlar için çaba göstermesini, kendisinden çok başkalarının çıkarlarını düşünmesini ve sonuç olarak başkaları için yaşamasını telkin etmektedir. Altruist ahlak anlayışına uygun davranışları tavizsiz uygulayan bir insan, nihaî değer olan kendi hayatını kaybeder. Bu nedenle, altruizmi benimseyen insanların, altruist eylemlere devam edebilmeleri, ki bu hayatlarını sürdürebilmelerini gerektirir, altruizmi her zaman uygulamamalarına bağlıdır. İnsan, en azından kendi hayatını sürdürebilecek kadar kendi çıkarlarını (başkalarının çıkarlarından daha

fazla) düşünmelidir ki, hayatını devam ettirebilsin. Altruizmi benimseyen insan, sürekli olarak kendi çıkarlarıyla, bağlı olduğu ahlak kuralları arasındaki çatışmayı yaşar ve kendini hayatı ve ahlakı arasında bir ikilem içerisinde bulur. Objektivist ahlak sisteminde böyle bir ikilem asla yaşanmaz. Çünkü Objektivizmi benimseyen akılcı insanın bütün amaçları ve bu amaçlara ulaşmak için kullanmayı düşündüğü bütün araçlar, insan hayatının gereklilikleriyle ve gerçeklikle tam bir uyum içerisinde. Böyle bir insanın elde etmek istediği bütün değerler, nihai değer olan kendi hayatının sürekliliğinin türevleridir ve kendi aralarında çelişki barındırmazlar. Akılcı insanın bu değerlere ulaşmasını sağlayan eylemler ise tanım gereği objektivist erdemlerdir. Bu açıdan, objektivist erdemler uygulanabilirler.

İnsan, kendi hayatına uygun yaşayıp yaşamadığını, fiziksel düzeyde zevk ve acı hisleriyle algılar. Zevk, bir biyolojik ihtiyacın karşılandığını, işlerin yolunda gittiğini; acı ise bu türden bir ihtiyacın karşılanmadığını, ortada bir sorun olduğu gösterir.⁷ İnsan vücudunun kendisini korumak için ürettiği zevk ve acı sinyallerine benzer bir şekilde insanın bilinci, kendi belirlediği değerlerin elde edilip edilmediğine bağlı olarak sevinç ve keder duygularını üretir. Sevinç, insanın iradi şekilde belirlediği değerlerine ulaştığında, keder ise bu değerlerine ulaşamadığında ya da vaktiyle elde etmiş olduğu değerlerini kaybettiğinde hissettiği duygudur. Mutluluk, akılcı değerlere ulaşmaktan kaynaklanan yoğun ve sürekli bir sevinç halidir. İnsanın değerleri, kendisi tarafından iradi olarak seçildiği için her zaman akılcı ve insan hayatının sürekliliğiyle uyumlu değildir. Bazı insanlar, akılcı olmayan amaçların peşinden koşabilirler ve bunların elde edilmesinden bir çeşit haz duyabilirler. Örneğin uyuşturucu kullanarak, hızlı ve tehlikeli araba kullanarak, aşırı besin tüketerek, etraflarındaki insanlara şiddet uygulayarak ya da çok sayıda kişiyle korunmasız cinsel ilişkiler yaşayarak hayattan zevk almaya çalışan insanlar vardır. Böyle durumlarda, sevinç ve keder hisleri insan için doğru göstergeler olmaktan çıkar. Akılcı olmayan amaçların peşinden koşan insan, kendisini kaçınılmaz bir şekilde mutsuzluğa mahkûm eder. Amaçlarına ulaşamadığında başarısızlık ve keder hissine kapılır. Amaçlarına ulaştığında ise, bir çeşit “sevinç” benzeri duygu yaşar; ancak aynı zamanda hayattan uzaklaşmış ve ölüme yaklaşmıştır; bunun belli bir derecede farkına varan akıllı, sınırsız ve çelişkisiz gerçek bir sevinç duygusu yaşamasına engel olur; içinde bulunduğu duruma, endişe, kuşku, suçluluk, aşağılık kompleksi ve kendinden nefret gibi duygular belli ölçüde refakat eder. Yalnızca akılcı amaçları ve erdemleri olan ahlaklı insanların mutlu olabilmesinin nedeni budur. Akılcı insan, gerçeklikle tam bir uyum içinde yaşar, gerçeklikle çelişen hiçbir amacı benimsemez. Temel değer standardı, kendi hayatı olduğu için, bütün erdemleri ve amaçları doğrudan ya da dolaylı bir şekilde hayatını daha sağlıklı, uzun ve neşeli bir şekilde sürdürmesiyle uyum içerisinde. Akılcı değerlerine ulaştığında yoğun ve çelişkisiz bir sevinç durumunu, yani mutluluğu yaşar.

Objektivist ahlak anlayışına bağlı akılcı bir insan için mutluluğun doğal bir sonuç olması, böyle bir insanın hedonizmi benimsediği anlamına kesinlikle gelmez. Hedonizmin ahlakî standardı zevk, haz ve sevinçtir. Hedonizm, insana zevk, haz ve sevinç veren her şeyin iyi olduğunu ve insan için değer ifade ettiğini savunur. Oysa Objektivizme göre, sadece akılcı değerler, yani gerçeklikle ve temel ahlakî değer standardı olan insan hayatıyla uyum içinde olan değerler, iyi olabilirler. Bu değerlerin elde edilmesiyle insanın fiziksel düzeyde elde ettiği zevk ve hazzı, bilinçsel düzeyde yoğun bir sevinç duygusu eşlik eder ve insan bu şekilde mutluluğu yakalar. Objektivizme göre mutluluğun yaşanabilmesi, insanın değerlerinin

⁷ Anlık zevk ve acı hisleri her zaman uzun dönemli sonuçları göstermeyebilir. Örneğin, çok fazla tatlı besin tüketimi anlık zevk verir, ancak uzun dönemde diş çürümesi, şeker hastalığı ve obezite sorunlarına yol açarak hayatın devamlılığını ve kalitesini tehdit eder. Şeker, insanın biyolojik bir ihtiyacını giderdiği için insana zevk verir, fakat çok fazla tüketimi zararlıdır ve uzun dönemde insanın acı çekmesine neden olur. Benzer şekilde, diş dolgusu, bazı vücut parçalarının (sinirlerin) imhasına yol açtığı için insanın kısa dönemde acı çekmesine yol açar, ancak uzun dönemde hayat kalitesini ve devamlılığını artırır (Peikoff, 1993:336).

akılcı olmasına ve bu değerlerin elde edilmesine bağlıdır. Hedonizm ise, değerleri nelerin belirlediği sorusunu cevapsız bırakır. Hedonizmin benimsenmesi, pratikte, insanın eylemlerinin, kendi aklına (uslamlama yeteneğine) değil, şansa, nedeni saptanmamış ve üzerinde düşünülmemiş, çoğu zaman akılcı olmayan duygulara ve kaprislere dayanması anlamına gelir. Objektivizm, mutluluğu sağlayan ahlakî davranışların ancak akılcı insan eylemlerine dayanabileceğini savunduğu için hedonizme karşı çıkar.

Sevgi, Aşk ve Cinsellik

Ayn Rand, sevgiyi, insanın diğer insanlarda bulunan erdemlere verdiği bir karşılık olarak tanımlamaktadır. Seven insan, sevdiğinin erdemlerinden zevk almakta ve yoğun bir hoşnutluk duygusu hissetmektedir. Sevginin temelinde, sevilenin erdemleri ve bu erdemlerin seven kişi tarafından tanınması bulunmaktadır. Değerlerden ve bu değerlerin elde edilmesi için gerçekleştirilen eylemlerden (erdemlerden) bağımsız bir sevgi mümkün değildir. Bu nedenle Ayn Rand, yalnızca akılcı ve bencil, kendisine saygısı olan insanların sevebileceğini düşünmektedir. Bu tür insanlar sevdikleri insanları erdemleri nedeniyle severler ve kendileri de sadece erdemleri için sevilme isterler. Akılcı insanların aralarındaki bütün ilişkilerin tüccar ilkesine dayanması, sevgi konusunda bir istisna oluşturmaz:

Manevî konulardaki (“manevî” terimi ile insanların bilinciyle ilgili olanı kastediyorum) alışverişte kullanılan para birimi farklıdır, ancak prensip aynıdır. Sevgi, arkadaşlık, saygı, hayran olma bir kişinin bir başkasının erdemlerine verdiği karşılıktır, bir kişinin diğer bir kişinin karakterinden elde ettiği kişisel, bencil memnuniyete karşılık olarak yapılan manevî ödemedir. Ancak bir kaba kuvvet sahibi veya bir altruist, bir başka kişinin erdemlerinden hoşlanılmasının bir bencil olmama eylemi olduğunu, kişinin bencil çıkarı ve memnuniyeti söz konusu olduğu müddetçe kişinin bir aptalla mı yoksa bir dahi ile mi karşı karşıya olduğunu, bir kahramanla mı yoksa bir haydutla mı karşılaştığını, kişinin ideal bir kadınla mı yoksa ahlaksız kadınla mı evlendiğinin fark etmeyeceğini iddia edebilir. Bir alışverişçi [tüccar], manevî konulardaki zaafı veya kusurları için değil, sadece erdemleri için sevilme peşinde olan ve sevgisini başkalarının zayıflıkları veya kusurlarına değil, sadece erdemlerine vermek isteyen kişidir (Rand, 2006:42-43).

Sevgi, doğası gereği bencilce bir duygudur. Seven insan, sevdiğinin var olmasından dolayı son derece kişisel ve bencilce bir sevinç duygusu hisseder. “Bencilce olmayan bir sevgi”, çelişkili bir ifadedir. Böyle bir “sevgi,” insanın, sevdiği kişinin varlığından, onunla birlikte olmaktan hiçbir zevk almadığı ve mutluluk hissine kapılmadığı anlamına gelir. Oysa sevgi, sevene yoğun bir zevk ve mutluluk yaşattığı için sevenin sevilene ihtiyaç duymasına yol açar. Bu nedenle, bir insanın, sevdiği insanlar için çaba harcaması, onların refahını ve mutluluğunu gözetmesi, bir fedakârlık olarak algılanamaz. Örneğin, karısına derin bir sevgiyle bağlı olan bir adam, karısının tehlikeli bir hastalıktan kurtulması için büyük bir servet harcadığında, bunu kendi kişisel ve bencilce çıkarları için yapmaktadır. Bu adamın servetini harcayarak, karısı için bir fedakârlıkta bulunduğunu söylemek doğru olmaz. Çünkü adam için, karısının hayatta kalması, parayla satın alabileceği diğer her şeyden daha değerlidir (Rand, 2006:63).

Ayn Rand, romantik sevgi anlamında aşkı, tam anlamıyla yalnızca kusursuz bir kendine güven duygusuna sahip akılcı bir insanın yaşayabileceği kanısındadır. Bu tür bir insan, kendi en yüksek değerlerini karşı cinsten bir bireyde fark ettiğinde, buna bütün varlığıyla, zihni ve bedeniyle tepki göstermekte, sevgi ve cinsel istek duymaktadır. Hissettiği cinsel istek, ahlakî değerlerinden ayrılmış bir istek değildir; hatta bu tür değerleriyle uyumlu olmayan bir cinsel istek duyması mümkün değildir. Cinsellik, fiziksel bir kapasite olmasına karşın, kullanımı insanın zihni tarafından (insanın bilinçli olarak farkında olduğu ya da bilinçaltına yerleşmiş olan değerlerine bağlı olarak) gerçekleştirilir. Akılcı insan için cinsellik,

kendisine olan saygısının bir ifadesidir, ya da diğerk bir deyişle, bu kişinin kendini ve varoluşu kutlamasıdır (Rand, 1990:54).

İnsanların cinsel ilgi ve istek duydukları potansiyel partner tipi ve özellikleri kişiden kişiye farklılık gösterir. Bazı insanlar, bu konuda birbiriyle çelişen ya da tam olarak farkında olmadıkları, bilinçaltlarına yerleşmiş kriterlerle karar verirler. Farkında olmadıkları bilinçaltlarındaki düşünceler, anlık hisler ve duygular şeklinde kendilerini gösterirler. Bu nedenle bu tür insanlar, farkında olmadıkları bilinçaltındaki düşüncelerinden kaynaklanan cinsel isteklerinin, farkında oldukları düşünceleriyle uyumlu olmadıklarını gözlemlediklerinde, aşkın ve cinselliğin, akılcı tercihlerle ve insanın değerleriyle bir ilgisi olmadığını düşünme eğilimindedirler. Cinselliğin, insanın biyolojik kimyasıyla, hormonlarla, ya da açıklanamayan bir çeşit “elektriklenmeyle” bağlantılı olduğunu düşünürler. Buna karşın, akılcı insan, cinsel hislerinin ve duygularının temelinde yine kendi düşüncelerinin bulunduğunu bilir. Zihninde çelişkili düşüncelere izin vermediğinden, hisleri ve bilinçli düşünceleri arasında bir çelişki de yaşamaz. Eğer bir şekilde vaktiyle bir bilinçsizlik halinde edildiği ve fakat farkına varmadığı, bilinçaltına yerleşmiş bir düşünce, bilinçli düşünceleriyle çelişkili bir his şeklinde ortaya çıkarsa, bu çelişkiyi ortadan kaldırmak için hemen harekete geçer. Gerçeklikle uyuşmayan kendi toplam bilgi birikimiyle çelişen düşünceyi terk eder. Bu sayede hisleri ve farkında olduğu düşünceleri arasındaki uyuşmazlığı ortadan kaldırır. Bu nedenle, akılcı insan, cinsel istek duyduğu potansiyel partnerinin özellikleri ve genel olarak cinsellikle ilgili tercihleri konusunda çelişkilere kapılmaz. Akılcı bir insan, sadece hayran olabileceği, kendi ahlakî standartlarını ve hayat görüşünü paylaşan karşı cinsten bir insana âşık olabilir ve ancak böyle birine karşı cinsel arzular besleyebilir.⁸

Ayn Rand, cinselliğin aşkın ayrılmaz bir parçası olduğu kanısında olduğu için platonik aşk kavramına karşıdır. Bir insanın düşünceleriyle davranışları arasındaki tutarsızlık gibi cinsellikten soyutlanmış bir aşk da saygıyı hak etmez. Bu nedenle birbirlerine âşık olan kadın ve erkeklerin, eğer içinde bulundukları şartlar elverişli ise, cinselliği yaşamaları gerekli ve doğru bir davranıştır. Buna karşın, insanın sevmediği kişilerle gelişigüzel cinsel ilişkiler kurması (promiscuity), ahlak dışıdır. Ayn Rand, bu tür davranışları, cinsellik kötü olduğu için değil, tam tersine iyi ve önemli olduğu için kınamaktadır. Cinsellik bir insanın hayatının en önemli veçhelerinden biridir ve basite alınması doğru değildir. Ahlakî ve akılcı bir cinsellik, ancak birbirlerine âşık, birbirlerinde kendi en yüksek değerlerini bulan insanlar arasında yaşanabilir. Bu tür bir cinselliğin yaşanması, partnerler arasında çok ciddi bir ilişkiyi gerekli kılar. Cinsel birliktelik yaşayan insanların evlenip evlenmemeleri konusu, partnerlerin hayatları ve içinde bulundukları şartlar bağlamında değerlendirilmelidir. Hayatlarının geri kalan kısmını birlikte geçirmek isteyen insanların evlenmeleri arzu edilen bir durumdur. Ancak bu, evlilik dışında bir romantik ilişkinin doğru olmadığı anlamına gelmez. Aralarındaki ilişkiyi evli olarak yaşamaları ya da evlilik dışında yaşamaları, tamamen kendilerine kalmış bir konudur. Eğer partnerlerin her ikisi de aralarındaki ilişkiyi son derece önemli buluyor ve ilişki değerlere dayanıyorsa, evlilik şeklinde olsun ya da olmasın bu ilişki ahlakîdir (“Playboy’s Interview with Ayn Rand”, aktaran Binswanger, 1989:459).

POLİTİKA: KAPİTALİZM

İnsan Hakları

Etik gibi felsefenin normatif bir dalı olan politika, doğru bir toplumsal düzenin ve dolayısıyla devlet fonksiyonlarının ilkelerini tanımlamaktadır. Doğru bir toplumsal düzen, insanın toplum

⁸ Objektivist romantik sevgi (aşk) teorisi, eşcinselliği akıl ve ahlak dışı olarak değerlendirmektedir. Ayn Rand, eşcinselliği iğrenç bulduğunu açıkça dile getirmiştir (Heller, 2009: 362, 512).

içinde yaşamasından dolayı fayda sağlamasına ve değerler elde etmesine yol açar. Buna karşın, yanlış bir toplumsal düzen, insanın hayatı ve değerleri için bir tehdit oluşturur. Ahlakî ilkeler, doğru bir toplumsal düzenin nasıl olması gerektiği yolundaki düşüncelere rehberlik ederler. Bu nedenle politikanın temelinde etik (ve dolayısıyla metafizik ve epistemoloji) yer almaktadır. İnsan hayatını temel değer standardı olarak kabul eden Objektivist ahlak anlayışı, temel politik ilkeyi insan (birey) hakları olarak belirler.

“Haklar”ın ahlakî bir kavram olduğunu vurgulayan Ayn Rand, bu kavram sayesinde bir bireyin davranışlarına rehberlik eden ilkelerden diğer insanlarla ilişkisine rehberlik eden ilkelere mantıksal bir geçişin sağlandığını belirtmektedir. Haklar, toplumsal bağlamda bireysel ahlakı korur ve bir insanın ahlak sistemi ile toplumun yasal sistemi arasındaki, yani etik ve politika arasındaki, bağlantıyı sağlar. Ayn Rand’ın deyişiyle “bireysel haklar, toplumu ahlakî yasalara tâbi kılmanın aracıdır.” (Rand 2006:139)

Ayn Rand’a göre bir hak, bir insanın eylem özgürlüğünü toplumsal bir bağlam içerisinde tanımlayan ve onaylayan bir ahlakî ilkedir. Bir hak, o hakka sahip olanın, kimsenin onayını almadan kullanabileceği bir özgürlüktür. Eğer bir eylemi gerçekleştirmek için birilerinin onayı gerekiyorsa, o eylem, bireyin özgürlük alanı içinde değildir ve dolayısıyla (fiili olarak tanınan) bir hakkın varlığından söz edilemez. Örneğin geçmişte Sovyetler Birliği’nde olduğu gibi bir şehirden başka bir şehre seyahat etmenin kamu otoritelerinin iznine bağlı olduğu bir ülkede insanlar, seyahat etme özgürlüğüne ve dolayısıyla hakkına sahip değildirler. Açıktır ki, haklar bireyin toplumla olan ilişkileri bağlamında anlamlıdır. İssız bir adada tek başına yaşayan bir kişinin diğer insanlarla (var olmayan) ilişkilerini nasıl gerçekleştireceğine ilişkin kurallar, hiçbir zaman uygulanamayacakları için bir anlam kazanamazlar. İnsan toplum içinde yaşarken diğer insanlarla hangi ilkelere bağlı olarak ilişkiler kuracağı büyük bir önem kazanır. Doğru ilkeler ve dolayısıyla doğru toplumsal ilişkiler, insanın toplum içinde yaşamaktan kazanç elde etmesine; yanlış ilkeler (veya hiçbir ilkeye bağlı kalınmaması) ve dolayısıyla yanlış toplumsal ilişkiler ise zarara uğramasına yol açar. İnsanın içinde yaşamaktan fayda sağlayacağı doğru ve ahlakî bir toplumsal düzen, bireylerin başkalarının onayına tâbi olmadan içinde istedikleri gibi eylemde bulunacakları bir hükümlanlık alanının, yani bireysel hakların, tanımlanmasını gerekli kılar. Ahlakî ilkelere bağlı kalınarak yapılacak böyle bir tanımlama sayesinde insan ilişkileri, bireyin hayatını sürdürebilmesine ve mutluluğa ulaşmak için çaba gösterebilmesine elverişli bir toplumsal ortam yaratır.

İnsan hayatını nihaî değer olarak kabul eden objektivist ahlak anlayışının doğal sonucu, en temel insan hakkının insanın yaşama hakkı olmasıdır. Özgürlük, mülkiyet ve mutluluğu arama hakları, insanın yaşama hakkının doğal uzantılarıdır. Bu hakların kaynağı, Tanrı’nın iradesi ya da bir toplumdaki çoğunluğun arzusu değildir; özdeşlik kanunudur:

İnsan haklarının kaynağı ne ilahî bir yasadır, ne de meclisten çıkma bir yasadır. O haklar kimliğin [özdeşliğin] yasasıdır. A, A’dır, insan da insandır. Haklar, insanın doğası gereği, doğru dürüst var olabilmesi için şart olan koşullardır. Eğer insan dünya yüzünde yaşayacaksa, aklını kullanması, kendi özgür iradesiyle hareket etmesi, kendi değerleri uğruna çalışması ve çalışmasının ürününü kendine saklaması onun haklarıdır. Eğer amacı dünyada yaşamaksa, rasyonel bir insan olarak yaşamaya hakkı vardır, çünkü doğa ona irrasyonel olmayı yasaklamaktadır. İnsanın haklarını inkâr etmeye kalkan herhangi bir grup, çete ya da ulus, yanlış seçmiştir, yani kötüdür, yani anti-hayat demektir. (Rand, 2007:1091)

İnsanın yaşam hakkı, hayatını koruması ve sürdürmesi için gerekli olan tüm eylemleri gerçekleştirebilmesi anlamına gelir. Bu hak, insanın temel hayatta kalma aracı aklı olduğu için, aklını kullanabilmesini, yani seçimler yapabilmesini ve bu seçimlerine uygun olarak eylemde bulunabilmesini gerekli kılar. Özgürlük hakkının başlıca insan haklarından biri olmasının nedeni budur. İnsan ancak eylemlerinde özgür olduğu zaman aklının gösterdiği

yolda ilerleyebilir. Özgürlüğünü kaybettiğinde, yani onun eylemlerini artık başkaları planlamaya ve belirlemeye başladığında, aklını kullanma imkânını da kaybeder. İnsan hayatta kalmak için çevresini belirli bir şekilde düzenlemek ve yeniden biçimlendirmek zorunda olan bir canlıdır. Hayvanlar içinde bulundukları şartlara uyum sağlayarak hayatta kalırken, insanlar içinde bulundukları şartları değiştirerek, bu şartları kendilerine uygun hale getirerek hayatta kalırlar. İnsan içinde bulunduğu şartları değiştirmek için maddî araçlara ihtiyaç duyar. Mülkiyet hakkı, insanın maddî araçları üretebilmesine, ürettiği maddî araçlara sahip olabilmesine ve bunları kendi istediği şekilde kullanabilmesine yönelik bir haktır. İnsanın kendi amaçlarını gerçekleştirmek için kullanabileceği araçları ona sağladığı için özgürlük hakkı ile doğrudan bağlantılıdır. Özgürlük ve mülkiyet hakları birbirlerini tamamlarlar; biri olmadan diğerrinin de olması mümkün değildir. İnsanın maddî varlıklar üzerinde mülkiyet edinme hakkının olmadığı bir ortamda, insan kendi amaçlarını gerçekleştirmek için kullanabileceği maddî araçlardan yoksun olduğu ve bu tür araçlara hiçbir zaman sahip olamayacağı için kendi hedefleri ve amaçları peşinde koşamaz. Böyle bir durumda insanın özgürlüğünden bahsedilemez. İnsanın hayatını sürdürebilmesi için ihtiyaç duyduğu temel motivasyon kendi çıkarıdır. Mutluluğu arama hakkı, insana bu türden bir motivasyon sağlar; bireyin kendisi için yaşayabileceğini, kendisini neyin mutlu ettiğini kendisinin tanımlayabileceğini, bu tanımlamaya uygun olarak seçimlerde ve eylemlerde bulunabileceğini ve kendisi dışındaki insanların mutluluğu için yaşamaya zorlanamayacağını ifade eder. Bu hak, diğer iki hakla tam bir uyum içerisinde. Özgürlük ve mülkiyet hakları, insanın kendi mutluluğunu araması için uygun bir ortam oluştururlar.

Haklar, doğaları gereği insanlara belirli alanlarda özgürce eylemde bulunma imkânı verirler. Bu açıdan, diğer insanların hak sahibi bireye karşı, o hakkın koruduğu alanda, cebir kullanmalarının ve müdahalede bulunmalarının engellenmesini gerektirirler. Birey hakları, bireyin etrafındaki insanlara sadece negatif yükümlülük doğurur, herhangi bir pozitif yükümlülük doğurmaz. İnsanlar, hak sahibinin hakkını ihlal etmekten kaçınmakla yükümlüdürler, bunun dışında hak sahibi için bir şey yapmalarına gerek yoktur. Örneğin yaşam hakkı, bireyin kendi hayatını sürdürmesi için eylemde bulunabilmesini ve diğer insanların onun hayatına yönelik saldırıda bulunamamalarını içerir. Diğer insanların birey için besin maddeleri, barınak vs. sağlamalarını gerektirmez. Benzer şekilde özgürlük hakkı, bireyin kendi özgürlük alanı içerisinde kendi eylemlerini belirlemesini ve istediği gibi hareket etmesini sağlar; diğer insanların o bireyi memnun etmek için eylemde bulunmalarını ya da o bireyle herhangi bir konuda uzlaşmalarını gerektirmez. İnsanın mutluluğu arama hakkı, kendi çıkarları için eylemde bulunabilmesine imkân tanır, ancak başkalarının o kişiyi memnun etmek için eylemde bulunmalarını zorunlu kılamaz.

“Haklar” kavramının mantıktan ve gerçeklikten ayrıştırılarak yeniden tanımlanması ve bu şekilde bir kavram kargaşasının yaratılması, gerçek hakların ihlal edilmesine yol açar. Bu alandaki en çarpıcı örneklerden biri “ekonomik haklar” söylemidir. Doğru bir şekilde tanımlandığında, insanların mülkiyet edinebilmeleri, kendi mülklerindeki maddî araçları ve emeklerini istedikleri üretim faaliyetinde kullanabilmeleri ve özgürce diğer insanlarla iktisadî amaçlı sözleşmeler yapabilmeleri ekonomik haklar olarak adlandırılabilir. Oysa günümüzde çoğu zaman “ekonomik haklar,” insanların sadece bir toplumun üyesi (bir ülkenin vatandaşı) olmaktan dolayı iş garantisine, belirli bir düzeydeki gelire, belirli miktarda mal ve hizmet tüketebilmelerine, kısacası belirli bir refah düzeyine sahip olmaları gerektiğini ifade etmektedir. Herkese “parasız eğitim hakkı,” “parasız sağlık hizmeti hakkı” ve (hiçbir prim ödmeden) “sosyal güvence hakkı,” “ekonomik haklar” olarak değerlendirilmektedir. “Haklar” olarak dile getirilen bütün bu talepler, içlerinde büyük bir çelişki taşımaktadır. Eğer bir insanın hakkı, başka bir insanın özgürlüğü, emeği ve mülkiyeti üzerinde bir hak ise bu iki insanın haklarının aynı anda korunması mümkün değildir. Sözde “ekonomik haklar”ın

uygulanabilmesi, gerçek ekonomik hakların ihlal edilmesini gerektirir. “Ekonomik haklar” altında talep edilen mal ve hizmetlerin sunulabilmesi, bazı insanların emeklerinin köleleştirilmesi anlamına gelir ve bu durum kesinlikle kabul edilemez:

İstihdam alanları, gıda, giyim, dinlenme(!), ev, sağlık hizmeti, eğitim vs. tabiatla yetiştir. Bunlar insan yapımı değerlerdir; insanlar tarafından üretilen mallar ve hizmetlerdir. Bunları kim sağlayacak?

Eğer bazı insanlar diğerlerinin emeğinin ürünleri üzerinde hak sahibi oluyorsa, bu, diğer insanların haklarının ellerinden alınması ve köle işgücü haline getirilmeleri demektir.

Bir insanın başkalarının haklarını ihlal etmesini gerektiren herhangi bir “sözde” hakkı bir hak değildir ve olamaz da.

Hiçbir insan istemediği bir zorlamayı, ödülü olmayan bir görevi veya gönüllü olmadığı bir hizmeti bir diğer insana dayatamaz. “Köleleştirme hakkı” diye bir şey olamaz. (Rand, 2006:146-147)

Çarpıtılmış “ekonomik haklar” kavramı gibi “kolektif haklar” kavramı da gerçeklikten ve mantıktan uzaktır. Bir topluluk, o topluluğu oluşturan bireylerden başka bir şey değildir. Topluluğun, kendisini oluşturan bireylerin ötesinde bir varlığı yoktur. Bu nedenle, topluluk, kendisini oluşturan bireylerin haklarının dışında, bir hakka sahip olamaz. Özgür bir toplumda, bir grubun hakları, onu gönüllü bir şekilde oluşturan bireylerin haklarına ve kabul ettikleri sözleşmelere dayanır. Bir kişinin grup adına hareket etme ya da konuşma hakkı, grubun üyelerinin haklarından kaynaklanır ve üyelerin kendi tercihleriyle ona verdikleri sınırlı yetki bağlamında kullanılabilir. Bireylerin kendi rızalarıyla belirli kişilere devrettikleri sınırlı haklar dışında, grubun sayısal büyüklük nedeniyle yeni bir (kolektif) hakka sahip olacağını iddia etmek, pratikte hakların tüm insanlara değil, bazı insanlara ait olduğunu savunmak anlamına gelmektedir. Çünkü grup adına “kolektif haklar”ı kullanan kişiler, diğerlerinde (grup içindeki ve dışındaki insanlarda) olmayan ve diğerlerinin gönüllü rızalarıyla onlara devretmedikleri bir takım “haklar”ı kullanmaktadırlar. Bu tür “haklar”a olan talebin artması kendini işçiler, işadamları, çiftçiler, gençler, yaşlılar, kadınlar, öğrenciler, belirli etnik ya da dini gruplar vs. için özel ayrıcalıklar istenmesi şeklinde göstermektedir. Bu grupları temsil ettiğini iddia edenlerin istedikleri ayrıcalıklar, toplumun diğer kesimlerinin ve çoğu zaman da ilgili grubun bazı üyelerinin haklarını ihlal eder niteliktedir. Bir hak, başka bir hakkın ihlaline yol açamayacağı için “kolektif haklar” olarak nitelendirilen ayrıcalıkların haklar kavramı içerisinde yer alması yanlıştır. Geçerli ve ahlakî olan haklar, sadece birey haklarıdır.⁹

Ayn Rand, insan haklarının, sadece fiziksel güç kullanımı yoluyla çiğnenebileceğini vurgulamaktadır. Sadece fiziksel güç kullanımı ya da böyle bir gücün kullanılacağı şeklindeki bir tehdit, insanların hayatlarını, mülklerini ve özgürlüklerini ellerinden alabilir. İnsanlar, fiziksel şiddet dışında diğer pek çok nahoş durumla karşı karşıya kalabilirler. Örneğin, diğer insanların tutarsız davranışları, yalan söylemeleri, dürüst olmamaları ve adaletsizce davranmaları bireyi üzüntüye ve sıkıntıya sokabilir. Ancak, fiziksel şiddet yoluyla vücut sağlığına ve bütünlüğüne zarar verilmediği, mülkiyetinde olan mallara el konulmadığı müddetçe, uğrayacağı zarar fiziksel olmaz; aklını, hayatını sürdürmek için kullanmaya devam edebilir ve yaralarını sarabilir. Aklını kullanma yeteneğini kaybetmediği için beşerî tecrübelerinden dersler çıkarabilir, yeni ve daha güvenilir arkadaşlar ve iş ortakları edinebilir, hayatını yeniden kurabilir, mutluluğu arama çabalarına devam edebilir. Fiziksel güç kullanımı yoluyla haklarının ihlal edilmesi durumu, doğası gereği insanı çaresiz bir konuma iter. Fiziksel güç kullanımına maruz kalan birey, temel hayatta kalma aracı olan aklını, özgür bir şekilde kendi çıkarları ve hedefleri için kullanamaz bir hale getirilmiş ve hayatını sürdürmesini sağlayan hakları elinden alınmıştır. İnsan haklarının, yalnızca fiziksel güç

⁹ Birey hakları dışında herhangi bir hakkın varlığını kabul etmeyen Ayn Rand, kürtaj savunusunu da birey haklarına dayandırmaktadır. Hamile bir kadının karındaki embriyo, özellikle hamileliğin ilk üç ayında, bir birey değil sadece insan vücudunun bir parçası olarak kabul edildiğinde, hamileliğin kürtaj yoluyla sonlandırılması, kendi vücudu üzerinde tasarrufta bulunma hakkına sahip özgür bir bireyin tercihi olarak değerlendirilmektedir.

kullanımı yoluyla ihlal edilebileceğinin anlaşılması, bu hakların korunması için yapılması gerekeni açık bir şekilde ortaya koyar: Masum insanlar, fiziksel şiddetten korunmalıdır. Uygar bir toplumun ahlakî sorumluluğu, insan haklarını korumaktır, yani üyelerin birbirlerine karşı fiziksel şiddeti başlatmasını engellemektir.

Devletin Fonksiyonları

Uygar bir toplumda güç kullanımı, sadece onu başlatanlara karşı savunma şeklinde uygulanabilir. Güç kullanımını başlatanlara karşı uygulanan güç kullanımı, toplumda insanlar arasındaki ilişkilerin uygar bir şekilde sürdürülebilmesi için elzemdir. Eğer toplum içerisinde güç kullanımını başlatanlara karşı böyle bir yaptırım uygulanmaz ise ahlaksız ve zorba insanlar, diğerlerinin haklarını ihlal ederler. İnsan haklarının ihlal edilmediği bir toplum içerisinde yaşamak ve uygar kalmak isteyen bireylerin, insan haklarını koruyacak bir kuruma ihtiyaçları vardır.

Devlet, bir coğrafi alanda belirli toplumsal davranış kurallarının uygulanmasını sağlamak için güç kullanma tekelini elinde bulunduran bir kurumdur. Doğru ve ahlakî bir toplumsal düzen için, devletin sahip olduğu bütün yetkilerin, toplumu oluşturan bireylerin kendi rızalarıyla devrettikleri yetkilerden kaynaklanması gerekir. Böyle bir düzende devlet, halkın yöneticisi ya da yönlendirici değil, hizmetkârıdır; bireylerin haklarının ihlal edilmesini engelleyen ya da böyle bir ihlal gerçekleşmiş ise ihlali gerçekleştirenleri cezalandıran bir aygıttır. Devlet, elindeki güç kullanma tekelini kullanırken vatandaşlarının haklarını korumakla yükümlüdür. Bu nedenle, kendisi masum insanlara karşı güç kullanmayı başlatamaz, ancak güç kullanımını başlatmış olanlara (bireylere, gruplara ya da başka uluslara) karşı güç kullanabilir.

Uygar ve ahlakî bir toplumun varlığını sürdürebilmesi ve onu oluşturan bireylerin haklarının savunulması, devlet kurumunun varlığını gerektirir. Devletin hiçbir şekilde olumlu bir fonksiyonu olamayacağını ve bu nedenle devletin var olmaması gerektiğini savunan anarşizm, ahlakî açıdan savunulamaz bir kuramdır. Devletin olmadığı bir ortam, her insanın kendini savunmak için diğer insanlara karşı objektif kurallara bağlı olmaksızın güç kullanabilmesine yol açar. İnsanların kendilerini korumak için silahlı gruplar oluşturması, bu silahlı grupların sürekli olarak birbirleriyle çatışma içerisinde bulunması ve linç kültürünün yaygınlaşması, kaçınılamayacak bir durum haline gelir. İnsanların barış ve güven içinde bir arada yaşayabilmeleri mümkün olmaz. Anarşizmin savunulamayacak bir kuram olmasının gerekçesi, sadece bazı zorba insanların akıl ve ahlak dışı davranışlarla diğerleri üzerinde güç kullanma eğiliminde olması değildir. Tamamen akılcı ve ahlaklı insanlardan oluşan bir toplumda da devletin olmadığı bir ortam, toplumun dağılmasına, insanların büyük refah kayıplarına uğramalarına ve haklarının ihlal edilmesine yol açar. İnsan kusursuz bir varlık değildir; bir insanın akılcı ve ahlaklı olması, her zaman içinde bulunduğu durumu tam anlamıyla kavrayabileceği ve hiçbir şekilde hata yapmayacağı anlamına gelmez. İki insanın tamamen iyi niyetle ve ellerindeki mevcut bilgi bağlamında belli bir konuda bir anlaşmaya varmış olmaları, bu iki insanın, aralarındaki anlaşmanın hükümlerini tamamen aynı şekilde anladıkları ve değerlendirdikleri sonucuna yol açmaz. Her iki taraf da kendisinin doğru ve anlaşmaya uygun davrandığını, karşı tarafın ise anlaşmayı ihlal ettiğini düşünebilir. Böyle bir durumda tarafların birbirlerine karşı fiziksel güç kullanımını başlatması, insanî ve uygar ilişkilerin sonu anlamına gelir. Tamamen akılcı insanlardan oluşan bir toplumun üyeleri, aralarındaki anlaşmazlıkların adil ve barışçı bir şekilde çözüme kavuşturulabilmesi ve bu sayede akılcı bir toplumsal düzenin sürdürülebilmesi için devlet kurumuna ihtiyaç duyarlar.

Eğer uygar ve ahlakî bir toplumda devletin sahip olduğu güç kullanma yetkisinin, toplumu oluşturan bireylerin kendi rızalarıyla devlete devrettikleri kendini savunma

hakkından kaynaklanması gerekiyorsa, özgür bir insanın bu hakkını devretmek istememesi halinde anarşizmin savunulabilir olacağını düşünmek gerçekçi değildir. Kendini savunma hakkını kendi elinde tutan ve devlete devretmeyen bireyin, kaprisli ve adil olmayan bir şekilde güç kullanması kabul edilemez. Özgürlük, akıl ve ahlak dışı davranışlar gerçekleştirip, bunların sonuçlarından muaf olmak anlamına gelmez. Devleti oluşturan ahlakî ve uygar bir toplumun üyeleri, devletin otoritesini tanımayan bireylerin kendilerine karşı haksız eylemlerde bulunmaları durumunda devletin desteğine sahiptirler ve bu durum tamamen adildir. Bireysel güç kullanım hakkını savunan kişilerin, diğer insanların toplu halde kendilerini savunma hakkına sahip olmadıkları gerekçesiyle anarşizmi savunmaları derin bir çelişkidir. Hangi siyasal ya da felsefî gerekçelere dayanırsa dayansın doğru ve adil bir devletin yasalarını çiğneyenler suçlu konumuna düşerler ve sonuçlarına katlanırlar (Peikoff, 1993:372).

Devletin vatandaşların haklarını koruyabilmesi ve ahlakî bir toplumsal düzenin sürdürülebilmesi için devletin elindeki gücün objektif kurallara bağlı, kapristen uzak bir şekilde kullanılması gerekir. Devlet gücünün masum vatandaşların hakları ihlal edilmeden kullanılabilmesi esastır. Nelerin suç olduğu, suçların varlığının ve kim tarafından işlendiğinin nasıl kanıtlanacağı ve suçluların neyle ve nasıl cezalandırılacağı, objektif kurallarla önceden tanımlanmalı, onaylanmalı ve açıklanmalıdır. Devletin insanların haklarını ve özgürlüklerini koruyan bir aygıt olması, devletin bir takım adamların anlık isteklerine ve kaprislerine göre değil, objektif hukuka uygun olarak idaresini gerektirir. Objektif yasalar, sadece tanımlanmış belirli fiziksel güç kullanımlarını yasakladıkları ve uygulanmadan önce ilan edildikleri için, vatandaşların herhangi bir eylemde bulunmadan önce, bu eylemlerin yasalara uygun olup olmadığı ve söz konusu eylemi gerçekleştirirlerse ne türden yaptırımlarla karşılaşacakları konusunda emin olabilmelerini sağlarlar. Vatandaşların herhangi bir karmaşık ve zorlama yoruma ihtiyaç duymadan yasa metinlerini okuyarak anlayabilecekleri objektif yasaların değeri ve işlevi, açıkça tanımlanmamış ve hangi eylemleri yasakladığı, bu eylemler gerçekleştirilmeden önce kuşkuya yer vermeyecek bir biçimde anlaşılamayan objektif olmayan yasalarla karşılaştırıldığında daha iyi anlaşılabilir. “Ahlaksızlık,” “müstehcenlik,” “toplumun aile ve ahlak değerleriyle uyuşmayan davranışlar,” “adil olmayan kazanç,” “halk düşmanlığı,” “sınıf düşmanlığı,” “devlet düşmanlığı” ve benzeri türden “suçlar,” hangi tür eylemlerin yasaklandığını açıkça ortaya koymadıkları için objektif yasalara konu olamazlar. Ceza hukukunun bu tür içeriği açıkça tanımlanmamış “suçlar”ı kapsayan maddelerle dolu olduğu bir devletin vatandaşları, eylemlerinin bir suç teşkil edip etmediği konusunda hiçbir zaman emin olamazlar. Böyle bir ortamda, yasaların hükümlerinden değil, yöneticilerin (devlet başkanının, bürokratların, yargıçların vs.) hükümlerinden bahsedilebilir. Objektif olmayan yasalar, ahlakî ve akılcı nedenlerle devletin varlığının savunulmasını geçersiz hale getirirler. Devletin, elindeki gücü indî ve keyfî bir şekilde kullanan bir aygıt haline gelmesi, insan haklarının devlet tarafından ihlal edilmesi sonucunu doğurur; insanlar, yaşam hakkına sahip özgür vatandaşlar olmaktan çıkarlar, devlet baskısıyla yönetilen ve yönlendirilen araçlara dönüşürler. Sosyalist, ulusal sosyalist, komünist, faşist, teokratik ve diğer tüm totaliter rejimlerin hukuk sistemlerinin objektif olmayan yasalara dayanması, bu rejimlerin gerçek niteliğini ortaya koymaktadır. Onların istediği, insanların özgürlüklerini ortadan kaldırmak, vatandaşları devletin her türlü indî ve keyfî isteklerine ve kaprislerine karşı itaatkâr hale getirmektir. Vatandaşların, neyin suç, neyin suç olmadığı konusunda emin olmadıkları, yaşamlarının her anında yöneticilerin kafalarındaki suç kavramını tahmin etmeye çalıştıkları ve korku içinde yaşadıkları bir ortam, ne özgürlükle ne akılla ne de ahlakla bağdaşabilir.

İnsanların haklarını korumayı amaçlayan ahlakî bir devletin yalnızca üç fonksiyonu vardır. Bunlar, vatandaşları suçlulardan korumak için iç güvenlik, vatandaşları dışarıdan

gelebilecek olan saldırılara karşı korumak için dış güvenlik ve vatandaşlar arasında çıkabilecek anlaşmazlıkları çözüme bağlamak için adalet fonksiyonlarıdır. Bunların dışında devletin ek fonksiyonlar üstlenmesi, kaçınılmaz olarak masum insanlara karşı güç kullanılmasını gerektirir ve objektivist açıdan savunulamaz:

Bir hükümete düşen tek uygun görev, insanların haklarını korumaktır, bunun anlamı da insanları fiziksel şiddetten korumak demektir. Doğru dürüst bir hükümet yalnızca polislik eder, insanların öz-savunması görevini üstlenir... ve ancak kuvvet kullanmayı başlatanlara karşı kuvvet kullanır. Devlete uygun görevler şunlardır: sizi suçlulardan koruyacak polislik; yabancı istilacılardan koruyacak ordu; bir de malınızı korumak, anlaşmaları başkalarının sahtekârlığından korumak, anlaşmazlıkları rasyonel kurallara göre, rasyonel kanunlara göre çözmek için mahkemeler. Ama kimseye kuvvet kullanmamış insanlara karşı silah kullanan bir yönetim, ahlakı yok etmek üzere tasarlanmış bir cehennem makinesidir. Böyle bir hükümet, tek ahlakî amacını tersyüz etmiş olur, koruyucu rolünden çıkıp insanoğlunun en tehlikeli düşmanı rolüne bürünür, polis olmaktan çıkar, kendini koruma hakkı elinden alınmış insanlara şiddet uygulayan suçluların koruyucusu olur. Böyle bir hükümet, ahlakın yerine başka türlü bir sosyal sistem getirmiştir: komşuna istediğini yapabilirsin, yeter ki senin çeten, onun çetesinden büyük olsun, demek istemektedir. (Rand, 2007:1092)

Devletin fonksiyonlarının iç güvenlik, dış savunma ve adalet ile sınırlandırılması, vatandaşların haklarının devlet güvencesinde olmasını ve devletin gereğinden fazla büyüyerek bu hakları ihlal etmesinin önlenmesini sağlar. Objektif ilkelere bağlı sınırlı devletin, vatandaşların (diğerlerine karşı güç kullanımını başlatmadıkları müddetçe) istedikleri şekilde düşünmelerini ve eylemde bulunmalarını engellememesi gerekir. Başlıca insan haklarından biri olan özgürlük, insanın yanlış tercihlerde bulunma ve bu tercihlerin sonuçlarına katlanma özgürlüğünü de içerir. Bu nedenle, devletin doğru davranışları tespit edip bunları vatandaşlarına dayatması kabul edilemez. İnsanların sadece devletin istediği şekilde yaşayabildikleri bir ortam, özgürlük ortamı değildir. Objektivist felsefenin devlet tarafından desteklenmesi ve vatandaşlara benimsetilmesi bile devletin yerine getirmesi gereken bir görev değildir. Bu görev vatandaşlara aittir; vatandaşlar, kendi özgür iradeleriyle devletin objektif felsefeye bağlı kalıp kalmadığını gözlemleyebilir ve gerektiğinde devlet aygıtı içerisinde uygun değişiklikleri gerçekleştirmek için siyasal faaliyetlerde bulunabilirler. Güç kullanma tekeline sahip olan devletin, doğru ya da yanlış herhangi bir düşüncüyü vatandaşlarına dayatması, onu vatandaşlarının haklarını koruyan bir aygıt olmaktan çıkarır; özgür düşüncenin ve özgür zihinlerin düşmanı haline getirir (Peikoff, 1993:367).

Ahlakî ve Objektif Bir Sistem Olarak Kapitalizm

Ayn Rand, kapitalizmi, “tüm mülkiyetin özel olarak sahiplenildiği, mülkiyet hakları da dâhil, bireysel hakları tanımaya dayalı olan sosyal bir sistem” olarak tanımlamaktadır (Rand, 2004:16). Bu tanım, objektif ilkelere bağlı ahlakî bir devletin fonksiyonlarıyla tam bir uyum içerisinde. Bireysel hakların tanınması, her şeyden önce toplumda insanların birbirlerine karşı güç kullanımını başlatabilmelerinin önlenmesini gerekli kılar. Kapitalist bir düzende devlet, iç ve dış güvenlik ile adaleti sağlayan kurumları vasıtasıyla bireysel hakları garanti altına alır ve ekonomik alanda hiçbir faaliyette bulunmaz. Devletle ekonominin birbirinden ayrılması, tıpkı gerçek anlamda laik bir ülkede devletle dinin birbirinden ayrılması gibidir. Devlet, ekonomik faaliyetlerde bulunmaz, vatandaşlarının (objektif yasalara uygun) ekonomik faaliyetlerine müdahale etmez, onları regülasyona tâbi tutmaz ve bu faaliyetlerin kendi fonksiyonlarını engellemesine ya da etkilemesine izin vermez.

Ayn Rand, kendi tanımına uygun bir kapitalizmin geçmişte dünya üzerinde hiçbir zaman gerçekleşmediğinin farkındadır. Dünyada kapitalizme en fazla yaklaşılan dönemin Sanayi Devriminden sonra on dokuzuncu yüzyılda Batı Avrupa’da ve Amerika’da yaşandığını düşünmektedir. Ona göre kapitalizm, geçmişin değil, -eğer insanlar doğru felsefeyi benimserlerse- geleceğin ekonomik sistemidir. (Rand, 2004:43-44; Rand, 2006:45)

Ahlakî bir ekonomik sistemin ayırt edici özelliği, insanın yaşam hakkını ve yaşam hakkının türevleri olan özgürlük, mülkiyet ve mutluluğu arama haklarını koruyor olmasıdır. Bütün bu haklar, birbirleriyle bağlantılıdır; birinin ihlali diğerlerinin de ihlali anlamına gelir. Kapitalizm, diğer temel insan hakları yanında mülkiyet hakkını eksiksiz ve tavizsiz koruyan yegâne ekonomik sistemdir. İnsan, yaşamak için aklının rehberliğinde çalışmak ve üretmek zorundadır. Eğer insan kendi emeğinin ürünü üzerinde mülkiyet hakkına sahip olamazsa, hayatını kendisinin kontrol etmesi mümkün olmaz. Kendi amaçlarını gerçekleştirmek için kullanabileceği araçlardan mahrum olur, özgürlüğü ve mutluluğu yakalama şansını kaybeder. Özel mülkiyet kurumu sayesinde, kapitalist bir toplumda bütün insan ilişkilerinin gönüllülük esasına dayanması mümkün olur. Bütün ekonomik faaliyetlerde insanlar kendi özgür iradeleriyle kendi belirledikleri değerleri elde etmek için, anlaşmalara ve sözleşmelere dayalı olarak, devletin yönlendirmesine ve müdahalesine tâbi olmadan, birbirleriyle iş yaparlar.

Ayn Rand’a göre, kapitalizmin ahlakî üstünlüğü, kamunun genel çıkarını sağlaması ya da toplum için en yararlı sonuçları doğurması değildir. Kapitalizmin diğer tüm toplumsal-ekonomik sistemlere göre, genel olarak bir toplumdaki insanların refahını çok daha fazla artırdığı doğrudur. Ancak, kapitalizmi ahlakî açıdan haklı kılan şey, kamu çıkarını sağlaması değil, bireyin akılcı doğasına uygun tek sistem olmasıdır. Ahlakın temel standardı, insan hayatıdır; kapitalizm, insanın kendi doğasına uygun yaşamasına, aklını özgürce kullanarak hayatta kalmasına ve kendi hayatını ve mutluluğunu başlıca amacı olarak belirlemesine imkân sağladığı için ahlakîdir. Kapitalizmi “ortak fayda” ya da “kamu çıkarı” gibi objektif bir şekilde tanımlanamayacak bir kavramla savunmaya kalkışmak, objektivist açıdan kabul edilemez. Kamu ve toplum kelimeleri, belirli ortak özelliklere sahip çok sayıda farklı bireyi ifade etmektedirler. Kendi başlarına, onları oluşturan bireylerden ayrılmış şekilde var olmadıkları için “kamu çıkarı” ya da “toplumun (ortak) faydası” gibi ifadeler anlamsızdır. “Fayda” ve “değer” sadece bireysel canlılar için geçerli olabilir. Toplum farklı bireyleri içerdiğinden ve farklı bireylerin farklı tercihleri ve değerleri olduğundan, bütün insanların üzerinde mutabık kalabileceği bir değerler skalası oluşturmak ve buna dayanarak bir “ortak fayda” belirlemek imkânsızdır. “Ortak fayda,” toplumu oluşturan insanların faydalarının bir toplamı şeklinde tanımlandığında bile pratik bir değeri olmayacaktır. Çünkü tek tek bütün bireyler için faydanın ne olduğu, bunların düzeylerinin belirlenmesi ve daha sonra toplamalarının alınması, hiç kimsenin çözemeyeceği bir problem olarak kalmaktadır. “Ortak fayda” kavramının toplumun üyelerinin bireysel faydalarından ayrı ve üstün bir fayda türü olarak –yanlış bir şekilde– tanımlanması ise bu kavramın bir ahlak kılavuzu olarak değil, ahlakîlikten kaçış aracı olarak kullanılmasına yol açmaktadır. Bu şekilde tanımlanmış bir “ortak fayda” kavramı, bazı insanların (“ortak fayda” ile paralel olan) faydalarının diğer bazı insanların faydalarından daha üstün olduğunu ima eder. Devletin ekonomik faaliyetlerde bulunduğu ve bu amaçla elindeki güç kullanma tekelini kullandığı bir düzende, “ortak faydanın” ne tür bir fayda olduğu, diğer bir deyişle kimlerin faydasıyla uyumlu ve paralel olduğu, devleti yönetenlerce belirlenir ve kaçınılmaz olarak geniş çaplı hak ihlallerine yol açar:

Bir toplumun “ortak fayda”sı, onun üyelerinin bireysel faydalarından ayrı ve üstün bir şey olarak görüldüğünde, bu durum bazı insanların faydalı davranışlarının [çıkarlarının] diğer insanların faydalı davranışlarından [çıkarlarından] üstün tutulduğu anlamına gelir; ve diğerleri kurban edilecek hayvanlar konumuna indirilir. Bu gibi durumlarda “ortak faydanın” açık bir şekilde azınlığa veya bireye karşı “çoğunluğun faydası” olduğu varsayılır. Bu varsayımın *gizli* olması çok önemlidir: en kolektivist zihniyetler bile bunu ahlaken haklı göstermenin imkânsızlığının farkındadır. Fakat “çoğunluğun faydası” da sadece bir aldatmaca ve hayaldir: aslında bir bireyin haklarının ihlali, tüm hakların ortadan kaldırılması anlamına geldiğinden, bu durum çaresiz çoğunluğu fiziksel güç ile yönetmeye yönelik herhangi bir çetenin kucağına atar; ta ki bu çete de kendini “toplumun sesi” olarak gören ve aynı araçları kullanan bir başka çete tarafından alaşağı edilene kadar. (Rand, 2004:18-19)

Objektivist ahlak anlayışı, insanın kendi çıkarlarını düşünmesini ahlakî bir tutum olarak kabul eder ve insanın kendi ahlakî davranışlarının faydalanıcısının yine kendisi olmasını savunur. Bu açıdan, akılcı egoizm, yani bireyin akılcı bir şekilde kendi çıkarlarıyla ilgilenmesi, kendi hayatını kendi çabalarıyla sürdürmesi ve kimsenin bir başkası için kendini feda etmemesi, ahlakî bir ilkedir. Kapitalizm ile akılcı egoizm arasındaki bağlantı, özellikle “kâr güdüsü”nün kapitalist bir ekonomide oynadığı rolde kendisini gösterir. Kâr güdüsü, insanların ekonomik faaliyetlerde bulunurken kendi çıkarlarını düşünmelerini ve kendileri için maddî değerler elde etme amacını gözetmelerini dile getirir. Objektivist açıdan, insanların kâr güdüsüyle hareket etmeleri tamamen ahlakî bir davranıştır. Kâr, bir ekonomik faaliyetin sahibinin (işadamlarının) maliyetleri ve geliri arasındaki farktır. İnsanların talep ettikleri malların üretimlerinin gerçekleştirilmesi, ekonomideki tasarrufların doğru yatırımlara yönlendirilebilmesine bağlıdır. Tasarrufların borçlanma yoluyla yatırımların finansmanında kullanılması, gelecekte (yatırımlar tamamlanıp üretim safhasına geçildiğinde) hangi mal ve hizmetlerin talep edileceğinin tahmin edilmesi, üretim faaliyetleri için kullanılması gereken makinelerin, ara malların ve insan gücünün temini ve bunların koordinasyon halinde üretim için seferber edilmeleri, çok çetin ve riskli bir organizasyon sürecini gerektirir. İşadamları, bu tür organizasyonları gerçekleştiren kişilerdir. Kâr, başarılı işadamlarının, ahlakî erdemleri karşılığında, daha açık bir ifadeyle, uzun-dönemli düşünebilme, sebat etme, cesur olma, akılcı davranma gibi erdemleri karşılığında elde ettikleri bir değerdir. Bir işadamlarının kârının düzeyi, ürettiği mallara tüketicilerin verdiği değerle, kendisinin o malları üretebilmek için kullandığı üretim araçlarına verdiği değer arasındaki fark tarafından belirlenir. Kârların yüksekliği, net değer yaratımının yüksekliğini; kârların düşüklüğü, net değer yaratımının düşüklüğünü gösterir. İşadamlarının ya da herhangi bir ekonomik aktörün, kapitalist bir ekonomide elde ettiği kârların yüksekliği nedeniyle kınanması, net değer yaratımının ve doğrudan üretimin kınanması anlamına gelir ve büyük bir ahlaksızlıktır.

Kapitalist bir ekonomide, kârların yanı sıra diğer gelirler, ücretler, faizler ve rantlar da bütün mal ve hizmetlerin piyasalarda belirlenen fiyatlarına bağlıdır. Ayn Rand, piyasa fiyatlarının objektif değerler olduğunu ve objektif bir değerler teorisine dayanan tek toplumsal-ekonomik sistemin kapitalizm olduğunu düşünmektedir. Değerlerin doğası konusunda ikinci, sübjektif ve objektif olmak üzere üç temel teori bulunmaktadır. Bir ekonomideki mal ve hizmetlerin değerleri bağlamında bu üç teorinin karşılaştırılması, neden ikinci veya sübjektif değerler teorisinin değil de objektif değerler teorisinin kapitalist bir sistemde geçerli olduğunun anlaşılması bakımından önemlidir.¹⁰ İkinci teori, malların değerlerinin, o malları kullananların veya kullanmayı planlayanların değerlendirmeleriyle hiçbir ilgisi olmayan bir şekilde, malların doğasında bulunduğunu (mündemiç olduğunu) savunur. Sübjektivist teori, malların değerlerinin, bu malların gerçeklikleriyle ve doğalarıyla hiçbir ilgisi olmadığını, sadece bu malları değerlendiren insanların duyguları, arzuları ya da kaprisleri sonucunda belirlendiğini ve her insan için bu değerlendirmenin farklı olduğunu öne sürer. İkinci teori, değeri insan bilincinden soyutlarken sübjektif teori de gerçeklikten soyutlar. Objektif teori ise malların değerlerinin, o malların gerçekliklerinin (niteliklerinin) insan bilinciyle (akılcı) bir şekilde değerlendirilmesi sonucunda belirlendiğini savunmaktadır. İkinci ve sübjektif teorilerden farklı olarak objektif teori, malların değerlerinin ne o malların gerçek doğalarından ne de o malları kullanan ya da kullanacak olan insanların bilinçli değerlendirmelerinden ayrıştırılabileceğini ifade eder.

¹⁰ Ayn Rand’ın tanımladığı şekilde ikinci, sübjektif ve objektif değer teorileri, iktisat literatüründeki ikinci, sübjektif ve objektif değer teorilerinden farklıdır. İktisat literatüründe; objektif değer teorisi (theory of objective value), ikinci değer teorisi (intrinsic value theory) adıyla da anılır ve bir malın değerinin, o malın içinde bulunan maliyet unsurlarından (genel olarak kullanılan emek-zamandan) kaynaklandığını savunur; sübjektif değer teorisi (subjective theory of value) ise, malların değerlerinin, tüketicilerin ve kullanıcıların sübjektif değerlendirmeleri sonucunda arz ve talep mekanizması vasıtasıyla belirlendiğini belirtir.

İkinci ve sübjektif teoriler, kapitalizm dışındaki bütün toplumsal-ekonomik sistemler ve bu sistemlerin gerekli kıldığı devlet müdahaleleri için teorik bir zemin oluştururlar. Devletin ekonomiye sınırlı ya da tamamen müdahale ettiği bir ekonomide, kamuda fiyatları belirleme yetkisine sahip bir devlet görevlisinin, malların gerçek değerinin o malların içinde içkin bir şekilde yer aldığını düşünmesi durumunda devletin güç kullanma tekeli “doğru” fiyatların topluma dayatılması amacıyla kullanılacaktır. Kamu otoritesinin sübjektivist değerler teorisini benimsemesi halinde, yani malların değerlerinin her insan için farklı olduğunun kabul edilmesi durumunda ise, kamu otoritesi başkalarının değerleri yerine kendi değerlerini hâkim kılmaya çalışacak ve yine kendi belirlediği fiyatları topluma devletin gücünü kullanarak dayatmaya kalkışacaktır. Her iki durumda devlet, piyasada özgür insanların gönüllü eylemlerinin bir ürünü olarak ortaya çıkan piyasa fiyatları yerine kendi belirlediği fiyatları uygulamak için masum insanlar üzerinde güç kullanımına gidecek ve ahlakî olma vasfını kazanamayacaktır.

İnsan haklarını korumaktan başka bir fonksiyonu olmayan bir devletin hüküm sürdüğü ve ekonominin tamamen serbest piyasa koşullarında işlediği kapitalist bir toplumsal-ekonomik düzen, objektif değerler teorisinin toplumsal uygulaması anlamına gelmektedir. Değerlerin insanlar tarafından akılcı bir şekilde keşfedilebilmeleri için, insanların her şeyden önce özgür olmaları gerekir. Çünkü insan akılcı ancak özgürken çalışabilir ve kendisinden beklenen işlevleri yerine getirebilir. Özgür bir insan, kendi bilgisini, amaçlarını ve çıkarlarını dikkate alarak malların değerleri konusunda sonuçlara varır ve bu vardığı sonuçlar çerçevesinde ekonomik faaliyetlerini gerçekleştirir. Malların objektif değerleri, gerçek doğalarının insan bilinci tarafından kavranması şeklinde belirlendiğinden, eğer insan bu değerlendirme işleminde hata yapar, objektiflikten uzaklaşırsa gerçeklik tarafından adeta cezalandırılır. Piyasada doğru kararlar veren, malları doğru şekilde değerlendiren ve bu doğru değerlendirmelere dayalı olarak ekonomik faaliyetlerde bulunanlar ödüllendirilir (gelirleri ve refah seviyeleri artar); yanlış kararlar veren, malları yanlış şekilde değerlendiren ve bu yanlış değerlendirmelere dayalı olarak ekonomik faaliyetlerde bulunanlar ise cezalandırılır (gelirleri ve refah seviyeleri azalır).

Ayn Rand, piyasa fiyatlarının objektif değerleri yansıttığını söylerken iki tür objektif değer ayrımı yapmaktadır: felsefî olarak objektif değer ve toplumsal olarak objektif değer. Bir malın piyasadaki değeri, o malın felsefî olarak objektif değerini değil, toplumsal olarak objektif değerini yansıtmaktadır:

“Felsefî olarak objektif” derken, insan için muhtemel olan en iyi noktadan hareketle kestirilen bir değeri, yani belli bir kategoride, belli bir dönemde ve belli bir anlamda (tanımlanmamış bir anlamda hiçbir şey kestirilemez) en büyük bilgiye sahip olan en rasyonel aklın kriterini kastediyorum. Örneğin, uçağın bisiklete nazaran insan için (*en iyi durumdaki insan için*) *objektif açıdan* ölçülemez derecede daha değerli olduğu (ve Victor Hugo’nun çalışmalarının dedikodu dergilerinin değerinden ölçülemez derecede daha büyük olduğu) rasyonel olarak ispatlanabilir. Fakat belli bir insanın entelektüel kapasitesi gerçek itirafları [dedikoduları] bile zorlukla algılıyorsa, onun yetersiz kazancının, çabasının ürününün, okuyamayacağı kitaplara harcanmasının; veya onun kendi ulaşım ihtiyaçları bir bisikletin menzilinin ötesine geçmiyorsa, havacılık sanayisinin desteklenmesi için harcanmasının hiçbir sebebi yoktur. (Diğer insanların onun edebî zevk seviyesine, onun mühendislik kapasitesine ve gelirine indirgenmesi için de hiçbir sebep yoktur. Değerler buyrukla veya oylamayla belirlenmez.)

Tıpkı savunanlarının sayısının bir fikrin doğruluğunun veya yanlışlığının bir kanıtı, bir sanat çalışmasının faydasının veya zararının, bir ürünün başarısı veya başarısızlığının bir kanıtı olamayacağı gibi, malların veya hizmetlerin serbest piyasa değerleri de onların felsefî açıdan objektif değerini temsil etmesi gerekmez, fakat sadece *sosyal açıdan* objektif değerlerini, yani belli bir zamanda, ticarete katılan tüm insanların bireysel hükümlerinin toplamını, *onların* her birinin kendi yaşamları açısından ona verdikleri değerin toplamını temsil eder. (Rand, 2004:23–24)

Kapitalist bir toplumda felsefî açıdan objektif değerleri yüksek olan malların üreticilerinin, bu tür değerleri daha düşük olan malların üreticilerinden daha az kazanıyor

olmaları, serbest bir piyasayı yöneten değerlerin sübjektif olduğu anlamına gelmez. Ayn Rand bu konuda şu örneği vermektedir: Mikroskobun felsefi olarak objektif değeri, rujdun yüksek olsa da bir ruj üreticisi bir mikroskop üreticisinden daha fazla gelir elde edebilir. Bütün gelirini kozmetik ürünlerine harcayan ve ihtiyacı olduğunda (hastalanıp doktora gittiğinde) bir mikroskobun kullanımı için ödeme yapamayan bir sekreter, acı ve nahoş bir şekilde olsa da objektif olmayı, yani geliri ile daha iyi bir bütçe yapmayı öğrenecektir. Gelirini daha akılcı bir şekilde harcamaya başlarsa ihtiyacı olduğunda mikroskobun kullanımı için yeterli parası olacaktır. Özgür bir toplumda sekreterin gelirini, hayatı boyunca hiçbir zaman kullanmayacağı ve yararlanmayacağı mallar ve hizmetler için harcaması beklenemez. Bütün bir araştırma laboratuvarının, eğitim görmediği okulların ya da bir uzay gemisinin finansmanı için ondan vergi kesilemez. Kapitalist bir toplumda sekreterin ya da herhangi bir vatandaşın yapması gereken hiçbir “toplumsal görevi” yoktur, sadece kendi yaşamından sorumludur ve kendi doğasına uygun bir şekilde akılcı bir hayat sürmesi ondan beklenir (Rand 2004:24–25).

Serbest piyasa, doğası gereği insanları objektif olmaya, diğer bir deyişle objektivist anlamda daha akılcı ve ahlakî olmaya özendirir. Yatırımlarını tüketici tercihleri doğrultusunda belirleyen, maliyetlerini düşük tutmak için gerekli özeni ve çabayı gösteren, üretim süreçlerinde akılcılıktan ayrılmayan ve sonuçta içinde bulundukları sektörlerde en ucuz ve en kaliteli ürünleri üreten sanayiciler, en büyük maddî ödülleri kazanırlar. Üretim faaliyetlerinde akılcılıktan uzaklaşanlar, yani maliyetlerini düşürmek ve ürünlerinin kalitesini artırmak için gerekli olan davranışları gerçekleştirmeyenler ise düşen piyasa payları nedeniyle kârlarında düşüşlerle ve hatta zararlarla karşılaşır. Durumlarını düzeltmek için tekrar akılcı davranmaktan başka çareleri yoktur, akılcılıktan uzak davranışlarda ısrar etmeleri piyasadan tamamen silinmelerine yol açar. Devletin hiçbir ekonomik faaliyette bulunmadığı bir toplumsal-ekonomik sistemde, hiçbir sektör yanlışları ya da yetersizlikleri nedeniyle devletten destek sağlayamaz, hiçbir şirket devlet tarafından iflastan kurtarılmayı bekleyemez. Kapitalizm, doğru, akılcı ve ahlakî davranışları ödüllendiren, yanlış, akıl dışı ve gayri-ahlakî davranışları cezalandıran bir sistemdir. Burada altı çizilmesi gereken husus, bu ödüllendirme ve cezalandırma işlemlerinin bir otoritenin buyrukları ve fiziksel güç kullanımı yoluyla değil, serbest piyasanın erdemi sayesinde gerçekleşiyor olmasıdır.

Kapitalizm, karşıtlarının iddialarının aksine, güçlülerin (üretim kapasiteleri yüksek olanların) zayıflara (üretim kapasitesi düşük olanlara) zarar verdiği bir sistem değildir. Maddî varlıkların yalnızca o varlıkları ellerinde bulunduran ve tüketenlere fayda sağlamasına karşın bilgi sınırsızca paylaşılabılır ve çok sayıda insanın aynı anda fayda sağlamasına, değerler elde etmesine yol açar. Yeni bir bilginin keşfedilmesi ve üretimde kullanılması, bütün ekonomide verimlilik artışı sağlar. Üretimde yeni bilgilerin kullanılmasına öncülük eden bilim adamları, mucitler, mühendisler ve sanayicilerle üretilen ürünlerin pazarlanmasında ve dolayısıyla yeni bilgi kullanılarak gerçekleştirilen üretimin uzun dönemde aksamadan devam etmesinde rol oynayan tüccarlar sayesinde, üretim kapasitesi düşük olan ve yalnızca basit, rutin ve fiziksel işleri gerçekleştirebilecek olanlar, işlerinin kendilerinden beklediği zihinsel çaba ile karşılaştırıldığında çok yüksek bir ödeme alırlar:

Yeni bir icat yaratan insan, ne tür bir servet kazanmış olursa olsun, kaç milyona sahip olursa olsun, harcadığı zihinsel enerjiye oranlandığında çok düşük bir maddesel karşılık alır. Ama o ürünü üreten fabrikada hademelik yapan adam, işinin gerektirdiği zihinsel çabaya oranla çok yüksek bir meblağ alır. Aynı şey, aradaki kademelerde çalışan tüm insanlar için geçerlidir, ihtiras ve yetenek düzeyleri ne olursa olsun, bu değişmez. Entelektüel piramidin tepesindeki adam, tüm alttakilere en çok katkıda bulunur, ama karşılığında yalnızca maddesel ödemeyi alır, diğerleri ona, harcadığı zamana katkı olarak hiçbir entelektüel ikramiye ödemez. Piramidin dibinde olan, kendi başına bırakılsa yeteneksizliği nedeniyle aklıktan ölecek olan adamsa, yukarıdakilere hiçbir katkıda bulunmadığı halde, kendinden üstte bulunanların hepsinin beyninden ikramiye almaktadır. İşte entelektüel güçlülerle entelektüel zayıflar arasındaki “rekabet” böyle bir şeydir. Güçlüleri habire suçladığınız “sömürü”nün asıl niteliği budur. (Rand, 2007:1094)

Kapitalizm, sadece yurtiçinde genel olarak insanlara yüksek bir refah düzeyi sağlamakla ve insan haklarını korumakla kalmaz, aynı zamanda dünya barışının korunmasına ve savaşların ortadan kalkmasına da uygun bir ortam sağlar. Bireysel hakları savunmak ilkesi üzerine kurulu bir devlet, kendi masum vatandaşlarına karşı fiziksel güç kullanımını başlatamayacağı gibi başka bir ülkeye karşı güç kullanarak ekonomik ya da siyasal bir üstünlük elde etmeyi de umamaz. Kapitalizmin savaşa temelden karşı olan tek sistem olduğunu savunan Ayn Rand'ın bu konudaki temel argümanları, özgür ve üretken insanların savaştan kazanacakları hiçbir şeyin olmaması ve kapitalizmin dış politikasının esasının serbest ticarete dayanmasıdır. Savaşlar, can kayıplarına ve büyük trajedilere yol açmalarının yanı sıra ekonomik açıdan geniş çaplı yıkımlara neden olurlar. Kapitalist bir ekonomide; servet, devletin değil, vatandaşların mülkiyetindedir; büyük çaplı bir kamu hazinesi bulunmaz ve savaşın finansmanı, vatandaşların ödedikleri vergilerinden sağlanmak zorundadır. Vatandaşlar, savaşın kazanılması durumunda, ekonomik yıkım, yüksek vergiler ve ticaretin engellenmesi nedeniyle maruz kaldıkları zararların giderilemeyeceğinin farkındadırlar. Ekonomik çıkarlarının, barıştan yana olduğu konusunda kuşkuya kapılmazlar. Kapitalist bir ekonomide üreticiler, yurt içinde ve yurt dışında piyasalardaki paylarını serbest rekabetle ele geçirmeye çalışırlar. Devlet müdahalesine karşı, serbest rekabetten yana olanların savaşla kazanılacak bir piyasaya ihtiyaçları yoktur. Savaşı isteyenler, devletin silahlı gücüyle ele geçirilecek olan pazarları dış rekabete kapamak, buralarda imtiyazlar elde etmek isteyen, devletçilik yanlılarıdır. Karma ekonomilerde devlet desteği sağlayarak rant elde etmek isteyen ahlaksız işadamları, yurtdışında da devletin ele geçireceği topraklarda devlet koruması altında ekonomik faaliyetlerde bulunmayı arzulamaktadırlar. Bütün bunlar, devlet müdahalelerinin ve harcamalarının finansmanı için vergi ödeyen ama karşılığında hiçbir şey almayan üretici ve rekabetçi işadamlarının aleyhine gerçekleşmektedir. Bu politikalar, “kamu çıkarı,” “güçlü ordu,” ve “ulusal onur” tarzında söylemlerle kolektivizm taraftarlığı yapan entelektüeller tarafından savunulmaktadır. Servetin kamu mülkiyetinde olduğu bir toplumsal-ekonomik sistemde vatandaşlar, savaşın kazanılması durumunda devletten kendilerine daha fazla kaynak aktarılacağı gibi bir düşünceye kolayca kapılabilirler. Zaten ahlakî sınırlarının (iç güvenlik, dış savunma ve adalet fonksiyonlarının) ötesine geçen ve insan haklarını ihlal eden bir devlet, vatandaşlarını propaganda yoluyla kendisi için feda edilecek kurbanlar şeklinde eğitmiştir. Vatandaşların büyük çoğunluğu, savaştan hiçbir bireysel çıkarları olmadığını kavrayabilse bile, devletin ya da kamunun çıkarları öyle gerektirdiği için savaşı desteklemeyi ve bu uğurda fedakârlıklarda bulunmayı, yerine getirmeleri gereken bir görev olarak kabul ederler. Devlet ya da herhangi bir kolektif (ulus, halk, sınıf, din, mezhep vs.) için kendi ölümlerine razı olabilen insanlar, yabancıların katledilmesinin neden ahlakî olmadığını kavrayamazlar.¹¹

¹¹ Ayn Rand, tek taraflı barışseverliğin saldırganlığa davetiye çıkaracağını farkındadır. Ülkelerin kendilerine saldırıldığında, kendilerini savunmaya hakları olduğunu, ancak bu durumun dahi zorunlu askerlik hizmetini haklı çıkaramayacağını düşünmekte, zorunlu askerliği, bireyin yaşam hakkının ihlali olarak değerlendirmektedir. Ayn Rand'a göre ülke saldırıya uğradığında yurt savunmasını en iyi şekilde gerçekleştirebilecek olan ordu, gönüllülerden oluşan bir ordudur. (Rand, 2004,46)

KAYNAKÇA

REFERANSLAR (YAZIDA ALINTI YAPILAN KAYNAKLAR)

- BINSWANGER, Harry (ed), *The Ayn Rand Lexicon: Objectivism from A to Z*, New York: New American Library, 1986; New York: Meridian, 1988.
- HELLER, Anne C., *Ayn Rand and the World She Made*, New York: Nan A. Talese, 2009.
- PEIKOFF, Leonard, *Objectivism: The Philosophy of Ayn Rand*, New York: Meridian, 1993.
- RAND, Ayn, *The Voice of Reason: Essays in Objectivist Thought*, Edited by Leonard Peikoff, New York: Meridian, 1990.
- RAND, Ayn, *Introduction to Objectivist Epistemology*, Expanded 2nd edition contains portions of transcripts of Ayn Rand's four workshops on epistemology, 1969–71. Edited by Harry Binswanger and Leonard Peikoff, New York: Meridian, 1999.
- RAND, Ayn, *Kapitalizm: Bilinmeyen İdeal*, (Çev. Nejdett Kandemir), İstanbul: Plato Film Yayınları, 2004.
- RAND, Ayn, *İhtiyacımız Olan Felsefe*, (Çev. Nejdett Kandemir), İstanbul: Plato Film Yayınları, İkinci Baskı, 2005.
- RAND, Ayn, *Bencilliğin Erdemi*, (Çev. Nejdett Kandemir), İstanbul: Plato Film Yayınları, 2006.
- RAND, Ayn, *Atlas Silkindi*, (Çev. Belkıs Dışbudak), İstanbul: Plato Film Yayınları, İkinci Baskı, 2007.

AYN RAND'IN ESERLERİ, ONUN HAKKINDAKİ ESERLER VE OBJEKTİVİZM FELSEFESİ HAKKINDAKİ ESERLER

İNGİLİZCE

- BADHWAR, Neera K., *Is Virtue Only a Means to Happiness? An Analysis Of Virtue And Happiness In Ayn Rand's Writings*, New York: The Objectivist Center, 2001.
- BAKER, James T., *Ayn Rand*, Boston, MA: Twayne Publishers, 1987.
- BERNSTEIN, Andrew, *The Capitalist Manifesto: The Historic, Economic and Philosophic Case for Laissez-faire*, Lanham, MD: University Press of America, 2005.
- BERNSTEIN, Andrew, *Objectivism in One Lesson: An Introduction to the Philosophy of Ayn Rand*, Lanham, MD: Hamilton Books, 2009.
- BERSNSTEIN, Andrew, *Ayn Rand for Beginners*, For Beginners series, Illustrations by Own Brozman, Hanover, NH: Steerforth Press, 2009.
- BINSWANGER, Harry (ed), *The Ayn Rand Lexicon: Objectivism from A to Z*, New York: New American Library, 1986; New York: Meridian, 1988.
- BINSWANGER, Harry, *The Biological Basis of Teleological Concepts*, Los Angeles: Ayn Rand Institute Press, 1990.
- BISHOP, Lloyd, *In Defense of Altruism: Inadequacies of Ayn Rand's Ethics and Psychological Egoism*, New Orleans: University Press of the South, 2001.

- BRANDEN, Barbara, *The Passion of Ayn Rand*, New York: Doubleday, 1986.
- BRANDEN, Barbara and BRANDEN, Nathaniel, *Who Is Ayn Rand?*, New York: Random House, 1962.
- BRANDEN, Nathaniel, *The Psychology of Self-Esteem: A New Concept of Man's Psychological Nature*, Los Angeles: Nash Publishing, 1969.
- BRANDEN, Nathaniel, *My Years with Ayn Rand*, Hoboken, NJ: Jossey-Bass, 1999.
- BRANDEN, Nathaniel, *The Vision of Ayn Rand: The Basic Principles of Objectivism*, Cobden Press, 2009.
- BRITTING, Jeff, *Ayn Rand*, New York: The Overlook Press, 2004.
- BURNS, Jeniffer, *Goddess of the Market: Ayn Rand and the American Right*, New York: Oxford University Press, 2009.
- DEN UYL, Douglas J. and RASMUSSEN, Douglas B. (eds), *The Philosophic Thought of Ayn Rand*, Chicago: University of Illinois Press, 1984.
- DEN UYL, Douglas J., *The Fountainhead: An American Novel*, Twayne's Masterwork Studies series, New York: Twayne Publishers, 1999.
- DOHERTY, Brian, *Radicals for Capitalism: A Freewheeling History of the Modern American Libertarian Movement*, New York: Public Affairs, 2007.
- ELLIS, Albert, *Is Objectivism a Religion*, New York: Institute for Rational Living Press, 1968.
- ELLIS, Albert, *Are Capitalism, Objectivism, and Libertarianism Religions? Yes!*, Santa Barbara, CA: Walden Three, 2006.
- GLADSTEIN, Mimi Reisel, *The Ayn Rand Companion*, Westport, CT: Greenwood Press, 1984.
- GLADSTEIN, Mimi Reisel and SCIABARRA, Chris Matthew (eds) *Feminist Interpretations of Ayn Rand*, University Park, PA: Pennsylvania State University Press, 1999.
- GLADSTEIN, Mimi Reisel, *Atlas Shrugged: Manifesto of the Mind*, Twayne's Masterwork Studies series. New York: Twayne Publishers, 2000.
- GLADSTEIN, Mimi Reisel, *Ayn Rand. Major Conservative and Libertarian Thinkers series*, New York: Continuum, 2009.
- GOTTHELF, Allan, *On Ayn Rand*, Wadsworth Philosophers Series, Belmont, CA: Wadsworth Publishing, 2000.
- HAMEL, Virginia L. L., *In Defense of Ayn Rand*, Brookline, MA: New Beacon Publications, 1990.
- HELLER, Anne C., *Ayn Rand and the World She Made*, New York: Nan A. Talese, 2009.
- HOLZER, Erika, *Ayn Rand: My Fiction Writing Teacher*, Indio, CA: Madison Press, 2005.
- HUDGINS, Edward, *An Objectivist Secular Reader*, Washington, DC: The Atlas Society, 2008.
- JOHNSON, Donald Leslie, *The Fountainheads: Wright, Rand, the FBI and Hollywood*. Jefferson, NC: McFarland & Company, 2005.
- KELLEY, David, *The Evidence of the Senses: A Realist Theory of Perception*, Baton Rouge, LA: Louisiana State University Press, 1986.

- KELLEY, David, *The Contested Legacy of Ayn Rand: Truth and Toleration in Objectivism*, New Brunswick, NJ: Transaction Publishers, 2000.
- LONG, Roderick T., *Reason and Value: Rand versus Aristotle*, Objectivist Studies Monographs, Poughkeepsie, NY: The Objectivist Center, 2000.
- MACHAN, Tibor R., *Ayn Rand, Masterworks in the Western Tradition*, New York: Peter Lang Publishing, 2000.
- MACHAN, Tibor R. (ed), *Ayn Rand at 100*, New Delhi, India: Pragun Publications, 2006.
- MAYHEW, Robert (ed), *Essays on Ayn Rand's "We the Living"*, United Kingdom: Lexington Books, 2004.
- MAYHEW, Robert (ed), *Essays on Ayn Rand's "Anthem"*, United Kingdom: Lexington Books, 2005.
- MAYHEW, Robert, *Ayn Rand and "Song of Russia": Communism and Anti-Communism in 1940s Hollywood*, Lanham, MD: Scarecrow Press, 2005.
- MAYHEW, Robert (ed), *Essays on Ayn Rand's "Fountainhead"*, United Kingdom: Lexington Books, 2007.
- MAYHEW, Robert (ed), *Essays on Ayn Rand's "Atlas Shrugged"*, Lanham, MD: Lexington Books, 2009.
- MERRILL, Ronald E., *The Ideas of Ayn Rand*, Chicago: Open Court Press, 1991.
- NYQUIST, Greg, *Ayn Rand Contra Human Nature*, Lincoln, NE: Writers Club Press, 2001.
- O'NEILL, William F., *With Charity Toward None: An Analysis of Ayn Rand's Philosophy*, New York: Philosophical Library, 1971.
- PAXTON, Michael, *Ayn Rand: A Sense of Life*, Layton, UT: Gibbs Smith, 1998.
- PAUL, Ellen Frankel, MILLER, Fred D., Jr. and PAUL, Jeffrey (eds), *Objectivism, Subjectivism, and Relativism in Ethics*, New York: Cambridge University Press, 2008.
- PEIKOFF, Leonard, *The Ominous Parallels: The End of Freedom in America*, New York: Stein & Day, 1982.
- PEIKOFF, Leonard, *Objectivism: The Philosophy of Ayn Rand*, New York: Meridian, 1993.
- PERINN, Vincent L., *Ayn Rand: First Descriptive Bibliography*, Rockville, MD: Quill & Brush, 1990.
- PODRITSKE, Marlene & SCHWARTZ, Peter (eds), *Objectively Speaking: Ayn Rand Interviewed*, Lanham, MD: Lexington Books, 2009.
- RAIMONDO, Justin, *Reclaiming the American Right: The Lost Legacy of the Conservative Movement*, Burlingame, CA: Center for Libertarian Studies, 1993.
- RAND, Ayn, *We the Living*, New York: Macmillan, 1936; New York: Signet, 1995.
- RAND, Ayn, *Anthem*, England: Cassell, 1938; 50th anniversary edition, New York: Signet, 1995.
- RAND, Ayn, *The Fountainhead*, New York: Bobbs-Merrill, 1943; New York: Plume, 1994.
- RAND, Ayn, *Atlas Shrugged*, New York: Random House, 1957; New York: Plume, 1999.
- RAND, Ayn, *For the New Intellectual*, New York: Random House, 1961; New York: Signet, 1963.

- RAND, Ayn, *The Virtue of Selfishness: A New Concept of Egoism*, New York: Signet, 1963; New York: New American Library, 1964.
- RAND, Ayn, *Capitalism: The Unknown Ideal*, New York: New American Library, 1966; New York: Signet, 1967.
- RAND, Ayn, *The Romantic Manifesto*, New York: World Publishing Company, 1969; New York: Signet, 1971.
- RAND, Ayn, *The New Left: The Anti-Industrial Revolution*, New York: Signet, 1971; Expanded second edition published by New American Library in 1975.
- RAND, Ayn, *Introduction to Objectivist Epistemology*, New York: New American Library, 1979; New York: Meridian, 1990; Expanded 2nd edition contains portions of transcripts of Ayn Rand's four workshops on epistemology, 1969–71. Edited by Harry Binswanger and Leonard Peikoff, New York: Meridian, 1999.
- RAND, Ayn, *Philosophy: Who Needs It*, New York: Bobbs-Merrill, 1982.
- RAND, Ayn, *The Early Ayn Rand: A Selection from Her Unpublished Fiction*, Edited by Leonard Peikoff, New York: New American Library, 1984; New York: Signet, 1986.
- RAND, Ayn, *The Voice of Reason: Essays in Objectivist Thought*, Edited by Leonard Peikoff, New York: New American Library, 1989; New York: Meridian, 1990.
- RAND, Ayn, *The Ayn Rand Column: Written for the Los Angeles Times*, Edited by Peter Schwartz, Oceanside, CA: Second Renaissance Books, 1991; Expanded second edition published by Second Renaissance Books in 1998
- RAND, Ayn, *Ayn Rand's Marginalia*, Edited by Robert Mayhew, Irvine, CA: Second Renaissance Books, 1995.
- RAND, Ayn, *Letters of Ayn Rand*, Edited by Michael S. Berliner, Translated by Dina Garmong, New York: Dutton, 1995; New York: Plume, 1999.
- RAND, Ayn, *Journals of Ayn Rand*, Edited by David Harriman, Translated by Dina Garmong, New York: Dutton, 1997; New York: Plume, 1999.
- RAND, Ayn, *The Illustrated Fountainhead*, Irvine, CA: 1998.
- RAND, Ayn, *Return of the Primitive: The Anti-Industrial Revolution*, Edited by Peter Schwartz, New York: Meridian, 1999
- RAND, Ayn, *Russian Writings on Hollywood*, Edited by Michael S. Berliner, Translated by Dina Garmong, Los Angeles: Ayn Rand Institute Press, 1999.
- RAND, Ayn, *The Ayn Rand Reader*, Edited by Gary Hull and Leonard Peikoff, New York: Plume, 1999.
- RAND, Ayn, *Why Businessmen Need Philosophy*, Edited by Richard E. Ralston, Los Angeles: Ayn Rand Institute Press, 1999.
- RAND, Ayn, *The Art of Fiction*, Edited by Tore Boeckmann, New York: Plume, 2000.
- RAND, Ayn, *The Art of Nonfiction*, Edited by Robert Mayhew, New York: Plume, 2001.
- RAND, Ayn, *Ayn Rand Answers*, Edited by Robert Mayhew, New York: New American Library, 2005.
- RAND, Ayn, *Three Plays*, New York: Signet, 2005.

- ROBBINS, John W., *Without a Prayer: Ayn Rand and the Close of Her System*, Hobbs, NM: Trinity Foundation, 1997.
- RYAN, Scott, *Objectivism and the Corruption of Rationality: A Critique of Ayn Rand's Epistemology*, Lincoln, NE: Writers Club Press, 2003.
- SCIABARRA, Chris Matthew, *Ayn Rand: The Russian Radical*, University Park: Pennsylvania State University Press, 1995.
- SCIABARRA, Chris Matthew, *Ayn Rand, Homosexuality, and Human Liberation*, Cape Town, South Africa: Leap Publishing, 2003.
- SEDDON, Fred, *Ayn Rand, Objectivists, and the History of Philosophy*, Lanham, MD: University Press of America, 2003.
- SIMPSON, Brian, *Markets Don't Fail!*, Lanham, MD: Lexington Books, 2005.
- SMITH, George H., *Atheism, Ayn Rand, and Other Heresies*, Buffalo, NY: Prometheus Books, 1991.
- SMITH, Tara, *Moral Rights and Political Freedom*, Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 1997.
- SMITH, Tara, *Viable Values: A Study of Life as the Root and Reward of Morality*, Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2000.
- SMITH, Tara, *Ayn Rand's Normative Ethics: The Virtuous Egoist*, New York: Cambridge University Press, 2006.
- SURES, Mary Ann and SURES, Charles, *Facets of Ayn Rand*, Irvine, CA: Ayn Rand Institute Press, 2001.
- THOMAS, William (ed), *The Literary Art of Ayn Rand*, Poughkeepsie, New York: The Objectivist Center, 2005.
- TORRES, Louis and KAMHI, Michelle Marder (eds), *What Art Is: The Esthetic Theory of Ayn Rand*, Chicago: Open Court Publishing, 2000.
- TOUCHSTONE, Kathleen, *Then Athena Said: Unilateral Transfers and the Transformation of Objectivist Ethics*, Lanham, MD: University Press of America, 2006.
- VALLIANT, James S., *The Passion of Ayn Rand's Critics: The Case Against the Brandens*, Dallas, TX: Durban House, 2005.
- WALKER, Jeff, *The Ayn Rand Cult*, La Salle, IL: Open Court Publishing, 1999.
- YANG, Michael, *Reconsidering Ayn Rand*, Enclair Publishing, 2000.
- YOUNKINS, Edward W., *Philosophers of Capitalism: Menger, Mises, Rand, and Beyond*, Lanham, MD: Lexington Books, 2005.
- YOUNKINS, Edward W. (ed), *Ayn Rand's "Atlas Shrugged": A Philosophical and Literary Companion*, Aldershot, UK: Ashgate, 2007.
- YOUNKINS, Edward W., *Champions of a Free Society: Ideas of Capitalism's Philosophers and Economists*, Lanham, MD: Lexington Books, 2007.

TÜRKÇE

- RAND, Ayn, *Ben*, (Çev. Emine Gedik), Ankara: Liberte Yayınları, 1999.

- RAND, Ayn, *Atlas Vazgeçti – 1. Bölüm: İtirazsız*, (Çev. Belkıs Dişbudak), İstanbul: Plato Film Yayınları, 2003.
- RAND, Ayn, *Atlas Vazgeçti – 2. Bölüm: Ya Öyle Ya Böyle*, (Çev. Belkıs Dişbudak), İstanbul: Plato Film Yayınları, 2003.
- RAND, Ayn, *Atlas Vazgeçti – 3. Bölüm: Gerçek Gerçektir*, (Çev. Belkıs Dişbudak), İstanbul: Plato Film Yayınları, 2003.
- RAND, Ayn, *Yaşamak İstiyorum*, (Çev. Gülten Suveren), İstanbul: Plato Film Yayınları, 2003.
- RAND, Ayn, *Kapitalizm: Bilinmeyen İdeal*, (Çev. Nejdett Kandemir), İstanbul: Plato Film Yayınları, 2004.
- RAND, Ayn, *Hayatın Kaynağı*, (Çev. Belkıs Dişbudak), İstanbul: Plato Film Yayınları, Dördüncü baskı, 2005.
- RAND, Ayn, *İhtiyacımız Olan Felsefe*, (Çev. Nejdett Kandemir), İstanbul: Plato Film Yayınları, İkinci Baskı, 2005.
- RAND, Ayn, *Bencilliğin Erdemi*, (Çev. Nejdett Kandemir), İstanbul: Plato Film Yayınları, 2006.
- RAND, Ayn, *16 Ocak Gecesi*, (Çev. İzzeddin Çalışlar), İstanbul: Plato Film Yayınları, İkinci Baskı, 2007.
- RAND, Ayn, *Atlas Silkindi*, (Çev. Belkıs Dişbudak), İstanbul: Plato Film Yayınları, İkinci Baskı, 2007.
- RAND, Ayn, *Ego*, (Çev. Şerif Yıldız), İstanbul: Plato Film Yayınları, İkinci Baskı, 2007.
- RAND, Ayn, *İşadamı İçin Felsefe*, (Çev. Taylan Kızıllöz), İstanbul: Plato Film Yayınları, 2009.
- RAND, Ayn, *Yeni Entelektüel İçin*, (Çev. Orhan Düz – Belkıs Dişbudak), İstanbul: Plato Film Yayınları, 2009.